

Eerste concept voor een Nederlands Herstel- en Veerkrachtplan

Inhoud

Introductie	4
Pijler 1: Groene transitie	5
Investerings	8
Maatregel P1I1: Tijdelijke subsidieregeling verduurzaming binnenvaartschepen 2021-2025	8
Maatregel P1I2: Groenvermogen waterstof	11
Maatregel P1I3: Wind op Zee	13
Maatregel P1I4: Stimulering hybride warmtepompen	17
Hervormingen	19
Maatregel P1H1: Hervorming autobelastingen	19
Maatregel P1H2: Hervorming energiebelasting	21
Maatregel P1H3: Invoering en aanscherping CO ₂ heffing industrie	23
Maatregel P1H4: Verhoging tarief vliegbelasting	25
Pijler 2: Digitale transformatie	27
Investerings	32
Maatregel P2I1: Groundbreaking IT (GrIT)	32
Maatregel P2I2: European Rail Traffic Management System (ERTMS)	34
Maatregel P2I3: Intelligente wegkantstations (IWKS)	37
Maatregel P2I4: Veilige, Slimme & Duurzame Mobiliteit	39
Maatregel P2I5: Digitale hervorming van de Nederlandse strafrechtketen	41
Maatregel P2I6: AI Ned	44
Maatregel P2I7: Quantum	46
Maatregel P2I8: Devices en internetaansluiting (Maatregelen ter bestrijding van het leerverlies ten gevolge van de sluiting van scholen)	48
Maatregel P2I9 Nationaal Onderwijslab	51
Hervormingen	54
Maatregel P2H1: Informatiemanagement Overheid (Open op Orde/Wet Open Overheid)	54
Pijler 3: Slimme, duurzame en inclusieve groei	57
Investerings	62
Maatregel P3I1: Regionale Mobiliteitsteams (RMT's)	62
Maatregel P3I2: Nederland leert door	66
Maatregel P3I3: Programma Natuur	69
Maatregel P3I4: Subsidieregeling sanering varkenshouderijen	71
Hervormingen	76
Maatregel P3H1: Nieuw beleid omtrent belastingverdragen	76
Maatregel P3H2: Tegengaan mismatches bij toepassing zakelijkheidsbeginsel	78
Maatregel P3H3: Voorkomen van vrijstelling door specifieke renteaftrekbeperking	80
Maatregel P3H4: Beperking liquidatie- en stakingsverliesregeling	81
Maatregel P3H5: Beperking verliesverrekening	83

Maatregel P3H6: Bronbelasting op dividenduitkeringen aan laagbelastende jurisdicties en in misbruiksituaties.....	85
Maatregel P3H7 Nationaal Groeifonds (NGF)	87
Pijler 4: Sociale en territoriale cohesie	90
Investerings	94
Maatregel P4I1: Maatregelen ter bestrijding van het leerverlies ten gevolge van de sluiting van scholen	94
Maatregel P4I2: Woningbouwimpuls	98
Maatregel P4I3: Subsidieregeling duurzaam maatschappelijk vastgoed	102
Hervormingen.....	107
Maatregel P4H1: Afschaffen leegwaarderatio.....	107
Maatregel P4H2: Afschaffen verruimde schenkingsvrijstelling eigen woning	109
Maatregel P4H3: Verlaging van de zelfstandigenaftrek	111
Pijler 5: Gezondheid en economische, sociale en institutionele veerkracht.....	113
Investerings	116
Maatregel P5I1: Tijdelijke extra personele capaciteit voor de zorg in crisistijd	116
Maatregel P5I2: Extension Intensive Care	118
Maatregel P5I3: Anti-witwas beleid.....	121
Hervormingen.....	124
Maatregel P5H1: Hervorming pensioenstelsel tweede pijler.....	124
Pijler 6: Beleid voor de volgende generaties	128
Bijlage: beknopte samenvatting landspecifieke aanbevelingen 2020 en 2019	130

Introductie

In dit document wordt een reeks maatregelen (investerings en hervormingen) gepresenteerd die kansrijk lijken om te voldoen aan de voorwaarden in de Herstel- en Veerkrachtfaciliteit-verordening en daarmee deel zouden kunnen gaan uitmaken van het uiteindelijke Nederlandse Herstel- en Veerkrachtplan (HVP). De maatregelen zijn onderverdeeld over de 6 pijlers uit de HVF-verordening, met pijler 6 als horizontaal thema dat in alle andere pijlers terug komt. Het document betreft een **eerste conceptplan**. Na raadpleging van de Tweede Kamer zal op basis van dit eerste concept de formele dialoog met de Europese Commissie en de raadpleging van verschillende groepen belanghebbenden starten. Het streven is om een tweede, finale conceptversie van het plan eind mei 2022 gereed te hebben en deze in juni met de Tweede Kamer te delen.

Het kabinet hecht veel belang aan een **stevig en ambitieus HVP**. Door in te zetten op structurele hervormingen en investeringen die aansluiten bij de landspecifieke aanbevelingen en de groene en digitale transitie, kan maximale synergie worden gevonden met Europese ambities en afspraken op dit terrein. Het coalitieakkoord bevat ambitieuze toekomstplannen op het gebied van onder andere klimaat, arbeidsmarkt, onderwijs en innovatie. Voor elk van de pijlers is daarom een bredere toelichting van het Nederlandse beleid toegevoegd. Alle maatregelen uit het HVP vormen een onlosmakelijk onderdeel van de bredere ambitie zoals deze uiteengezet is in het coalitieakkoord.

De maatregelen in het Nederlandse Herstel- en Veerkrachtplan (HVP) leveren een aanzienlijke bijdrage aan een doeltreffende aanpak van de **landspecifieke aanbevelingen** uit het Europese Semester. In de landspecifieke aanbevelingen wordt onder andere de nadruk gelegd op het Nederlandse belastingstelsel, prikkels voor zelfstandigen, het stimuleren van private investeringen, verbeteringen op de woningmarkt en de aanpak van de pandemie en de gevolgen hiervan. Naast de hervormingen van de tweede pijler van het pensioenstelsel zijn ook de hervormingen van het Nederlandse belastingstelsel voor Nederland van groot belang en zijn daarom sterk vertegenwoordigd in het Nederlandse Herstel- en Veerkrachtplan. Een andere prioriteit is het stimuleren van private investeringen, voornamelijk op het gebied van groene en digitale transitie. Daarnaast is (en wordt) er structureel geïnvesteerd in de zorg en in het onderwijs.

Pijler 1: Groene transitie

1.1 Context en uitdagingen

Het Nederlandse herstel- en veerkrachtplan behelst een robuust pakket aan investeringen en hervormingen dat gericht de Nederlandse groene transitie bevordert. Klimaatverandering is zowel nu als in de toekomst een grote uitdaging voor Nederland. Lange, warme en droge zomers hebben al meerdere jaren voor grote watertekorten gezorgd in Nederland. Naast beschikbaarheid van water hebben lange hete zomers een effect op onze gezondheid, zo zijn we langer blootgesteld aan een hoge ultravioletstraling en hebben we meer last van allergieën, hittestress en luchtvervuiling.¹ Tegelijkertijd kampt Nederland door klimaatverandering ook met de dreiging van zeespiegelstijging en een toenemend aantal extreme weersomstandigheden, zoals de overstromingen in verschillende delen van Nederland in de zomer van 2021. Naast klimaatverandering hebben Nederlandse beschermde natuurgebieden, de Natura-2000 gebieden, ook te maken met een te hoge concentratie van stikstof door stikstofdepositie. Het herstel- en veerkrachtplan gaat verder in op de stikstofproblematiek onder pijler 3.

1.2. Nederlands beleid om uitdagingen te adresseren

Om klimaatverandering tegen te gaan is het zowel binnen Nederland, de Europese Unie als mondiaal nodig om de broeikasgasuitstoot de komende decennia enorm terug te dringen en om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Om dit mogelijk te maken zijn er nationale afspraken gemaakt via het Klimaatakkoord van 2019, op Europees niveau via de Europese Klimaatwet van 2021 en mondiaal via het Parijs Akkoord van 2015. In de Europese context stelt Nederland zich op als koploper in de bestrijding van klimaatverwarming en werkt in die rol samen met andere EU-lidstaten om de klimaatdoelstellingen van het Parijs Akkoord te halen. Nederland streeft ernaar om de 1,5 °C klimaatdoelstelling van het Parijs Akkoord te halen: een maximale gemiddelde opwarming van de aarde van 1,5 °C vergeleken met 1990. Als koploper zet Nederland zich in voor een CO₂ reductie van tenminste 55% in 2030 ten opzichte van 1990 en richt Nederland het beleid in om een reductie van circa 60% in 2030 mogelijk te maken. Ook zet Nederland zich in voor een CO₂ reductie van 70% in 2035 en 80% in 2040.

1.3. Beschrijving van de HVP-maatregelen onder de groene pijler

Hervormingen zoals het verhogen van het tarief van de vliegbelasting, de invoering en aanscherping van de CO₂-heffing industrie, energiebelasting en autobelasting worden ingezet om de broeikasgasuitstoot van industrie, energiegebruik en de transportsector te verlagen. Investerings in duurzame energie, zoals groene waterstof, wind op zee, en hybride warmtepompen worden ingezet om de energie-transitie van Nederland te bevorderen. Ook luchtkwaliteit en milieuvervuiling staan centraal bij de Nederlandse groene transitie. Daarom zet Nederland in het herstel- en veerkrachtplan in op het verduurzamen van binnenvaartschepen om zowel milieuvervuiling als geluidsoverlast terug te dringen. Ook zet het Nederlandse herstel- en veerkrachtplan onder pijler 3 (slimme, duurzame en inclusieve groei) in op het adresseren van de stikstofproblematiek in Nederland.

Investerings

Tijdelijke subsidieregeling verduurzaming binnenvaartschepen 2021-2025

Met deze subsidieregeling, die van 2022 tot 2025 loopt, wordt gefaciliteerd dat vaartuigen met een interne verbrandingsmotor een Stage V-motor installeren. Met deze motoren kan een schip de stik- en fijnstofemissie reduceren met ruim 80% respectievelijk 97%. Deze motoren zijn ook efficiënter. Naar schatting leidt dit tot een verlaging van het brandstofgebruik van ongeveer 10%. De subsidie is ingericht om private investeringen op dit gebied aan te jagen en vormt een noodzakelijk onderdeel van de energietransitie van de binnenvaart.

Groenvermogen waterstof

Met deze maatregel, die van 2021 tot 2028 loopt, wordt geïnvesteerd in de ontwikkeling van het groene waterstofecosysteem in Nederland. Financiering wordt beschikbaar gesteld voor (i) demonstratieprojecten, (ii) een R&D-programma en (iii) een menselijk kapitaal-programma. Deze zijn respectievelijk bedoeld om de haalbaarheid van grootschalige elektrolyse te toetsen, de technologie verder te ontwikkelen en om te zorgen voor voldoende aanbod van

¹ <https://www.rivm.nl/klimaat-en-gezondheid>

relevant geschoold personeel. Met opschaling van de waterstofproductie worden significante kostenbesparingen – en dus ook prijsverlagingen – verwacht.

Wind op Zee

Dit investeringsprogramma, dat van 2022 tot 2030 loopt, is gericht op het verhogen van de in de Noordzee opwekbare windenergie met 10,7 gigawatt (GW) naar een totaal van 21,0 GW. Het aanleggen van de windparken zelf valt niet binnen het programma. De financiering is gericht op de inpassingskosten die daarbij horen, zoals het garanderen van scheepvaartveiligheid, natuurversterking en soortenbescherming, en verduurzaming en aanpassing van de visserijsector.

Stimulering hybride warmtepompen

Nederland stelt EUR 288 mln. beschikbaar om de installatie en gebruik van hybride warmtepompen te stimuleren. Met deze pompen kan een significante CO₂-reductie worden bewerkstelligd ten opzichte van gebruik van een standaard HR-ketel. Deze investering loopt van 2022 tot 2024. Het subsidietarief voor hybride warmtepompen wordt hiermee verhoogd van 20% naar 30% per installatie. Ook wordt geïnvesteerd in een publiekscampagne.

Hervormingen

Hervorming autobelastingen

Nederland gaat de motorrijtuigbelasting (mrb) hervormen, zodat de grondslag wordt omgezet van het gewicht van de auto naar het aantal gereden kilometers. De maatregel geldt voor personen- en bestelauto's en er komt een vlak tarief per kilometer. De maatregel is daarmee gericht op het verminderen van de vraag naar fossiele autokilometers, met als gevolg een CO₂-emissiereductie van 2,5 megaton in 2030. Ook wordt de vrijstelling van aanschafbelasting voor fossiele bestelauto's van ondernemers afgebouwd.

Hervorming energiebelasting

Nederland hervormt de energiebelasting met een combinatie aan tarief- en structuuraanpassingen. Zo wordt o.a. de tariefstructuur minder degressief, wordt (een deel van) het tarief op gasgebruik verhoogd en het tarief op elektriciteitsgebruik verlaagd. Ook worden een aantal vrijstellingen afgeschaft. Met de hervorming wordt getracht het gebruik van aardgas duurder te maken en het gebruik van elektriciteit goedkoper. Daarmee worden bedrijven en huishoudens gestimuleerd energie te besparen en over te stappen naar klimaatvriendelijkere technieken, zoals gebruik van een warmtepomp. De inschatting is dat deze maatregel tot enkele megatonnen aan CO₂-emissiereductie zal leiden.

Invoering en aanscherping CO₂-heffing industrie

Nederland kent al een CO₂-heffing voor de industrie. Deze heffing werkt als een minimumprijs in relatie tot het Europese *emissions trading system* (ETS). Het tarief, een basis voor de heffingsberekening, wordt aangescherpt van EUR 30 (per X) in 2021 naar EUR 125 in 2030. Door verhoging van de kosten van emissie wordt getracht de uitstoot door industriële partijen te verminderen. Daartoe dienen de kosten van uitstoot ook hoger te zijn dan de vermijdingskosten.

Verhoging tarief vliegbelasting

Nederland gaat de vliegbelasting, in 2022 ongeveer EUR 8 per vertrekkende passagier, verhogen. De precieze tariefmutatie wordt nader uitgewerkt. De budgettaire opbrengst hoort met EUR 400 mln. te stijgen; momenteel is de opbrengst ongeveer EUR 200 mln. Het doel van deze hervorming is om vliegen relatief minder aantrekkelijk te maken.

Kostenraming voor investeringen onder pijler 1

Maatregel	Kosten (in mln EUR)							Totaal
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	
Tijdelijke subsidieregeling verduurzaming binnenvaarschepen 2021-2025 (binnenvaartmotoren, elektrische aandrijflijn)		6,9	5,9	0,9				13,7

Tijdelijke subsidieregeling verduurzaming binnenvaarschepen 2021-2025 (Katalysatoren)		13,6	13,6	15,6	15,6	4,6		63
Groenvermogen waterstof		0,8	21,5	33,3	10,6	6,7		72,9
Wind op Zee			150	189	205	212	572	1328
Stimulering hybride warmtepompen			64	96	128			288
Totaal		21,3	255	334,8	359,2	223,3	572	1765,6

1.4 Bijdrage aan de landspecifieke aanbevelingen (LSA's), de groene en digitale transitie en vlaggenschepen

Type	Maatregel	LSA	Klimaat	Digitaal	Vlaggenschip
Investering	Tijdelijke subsidieregeling verduurzaming binnenvaarschepen 2021-2025	2019.3, 2020.3	40%	N.v.t.	Power up
Investering	Groenvermogen waterstof	2019.3, 2020.3	100%	40%	Power up
Investering	Wind op Zee	2019.3, 2020.3	100%	N.v.t.	Power up
Investering	Stimulering hybride warmtepompen	2019.3, 2020.3	100%	N.v.t.	Power up; renovate
Hervorming	Autobelasting	2019.3, 2020.3	100%	N.v.t.	Recharge and refuel
Hervorming	Energiebelasting	2019.3, 2020.3	100%	N.v.t.	Power up; renovate
Hervorming	Invoering en aanscherping CO2 hef industrie	2019.3, 2020.3	100%	N.v.t.	Power up
Hervorming	Verhoging tarief vliegbelasting	2019.3, 2020.3	N.v.t.	N.v.t.	

1.5 Gedetailleerde omschrijving van de maatregelen

Investerings

Maatregel P1I1: Tijdelijke subsidieregeling verduurzaming binnenvaartschepen 2021-2025

Naam	Tijdelijke subsidieregeling verduurzaming binnenvaartschepen 2021-2025
Type (hervorming of investering)	Investering
Budget (in €)	71 miljoen
Departement/directie	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat DG Luchtvaart Maritieme Zaken Binnenvaart & Vaarwegen
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 1 (Groene transitie)
Verwachte einddatum project	2026

A. Algemene beschrijving maatregel

Maatregel in algemene zin

- De regeling heeft als doel het ondersteunen van de verbetering van de emissieprestatie van vaartuigen met een interne verbrandingsmotor met de toepassing van Stage V motoren voor volcontinu varende binnenvaartschepen. Hiermee kan per schip ruim 80 tot 86% stikstof en ruim 97% fijnstof worden gereduceerd.
- Daarnaast kan met Stage V motoren zo'n 10% brandstof worden bespaard en met inzet van biobrandstof kan nog meer CO₂-reductie worden behaald. Met deze subsidie wordt getracht private investeringen aan te jagen met het oog op de groene transitie en klimaat. Het vervangen van een verbrandingsmotor door een andere verbrandingsmotor is een noodzakelijk onderdeel in de energietransitie van de binnenvaart. De looptijd van de regeling is 2022-2025.

Maatregel en uitdagingen

- De kosten zijn hoog, maar zonder subsidie vanuit de overheid gebeurt er niets. Schippers investeren niet uit eigen beweging, omdat ze het simpelweg niet kunnen betalen. Dit brengt het behalen van de nationale en Europese doelstellingen in gevaar. Alleen de meest vervuilende schepen (van de totale vloot van 6000 schepen) komen in aanmerking teneinde de subsidie zo doelmatig mogelijk aan te wenden.
- Aanvulling budget van de tijdelijke subsidieregeling verduurzaming binnenvaartschepen 2021-2025. De voorwaarden van voornoemde subsidieregeling zijn van toepassing. Er is budget beschikbaar voor voornoemde subsidieregeling op basis van de Green Deal Zeevaart, Binnenvaart en Havens. Dit is echter volkomen ontoereikend. In de Green Deal is slechts 13,5 mln beschikbaar voor schone motoren. Daarmee is slechts een zeer beperkt aantal schepen te hermotoriseren. Vandaar dat een aanvullende tijdelijke subsidieregeling nodig is om de doelen te behalen.
- De maatregel heeft een totale looptijd van 2021-2030. Aangezien er al aanzienlijke vooruitgang zal worden gemaakt met deze maatregel tot september 2026, is dat onderdeel van de maatregel hier opgenomen.
- Er is geen nationale of internationale verplichting voor bestaande schepen om nieuwe motoren te plaatsen en daarmee strenge emissiewaarden te halen. Dat wordt ook niet overwogen. Het opleggen van een verplichting door een individuele lidstaat zou in strijd zijn met Europese regelgeving en bovendien een stroom aan faillissementen in de binnenvaartsector tot gevolg hebben. Dit zou een enorme *modal shift* van water naar weg opleveren, met alle congestieproblematiek van dien. Dat is bovendien in strijd met nationaal en Europees beleid dat juist een *modal shift* voorstaat van weg naar water en spoor. Het wegvervoer verduurzaamt weliswaar in een sneller tempo, maar stoot per vervoerde ton/km nog steeds veel meer CO₂ uit. Eén standaard binnenvaartschip vervoert 120 vrachtwagenladingen. Een zesbaks duwstelsel zo'n 660.
- Een goedkoper alternatief voor schone motoren zou kunnen zijn alleen SCR-katalysatoren te subsidiëren. Daarvoor is in 2020 uiteindelijk ook gekozen in het kader van de permanente aanpak stikstofproblematiek. Probleem daarmee is echter dat een SCR-katalysator alleen stikstof reduceert en geen andere waarden.
- Grote uitdagingen zijn niet te verwachten. De middelen kunnen worden toegevoegd aan de reeds bestaande Tijdelijke subsidieregeling verduurzaming binnenvaartschepen 2021-2025.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

- In januari 2021 is reeds de Tijdelijke subsidieregeling verduurzaming binnenvaartschepen 2021-2025 gepubliceerd met een (zeer) beperkt budget voor motorvervanging.
- Door monitoring van het aantal geplaatste motoren, kan worden gezien in hoeverre de doelen worden gehaald. Die gegevens worden verstrekt door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Op basis van de *Green*

Deal zal bovendien een labelsysteem voor binnenvaartschepen worden ingevoerd. Aan de hand daarvan kan worden bepaald hoeveel schepen op de totale vloot hun emissieprestaties hebben verbeterd. Evaluatie van de subsidieregeling vindt plaats op basis van de *Green Deal* Zeevaart, Binnenvaart en Havens en de structurele aanpak stikstofproblematiek van het ministerie van landbouw, natuur en voedselkwaliteit. Deze gegevens kunnen desgewenst worden gedeeld met de Europese Commissie.

- Eerste mijlpaal: subsidieregeling open vanaf 30 januari 2021.
- Nadat middelen ter beschikking zijn gesteld: aanpassing regeling en verhoging subsidieplafond.
- Belangrijkste mijlpaal: De verwachting is dat zo'n 150 schepen gehermotoriseerd zullen zijn in 2025. Dat komt neer op gemiddeld bijna 38 schepen per jaar. Aantal kan per jaar variëren, al naar gelang de scheepstypen en motorcategorieën.

C. Klimaat en digitaal

Klimaat- en milieu-coëfficiënt volgens Annex VI van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu
048	Maatregelen op het gebied van luchtkwaliteit en geluidsreductie	40%	0%
049	Bescherming, herstel en duurzaam gebruik van Natura 2000-gebieden	40%	40%

Digitale-coëfficiënt volgens Annex VII van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt
		Digitaal
n.v.t.		n.v.t.

D. DNSH-zelftoets

- De simpele DNSH-toets volstaat. Tegengaan van klimaatverandering, klimaatadaptatie, duurzaam gebruik en bescherming van mariene hulpbronnen, circulaire economie, tegengaan van milieuvervuiling en bescherming en herstel van biodiversiteit en ecosystemen worden gediend met de regeling.

E. Kasreeks

(in miljoenen euro's)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Cum.
Klimaatvriendelijke scheepsmotoren	4	12	14	16	16	5	4	71

Subsidie vanuit de overheid is incidenteel van aard voor de aanschaf van een nieuwe motor ter vervanging van een bestaande, maar nog werkende, oude motor. Subsidie zal alleen daarvoor worden ingezet.

In 2025 zal de milieuzone in de haven van Rotterdam ingaan. Veel schepen zullen voor die tijd willen hermotoriseren omdat er emissievereisten komen voor de toegang tot de binnenvaarthaven. Dit komt duidelijk naar voren in de kasreeks. Na de tijd die nodig is om de subsidieregeling op te starten, ligt het zwaartepunt van de subsidieregeling voor 2025.

F. Belanghebbenden

- Bedrijven, met name exploitanten van binnenvaartschepen. Indirect profiteren ook motorfabrikanten en scheepswerven. De subsidie komt ten goede aan scheepseigenaren.
- Zij kopen een motor van een fabrikant en laten die vervolgens inbouwen bij een scheepswerf. Een vergelijkbare maatregel is onderzocht door PBL, TNO en RIVM in het kader van de structurele aanpak stikstofproblematiek: https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/pbl_analyse_stikstofbronmaatregelen_24_april_2020.pdf

Gelijke kansen voor iedereen

De meeste binnenvaartbedrijven zijn niet in staat op eigen kracht te investeren in vergroening en energietransitie. De investering zelf is simpelweg te groot of het betreft een systeemverandering die niet door schippers zelf kan worden bewerkstelligd. De sector is zeer gefragmenteerd en daardoor niet in staat om gezamenlijk ten opzichte van verladers goede prijzen te bedingen. Schippers investeren niet uit eigen beweging, omdat ze het simpelweg niet kunnen betalen.

Subsidieregeling staat open voor exploitanten van schepen en drijvende werktuigen uit alle landen van de EU en Zwitserland, mits zij een substantieel gedeelte van hun tijd op Nederlands grondgebied opereren.

Maatregel P1I2: Groenvermogen waterstof

Naam	Groenvermogen waterstof
Type (hervorming of investering)	Investering
Budget (in €)	73 miljoen
Departement/directie	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK), Directie Klimaat en Energie
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 1: Groene transitie
Verwachte einddatum project	2028

A. Algemene beschrijving maatregel

Het voorstel Groenvermogen van de Nederlandse economie investeert in een groene-waterstof-ecosysteem bestaande uit (i) klein- en grootschalige demonstratieprojecten, (ii) een R&D-programma en (iii) een human capital programma. Het doel van het voorstel is om toepassingen van groene waterstof in o.a. de chemie, transport en zware industrie versneld mogelijk te maken door innovatie en kostenreductie. Daarmee kan het voorstel ook een waardevolle bijdrage leveren aan de overgang naar een CO2-neutrale samenleving.

Het programma bestaat uit drie onderdelen: de bouw van demonstratiefaciliteiten, een onderzoeksprogramma en een human capital agenda:

1. Het onderdeel 'demonstratiefaciliteiten' bestaat uit drie componenten. De indieners willen starten met een aantal kleinschalige projecten (max. 50 MW) die gericht zijn op het ontwikkelen van regionale ketens van productie, opslag, transport en toepassing van groene waterstof. Vervolgens willen de indieners een aantal faciliteiten bouwen waar waterstof op grote schaal (totaal 300 MW) wordt geproduceerd. Als laatste willen de indieners één of meerdere faciliteiten bouwen waar groene waterstof grootschalig wordt toegepast in processen die nu nog afhankelijk zijn van aardgas. De demonstratiefaciliteiten zijn bedoeld om de haalbaarheid te demonstreren van grootschalige (circa 100 MW) elektrolyse en toepassing van waterstof.
2. Het onderzoeksprogramma bestaat uit zeven onderzoekslijnen die zich richten op productie, opslag, transport en gebruik van groene waterstof. Een van de onderzoekslijnen richt zich op wet- en regelgeving, veiligheid en (maatschappelijk) draagvlak.
3. De human capital agenda is bedoeld om te zorgen voor voldoende aanbod van geschoold personeel en uitwisseling van kennis tussen relevante partijen.

Door de productie op te schalen verwachten de indieners kostenbesparingen bij de elektrolyse te realiseren die de prijs van groene waterstof naar beneden brengen. De demonstratiefaciliteiten dienen de haalbaarheid van elektrolyse op een schaal tot circa 100 MW te demonstreren. De indieners richten zich hiermee op het derde van de vijf genoemde knelpunten rondom groene waterstof. Door nieuwe toepassingen van waterstof als grondstof en/of als brandstof in energie-intensieve industrieën op grote schaal te realiseren, willen de indieners aantonen dat huidige vervuilende industrieën kunnen 'vergroenen' met behulp van waterstof. Dit sluit aan bij het als vijfde genoemde knelpunt rondom groene waterstof.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

Potentiële mijlpalen en doelstellingen:

- Bouw waterstofcentrale productie totaal 300mw
- 1 faciliteit bouwen groene waterstof
- Opzetten onderzoeksprogramma groene waterstof

C. Klimaat en digitaal

Klimaat- en milieu-coëfficiënt volgens Annex VI van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu

032	Overige vormen van hernieuwbare energie (waaronder geothermische energie)	100%	40%
-----	---	------	-----

Digitale-coëfficiënt volgens Annex VII van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt
		Digitaal
016	Ontwikkeling van vaardigheden voor slimme specialisatie, de industrietransitie, ondernemerschap en het aanpassingsvermogen van ondernemingen	40%

D. DNSH-zelftoets

- Mitigatie van klimaatverandering: onderdeel van de energietransitie
- Adaptatie van klimaatverandering: maatregelen tegengaan klimaatverandering
- Duurzaam gebruik en de bescherming van water en mariene hulpbronnen: niet van toepassing
- Circulaire economie: niet van toepassing
- Preventie en bestrijding van milieuvuiling: waterstof als duurzaam alternatief voor fossiele brandstoffen draagt bij aan de bestrijding van milieuvuiling
- Bescherming en het herstel van de biodiversiteit en ecosystemen: niet van toepassing

E. Kasreeks

(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoerbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
-	0,8	21,5	33,3	10,6	6,7	-

F. Belanghebbenden

Er zijn gesprekken gevoerd met een brede dwarsdoorsnede van bestuur van bedrijfsleven, universiteiten, Hoger Beroeps Onderwijs (HBO) en de Nederlandse Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek (TNO). Het consortium heeft samen met EZK en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) voorbereidende werkzaamheden gestart voor kleine waterstofprojecten waarvan de start voorzien is aan het einde van het eerste kwartaal van 2022.

Maatregel P1I3: Wind op Zee

Naam	Wind op Zee
Type (hervorming of investering)	Investering
Budget (in €)	1.25 miljard
Departement/directie	Ministerie Economische Zaken en Klimaat (EZK), Directie Klimaat en Energie
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 1: Groene Transitie
Verwachte einddatum project	2030

A. Algemene beschrijving maatregel

Een belangrijk onderdeel van de Nederlandse aanpak voor de energietransitie is de inzet op windenergie op zee. Om extra windenergie op zee mogelijk te maken worden er in het Programma Noordzee 2022-2027 windenergiegebieden aangewezen waarin ruimte is voor 10,7 GW extra windenergie tot en met 2030 (tot een totaal van 21 GW in 2030). De windparken zelf zijn subsidievrij, en de kosten ervan worden verrekend via de energierekening. De kosten voor de aanlanding worden verrekend in de nettarieven van TenneT (ook via de energierekening). Het realiseren van extra windenergie veroorzaakt wel inpassingskosten voor andere sectoren. Het gaat hier om kosten die rechtstreeks veroorzaakt worden door de inpassing van windenergie.

Het gaat dan onder andere om geld voor (1) borging van scheepvaartveiligheid, (2) verduurzaming en aanpassing van de visserijsector, (3) versterking en bescherming van het Noordzee-ecosysteem, (4) een goede inpassing van de stroomaansluiting op land en (5) aanvullend onderzoek voor de locaties van de windparken op zee.

Het gaat hier alleen om incidentele kosten en investeringen. De structurele kosten worden doorbelast aan de windpark exploitanten.

(1) borging van scheepvaartveiligheid

De middelen voor scheepvaartveiligheid worden bijvoorbeeld gebruikt voor aanschaf van Emergency Response Towing Vessels, het optuigen van een Vessel Traffic System (VTS) en de aanschaf van nautische sensoren. DNSH: Conform de afspraken binnen het klimaatakkoord zullen de Rijksrederij en de Kustwacht inzetten op een klimaatneutrale bedrijfsvoering (en vloot) in 2030.

(2) verduurzaming en aanpassing van de visserijsector

Het geld zal worden gebruikt voor innovatie en onderzoek nodig voor een vitale visserijsector. De middelen zijn o.a. bedoeld om nieuwe duurzame technieken te ontwikkelen die passen bij een Noordzee met minder ruimte, zodat het oogsten van voedsel uit zee zoveel mogelijk behouden blijft.

DNSH: Verduurzaming is een randvoorwaarde voor deze maatregelen en de verdere uitwerking daarvan.

(3) versterking en bescherming van het Noordzee-ecosysteem

Dit omvat:

- Maatregelen voor natuurversterking & soortenbescherming
- Natuurinclusieve toepassingen in de bouw van de windparken
- Aanvullende natuurherstelmaatregelen binnen en buiten Natura 2000-gebieden
- Onderzoek en Digitalisering Ecologische Monitoring Noordzee

Anticiperende maatregelen om het ecosysteem te versterken zijn nodig om voldoende ecologische gebruiksruimte te behouden. Door het tijdig nemen van deze maatregelen zal de natuur en het milieu van de Noordzee sterker worden zodat de energietransitie sneller en met minder risico's voortgang kan vinden.

DNSH: Dit betreft met name maatregelen juist bedoeld om de natuur te versterken en herstellen, dus het tegenovergestelde van harm.

(4) een goede inpassing van de stroomaansluiting op land

Dit betreft gebiedsinvesteringen voor de vijf beoogde aanlandlocaties, een ecologisch impuls pakket voor de Waddenzee en compensatie voor de verzilting van landbouwgronden. Voorbeelden van maatregelen zijn: het creëren van groen/natuur en maatregelen die een verbinding leggen tussen de aanlanding van de elektriciteit en de verbetering van de woon- en leefomgeving voor de bewoners in het gebied.

Deze maatregelen zullen nader worden uitgewerkt aangezien ze raken aan ontwikkeling van nieuw ruimtelijk beleid en het interdepartementaal uitwerken van plannen uit het coalitieakkoord die de fysieke leefomgeving raken (actualisatie Omgevingsvisie, aanpak in relatie tot natuurherstel, klimaat en water).

DNSH: Deze maatregelen zullen nader uitgewerkt worden ingezet wordt op klimaatneutraliteit als randvoorwaarde

(5) aanvullend onderzoek voor de locaties van de windparken op zee

Nader onderzoek wordt uitgevoerd ter voorbereiding van de realisatie van nieuwe windparken en omvat onderzoek naar Obstructies (UXO en Archeologie); Bodem (Geologische desk study, geofysisch en geotechnisch onderzoek en morfodynamica), Wind & Water (Wind Resource Assessment, Metocean desk study en Metocean meetcampagne) en Ecologisch onderzoek.

DNSH: Dit betreft met name onderzoek en heeft in die zin een beperkte impact.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

De uitrol van windenergie op zee heeft de volgende planning (mijlpalen en doelstellingen):

Jaar	oplevering windpark	Vermogen GW
2022	Hollandse Kust (zuid)	1,4
2023	Hollandse Kust (noord)	0,7
2024		
2025		
2026	Hollandse Kust (west)	1,4
2027		
2028	IJmuiden Ver kavels III en IV	2
2029	IJmuiden Ver kavels I en II, V en VI	4
2030	Ten noorden van de Waddeneilanden en gebied 1	4,7

Gebaseerd op deze oplevering van de specifieke windparken volgen de investeringen in de hierboven genoemde maatregelen (1) t/m (5) zoals aanschaf van schepen, natuurherstellende maatregelen, en locatieonderzoeken. Hiervoor zijn duidelijke kasreeksen opgesteld met daaraan ten grondslag duidelijke maatregelen, doelstellingen en mijlpalen.

(1) borging van scheepvaartveiligheid

Ten behoeve van de op te leveren windparken volgen investeringen in de benodigde noodsleepboten, sensoren en overige maatregelen.

(2) verduurzaming en aanpassing van de visserijsector

Als gevolg van de oplevering van de windparken wordt de visserijsector aangepast om voedselproductie binnen en buiten windparken op een duurzame manier mogelijk te maken/houden.

(3) versterking en bescherming van het Noordzee-ecosysteem

Deze maatregelen worden vanaf 2022 ingezet om het Noordzee-ecosysteem zo veel mogelijk te beschermen en versterken. In de windparken zelf wordt gewerkt met een natuurinclusieve bouw van de windturbines.

(4) een goede inpassing van de stroomaansluiting op land

Deze maatregel volgt de oplevering van de aanlanding van de windenergie, en zal in samenwerking met de regio nader worden uitgewerkt.

(5) aanvullend onderzoek voor de locaties van de windparken op zee
Voor de windenergiegebieden IJmuiden Ver (noordelijk deel), en gebieden 1 en 5 worden locatieonderzoeken uitgezet en opgeleverd in de jaren tot en met 2025.

C. Klimaat en digitaal

Klimaat- en milieu-coëfficiënt volgens Annex VI van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu
028	Hernieuwbare energie: Wind	100%	40%
050	Bescherming van natuur, biodiversiteit, natuurlijk erfgoed, hulpbronnen en groene en blauwe infrastructuur (punt 3)	40%	100%
074	Rollend materieel voor schoon stadsvervoer (punt 1)	100%	40%

Digitale-coëfficiënt volgens Annex VII van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt
		Digitaal
xxx	xxx	[0%/40%/100%]

D. DNSH-zelftoets

1. Mitigatie van klimaatverandering: bijdrage aan energietransitie door duurzame energie
 2. Adaptatie van klimaatverandering: bijdrage aan energietransitie door duurzame energie
 3. Duurzaam gebruik en de bescherming van water en mariene hulpbronnen: bescherming van ecosysteem in de Noordzee
 4. Circulaire economie: niet van toepassing
 5. Preventie en bestrijding van milieuvervuiling: bijdrage energietransitie door duurzame energie
 6. Bescherming en het herstel van de biodiversiteit en ecosystemen: bijdrage aan herstel ecosystemen in de Noordzee
- Zie per onderdeel van de 5 mijlpalen/doelstellingen een dnsH toelichting.

E. Kasreeks

- Neem een meerjarenreeks op van de geschatte kosten per jaar.
(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
-	-	146	180	189	190	543

Na 2026: 143, 160, 151, 129 mln.

Betreft	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Totaal	t/m 2026
Waarborgen veiligheid zeescheepvaart	-	30	31	30	430	8	23	23	6	580	520
Verduurzamen en aanpassen van de visserijsector	25	25	25	25	25	25	25	25	25	224	124

Versterking Noordzee-ecosysteem	-	10	15	18	22	20	25	21	16	146	65
Inpassing van de aanlanding (van de windenergie van zee) op land	-	55	55	55	55	80	80	75	75	530	220
Locatieonderzoeken en ecologisch onderzoeken	121	60	63	62	11	10	8	8	8	351	317
Totaal	146	180	189	190	543	143	160	151	129	1.831	1.247

F. Belanghebbenden

Door in te zetten op windenergie op zee zal Nederland dichterbij het behalen van de CO₂-reductie doelen en duurzame energieproductie doelen van de Europese Unie komen en kunnen bedrijven ook inzetten op een transitie naar duurzame energie. Door windenergie op zee verder uit te breiden zal het Nederlands energieverbruik verder verduurzamen.

Maatregel P1I4: Stimulering hybride warmtepompen

Naam	Stimulering hybride warmtepompen
Type (hervorming of investering) ²	Investering
Budget (in €)	288 miljoen
Departement/directie	Ministerie Economische Zaken en Klimaat (EZK), Directie Klimaat en Energie
Onder welke pijler(s) past de maatregel? ³	Pijler 1: Groene transitie
Verwachte einddatum project	2024

A. Algemene beschrijving maatregel

Op Prinsjesdag is door het demissionaire kabinet een intensivering van verduurzamingsmaatregelen in de Gebouwde Omgeving aangekondigd voor de periode 2022-2024. Dit om te voldoen aan de Urgenda-doelstelling ook na 2020. Hierbij is aangegeven dat €288 mln. wordt ingezet voor het stimuleren van de hybride warmtepomp. Het resterende deel van dit bestedingsplan geeft inzicht in hoe dit budget wordt ingezet voor deze periode.

De reductie van CO₂-uitstoot in de gebouwde omgeving blijft achter op de doelstellingen uit het Klimaatakkoord (49% CO₂-reductie sectoraal breed, en specifiek 3,4 extra megaton CO₂-reductie in 2030 voor de gebouwde omgeving), terwijl vanuit de EU (fit for 55) er inmiddels een voorstel ligt om de doelstellingen voor de ESR-sectoren (o.a. gebouwde omgeving) te verhogen. Op korte termijn is daarnaast de verwachting dat de Urgenda-reductiedoelen voor 2021 t/m 2025 niet gehaald worden zonder aanvullend beleid, met een mogelijke dwangsom tot gevolg. Daarnaast bevat het fit for 55 pakket voorstellen om minimale eisen in te voeren voor het aandeel hernieuwbare energie voor gebouwen (incl. woningen) via de Richtlijn Hernieuwbare Energie (RED) richtlijn.

Het gat tot de Urgenda-, 49% en 55% doelen maakt tijdige extra CO₂-reductie noodzakelijk. Meest prangend daarbij zijn de Urgenda-doelen op korte termijn. Ook voor het 49% doel is nu het moment om extra stappen te zetten, aangezien in de klimaatwet is afgesproken dat bijstelling van het beleid tweejaarlijks bij klimaatnota zal gebeuren. Die klimaatnota ligt er dit najaar en aangezien de 49% volgens het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) nog altijd buiten doelbereik ligt, is dat moment nu. Het kabinet heeft er hierbij voor gekozen om maatregelen te nemen die op korte termijn kunnen bijdragen aan CO₂-reductie en kunnen rekenen op draagvlak. Hier behoren ook een aantal maatregelen in de gebouwde omgeving toe, waaronder aanvullende stimulering voor de hybride warmtepomp.

De hybride warmtepomp is een van de technieken die in veel situaties een logische -en op korte termijn te realiseren- oplossing is waarbij forse CO₂ reductie wordt bewerkstelligd. Echter, ten opzichte van de standaard HR-ketel, kent deze techniek momenteel nog relatief hoge investeringskosten in vergelijking met de jaarlijkse besparing op de energiekosten. Daardoor is aanschaf van een hybride warmtepomp niet voor voldoende huishoudens aantrekkelijk genoeg gelet op de hiervoor genoemde ambities.

Om de hybride warmtepomp rendabel te maken voor meer woningen en gebouwen wordt voorgesteld om het subsidietarief voor (hybride) warmtepompen in de Investeringssubsidie Duurzame Energie en Energiebesparing (ISDE) te verhogen met van 20% naar 30% per installatie (toelichting instrument onder 2). Samen met het flankerend beleid, waaronder een publiekscampagne en afspraken met de sector ten aanzien van het wegnemen van belemmeringen en opschaling van het aantal hybride warmtepompen, zal dit er voor zorgen dat het aantal installaties van hybride warmtepompen flink zal stijgen.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

- Verhogen subsidietarief warmtepompen
- Stimuleren gebruik warmtepompen
- Uitrollen publieke campagne stimuleren gebruik warmtepompen

C. Klimaat en digitaal

Klimaat- en milieu-coëfficiënt volgens Annex VI van de [HVF-verordening](#):

² Zie [guidance document 1](#) p. 14 – 19 voor definities van investeringen en hervormingen

³ Zie [RRF verordening](#) art 3. (p. 31) voor een beschrijving van de pijlers

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu
032	Overige vormen van hernieuwbare energie (waaronder geothermische energie)	100%	40%

D. DNSH-zelftoets

1. Mitigatie van klimaatverandering: stimulering energietransitie
2. Adaptatie van klimaatverandering: stimulering energietransitie
3. Duurzaam gebruik en de bescherming van water en mariene hulpbronnen: niet van toepassing
4. Circulaire economie: niet van toepassing
5. Preventie en bestrijding van milieuvervuiling: door stimuleren duurzame energie ten koste van fossiele brandstoffen, draagt het voorstel bij aan het verminderen van milieuvervuiling
6. Bescherming en het herstel van de biodiversiteit en ecosystemen: niet van toepassing

• Kasreeks
(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
		64	96	128		

E. Belanghebbenden

Door huishoudens te stimuleren om te investeren in een hybride warmtepomp wordt het aantrekkelijker om te verduurzamen en heeft dit een positieve invloed op de energietransitie en de verduurzaming van het bestaande woningaanbod.

Hervormingen

Maatregel P1H1: Hervorming autobelastingen

Naam	Hervorming Autobelastingen
Type (hervorming of investering)	Hervorming
Budget (in €)	
Departement/directie	Ministerie en Financiën en Ministerie Infrastructuur en Waterstaat
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 1 (Groene transitie)
Verwachte einddatum project	Uiterlijk per 2025 (Invoeringsdatum is 2030, wetgeving moet deze kabinetsperiode worden vastgesteld)

A. Algemene beschrijving maatregel

- *Invoering mrb-plus (kilometerbeprijzing) per 2030:*

In het coalitieakkoord is afgesproken dat per 2030 een mrb-plus wordt ingevoerd. De grondslag van de bestaande bezitsbelasting (mrb) wordt omgezet van het gewicht van de auto naar het aantal gereden kilometers. De maatregel geldt zowel voor personen- als bestelauto's en er komt een vlak tarief per kilometer. In het buitenland gereden kilometers tellen mee voor de heffing. Er is geen sprake van een heffing naar plaats en tijd (dus geen tolheffing of wegbeprijzing). De maatregel is erop gericht de vraag naar fossiele autokilometers te verminderen. De voorlopige raming is dat de maatregel 2,5 Mton CO2 reductie in 2030 kan genereren en dus maatgevend bijdraagt aan het invullen van de reductieopgave in de sector mobiliteit. De maatregel heeft daarnaast tot doel de opbrengst van de autobelastingen te stabiliseren. De opkomst van het elektrisch rijden leidt tot grondslagerosie en dit zal worden gecompenseerd via het nieuwe kilometertarief met de opbrengst in 2025 als ijkpunt.

De maatregel kan inmiddels op hoofdlijn rekenen op draagvlak bij relevante stakeholders maar ligt gevoelig bij autorijdend Nederland. Veelrijders gaan meer betalen hetgeen gevoelig ligt bij mensen die veel kilometers moeten rijden voor woon-werkverkeer en met name mensen met een kleine beurs met weinig handelingsperspectief.

- *Afbouwen vrijstelling bpm bestelauto's ondernemers voor fossiele voertuigen; met handhaving vrijstelling elektrische bestelbussen:*

In de aanschafbelasting (bpm) voor auto's geldt momenteel een vrijstelling voor fossiele bestelauto's van ondernemers. Deze vrijstelling wordt per 1 januari 2024 in drie stappen naar nul afgebouwd in 2026. Hierna is het reguliere tarief voor bestelauto's van toepassing voor ondernemers. De vrijstelling in de bpm voor elektrische bestelauto's blijft wel bestaan. De maatregel maakt elektrische auto's concurrerender en zal naar verwachting leiden tot een toename van de ingroei van elektrische bestelbussen.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

- *Invoering mrb-plus (kilometerbeprijzing) per 2030:*

Het betreft een langdurig en complex invoeringstraject over meerdere kabinetsperioden. In het coalitieakkoord is afgesproken de maatregel in te voeren per 2030; de wetgeving zal echter al deze kabinetsperiode (2021-2025) worden vastgesteld. Op grond van de nadere uitwerking zal ex ante effectonderzoek worden gedaan onder meer ten aanzien van de emissiereductie, de stabilisatie van de belastingopbrengsten en de (naar verwachting sterk positieve) effecten op de congestie. Voor de provinciale opcenten zal overleg nodig zijn met de provincies.

- *Afbouwen vrijstelling bpm bestelauto's ondernemers voor fossiele voertuigen; met handhaving vrijstelling elektrische bestelbussen:*

De afbouw in drie stappen start per 2024 en wordt voltooid in 2026. Vanwege de beoogde eerste stap en de beoogde opbrengst per 2024 en de benodigde voorbereidingstijd voor de belastingdienst zal de maatregel meelopen in het Belastingplan 2023.

C. Klimaat en digitaal

Het betreft een fiscaal vergroeningspakket dat bij zal dragen aan het realiseren van het klimaatdoel in de sector mobiliteit (circa 3 Mton CO2-reductie in 2030)

Klimaat- en milieu-coëfficiënt volgens Annex VI van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu
		100%	N.v.t.

D. DNSH-zelftoets

- De mrb-plus is een klimaatmaatregel en heeft naar verwachting geen negatieve effecten op het milieu.
- Het afbouwen van de bpm-vrijstelling voor ondernemers heeft een positief klimaateffect maar er is afhankelijk van de prijsontwikkeling van elektrische bestelauto's wel een zeker risico dat een deel van de populatie langer zal blijven doorrijden met een vervuilende fossiele bestelauto.

E. Kasreeks

- In het coalitieakkoord is afgesproken dat de invoering van de mrb-plus budgettair neutraal zal geschieden, waarbij grondslagerosie en uitvoeringskosten worden verdisconteerd in het tarief.
- De afbouw van de bpm-vrijstelling voor ondernemers zal leiden tot een belastingopbrengst (in prijzen 2021):
(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
				-217	-351	-467

F. Belanghebbenden

Invoering mrb-plus (kilometerbeprijzing) per 2030:

- Een brede coalitie van auto- en milieupartijen heeft zich hard gemaakt voor invoering van een simpele vorm van kilometerbeprijzing.
- Gedurende de implementatie zal afstemming met stakeholders worden gezocht en zal partijen worden verzocht om inbreng van technische expertise bij de verdere uitwerking.

Maatregel P1H2: Hervorming energiebelasting

Naam	Hervorming energiebelasting
Type (hervorming of investering)	Hervorming
Budget (in €)	
Departement/directie	Financiën
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 1 (groene transitie)
Verwachte einddatum project	2023 en 2025

A. Algemene beschrijving maatregel

• Tariefsaanpassingen energiebelasting

- *Tariefstructuur energiebelasting (gas en elektra):* De tariefstructuur van de energiebelasting wordt minder degressief gemaakt door de tarieven in de hogere verbruiksschijven gas en elektriciteit te verhogen. De budgettaire opbrengst is taakstellend 250 miljoen euro in 2023 en 500 miljoen euro in 2024 en verder. Deze maatregel hangt samen met de voorgestelde aanpassingen in de richtlijn ETD uit Fitfor55.
- *Verlagen ODE-tarief 2e en 3e schijf elektriciteit:* Ten opzichte van de tarieven in het basispad van de Opslag Duurzame Energie- en klimaattransitie (ODE), worden de ODE-tarieven van de 2e en 3e schijf elektriciteit per 2023 verlaagd. De budgettaire derving bedraagt taakstellend 288 miljoen euro in 2023 en 500 miljoen euro in 2024 en verder.
- *Verhoging tarief energiebelasting 1e schijf gas:* Het tarief 1e schijf gas in de energiebelasting wordt in de periode 2023-2028 verhoogd met 5,23 cent/m³. De budgettaire opbrengst bedraagt naar verwachting 227 miljoen euro in 2023 en loopt daarna op naar structureel 493 miljoen euro
- *Verlaging tarief energiebelasting 1e schijf elektriciteit:* Het tarief 1e schijf elektriciteit in de energiebelasting wordt in de periode 2023-2028 verlaagd met 5,23 cent/kWh. De budgettaire derving bedraagt naar verwachting 474 miljoen euro in 2023 en loopt daarna op naar structureel 1,13 miljard euro. Uitgangspunt is dat samen met de andere maatregelen in de energiebelasting en ODE, het tarief 1e schijf (EB en ODE) niet lager komt te liggen dan het tarief in de 2e schijf (EB en ODE).
- *Compensatie energierekening huishoudens groen gas:* Ter compensatie voor de verwachte stijging van de leveringstarieven door de bijmengverplichting groen gas, wordt het belastingdeel van de energierekening voor huishoudens per 2023 structureel met taakstellend 225 miljoen euro verlaagd via de belastingvermindering in de EB.

• Structuuraanpassingen energiebelasting

- *Afschaffen vrijstellingen EB – mineralogische en metallurgische procedés – energiebelasting:* De vrijstelling en teruggaafregeling in de energiebelasting (aardgas en elektriciteit) voor metallurgische en mineralogische procedés wordt per 1 januari 2025 afgeschaft. De budgettaire opbrengst bedraagt in 2025 78 miljoen euro. Mogelijke interactie-effecten worden meegenomen bij de vaststelling van de tarieven voor de ingeboekte maatregelen binnen de energiebelasting/ODE.
- *Beperken inputvrijstelling WKK:* De inputvrijstelling in de energiebelasting voor verbruik van aardgas bij elektriciteitsopwekking wordt voor warmtekrachtkoppeling systemen (WKK's) per 1 januari 2025 beperkt tot het aardgas dat wordt aangewend voor de productie van elektriciteit dat wordt geleverd aan het net. De budgettaire opbrengst bedraagt naar verwachting circa 100 miljoen euro per jaar. Mogelijke interactie-effecten worden meegenomen bij de vaststelling van de tarieven voor de taakstellend ingeboekte maatregelen binnen de energiebelasting/ODE.
- *Afschaffen verlaagd tarief glastuinbouw:* Het verlaagd tarief in de energiebelasting voor glastuinbouwbedrijven wordt per 1 januari 2025 afgeschaft. De budgettaire opbrengst bedraagt in 2025 45 miljoen euro en neemt richting 2030 af. Mogelijke interactie-effecten worden meegenomen bij de vaststelling van de tarieven voor de taakstellend ingeboekte maatregelen binnen de energiebelasting/ODE.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

- De tariefsverhoging moet per 1 januari 2023 ingaan. Het wetsvoorstel zal deze zomer als onderdeel van het pakket Belastingplan 2023 worden ingediend bij de Tweede Kamer.
- De structuuraanpassingen moeten per 1 januari 2025 ingaan. De benodigde wetgeving zal medio 2023 worden ingediend bij de Tweede Kamer, zodat er voldoende tijd is om de aanpassingen voor te bereiden.

C. Klimaat en digitaal

- Het doel van de maatregelen in de energiebelasting is om het gebruik van aardgas duurder te maken en het gebruik van elektriciteit goedkoper. Bedrijven en huishoudens worden zo gestimuleerd om meer energie te besparen en om over te stappen op klimaatvriendelijkere technieken, zoals een warmtepomp. De extra CO₂-reductie van deze maatregelen wordt ingeschat op enkele Mtonnen in 2030.

Klimaat- en milieu-coëfficiënt volgens Annex VI van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu
		100%	N.v.t.

D. DNSH-zelftoets

- De aanpassingen in de energiebelasting zijn een klimaatmaatregel en hebben juist als doel om de schade aan het milieu- en klimaat te reduceren.

E. Kasreeks

- Zie onderstaande tabel met de budgettaire reeks per maatregel. Met struc. opbrengst wordt bedoeld op de opbrengst in 2030.

in standen, in mln. + is saldoverslechterend, - = lastenverlichting	2022	2023	2024	2025	struc
Tariefstructuur energiebelasting EB (Fit for 55) (gas en elektra)	0	-250	-500	-500	-500
Verlagen tarief ODE 2e en 3e schijf (elektra)	0	288	500	500	500
Afschaffen vrijstellingen EB – mineralogische en metallurgische procedés	0	0	0	-78	-79
Schuif energiebelasting 1e schijf (van elektriciteit)	0	247	305	364	637
w.v. 1e schijf gas (+5,23 ct)	0	-227	-275	-320	-493
w.v. 1e schijf elektriciteit (-5,23 ct)	0	474	580	684	1.130
Compensatie energierekening groen gas	0	225	225	225	225
Beperken inputvrijstelling WKK	0	0	0	-100	-100
Afschaffen verlaagd tarief glastuinbouw	0	0	0	-45	-33

F. Belanghebbenden

- De maatregelen leiden tot een lastenverzwaring bij de industrie en glastuinbouw. Deze groep zal zich mogelijk verzetten tegen deze aanpassingen. Milieuorganisaties zullen de verbetering van de beprijzing van de externe kosten van het aardgas waarschijnlijk positief ontvangen.

Maatregel P1H3: Invoering en aanscherping CO₂ heffing industrie

Naam	Invoering en aanscherping CO ₂ heffing industrie
Type (hervorming of investering)	Hervorming
Budget (in €)	
Departement/directie	FIN en EZK
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 1 (groene transitie)
Verwachte einddatum project	

A. Algemene beschrijving maatregel

- Nederland heeft onder het vorige kabinet een CO₂ heffing in industrie geïntroduceerd als borgingsinstrument voor het reduceren van de CO₂ emissies in de industrie met 14,3 Mton in 2030. De heffing werkt als een minimumprijs in relatie tot het ETS.
- Het betreft een heffing met een vrijgestelde voet. Als een installatie meer uitstoot dan de vrije voet, wordt over het meerdere belasting geheven.
- De heffing is het tarief minus de geldende ETS prijs. Het tarief stijgt geleidelijk van 30 euro in 2021 naar 125 euro in 2030. Op basis van de aanscherping zal het tarief opnieuw moeten worden vastgesteld.
- Het instrument is onderdeel van de bredere groene industriepolitiek met subsidieverlening voor duurzame technieken (SDE++) en investeringen in voor de transitie benodigde infrastructuur.
- In het coalitieakkoord wordt de heffing aangescherpt met een extra reductie van 4 Mton in 2030. Het aantal dispensatierechten zal hierop worden aangepast en daarnaast moet een nieuw prijspad worden vastgesteld.
- Als incentive om doelmatiger te produceren (in plaats van het volume van de productie te reduceren) is de vrije voet (de toegekende dispensatierechten) gebaseerd op de ETS-productiebenchmarks.
- Het doel van de heffing is om emissies in de industrie te verminderen. Daartoe dienen de kosten van uitstoot hoger te zijn dan de vermijdingskosten. Het tarief is daarop afgestemd.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

- De aanscherping is erop gericht dat het reductiedoel in 2030 wordt opgehoogd van 14,3 naar 18,3 Mton wordt opgehoogd.
- De heffing is inwerking getreden per 2021. Er is nog geen datum bepaald voor het inwerking treden van de voorziene aanscherping.
- De heffing vloeit voort uit het klimaatakkoord en krijgt verder vorm in het kader van de groene industriepolitiek die samen met de industrie en milieupartijen vorm wordt gegeven binnen de wettelijke kaders en de kaders van het coalitieakkoord.

C. Klimaat en digitaal

- Het doel van de maatregel is om de transitie naar een klimaatneutrale industrie te bevorderen en daarmee de CO₂ uitstoot te reduceren. De heffing stimuleert innovatie en de toepassing van nieuwe technieken waarbij het reductiepotentieel van de industrie en het groeipotentieel van emissiearme technieken wereldwijd wordt vergroot.
- De heffing sluit goed aan bij de HVF-prioriteiten: klimaat en de groene transitie. Het is een hervorming die erop is gericht is broeikasgassen in de industrie te verminderen en de toepassing van innovatie en nieuwe technieken in de transitie te bevorderen. Daarom dragen de maatregel en de in het coalitieakkoord overeengekomen aanscherping direct bij aan de groene transitie.
- De maatregel is direct gerelateerd aan de inspanningen van de Nederlandse regering over de CSR doelen voor 2019 en 2020 te halen; specifiek 2019-3 en 2020-3; die gaan over de groene transitie, het garanderen van emissiereductie en het stimuleren van private investeringen in groene innovatie.

Klimaat- en milieu-coëfficiënt volgens Annex VI van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu
		100%	

D. DNSH-zelftoets

- De maatregel heeft geen negatieve effecten voor klimaat- of milieu maar moet juist als een klimaatmaatregel worden gezien.

E. Kasreeks

- Met de maatregel wordt geen opbrengst beoogd; het gaat om borging van het reductiepad.
(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
0	0	0	0	0	0	0

F. Belanghebbenden

De maatregel is gericht op industriële bedrijven die onder het ETS vallen; daarnaast geldt de maatregel ook voor afvalverbrandings- en lachgasinstallaties.

Maatregel P1H4: Verhoging tarief vliegbelasting

Naam	Verhoging tarief vliegbelasting
Type (hervorming of investering)	Hervorming
Budget (in €)	
Departement/directie	Financiën en IenW
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 1 (groene transitie)
Verwachte einddatum project	2023

A. Algemene beschrijving maatregel

- Per 2021 is een nationale vliegbelasting ingevoerd voor alle passagiers die vertrekken vanaf een Nederlandse luchthaven. De belasting geldt niet voor transferpassagiers en kinderen jonger dan 2 jaar. Het tarief bedraagt in 2022 7,947 euro per vertrekkende passagier.
- Per 2023 wordt de taakstellende jaarlijkse budgettaire opbrengst van de vliegbelasting met 400 mln. euro verhoogd (ter referentie: met het huidige tarief bedraagt de opbrengst circa 200 mln. euro, zonder tijdelijke corona-effecten). De precieze tariefmutatie wordt momenteel nader uitgewerkt.
- De luchtvaartemissies tellen volgens de accountingregels van het Klimaatakkoord van Parijs niet mee bij het vaststellen van de nationale broeikasgasemissies. Indien de vliegbelasting leidt tot een verminderd aantal vluchten, dan draagt het wel bij aan het mondiale klimaatbeleid.
Op basis van IPCC- en UNFCCC-voorschriften worden de emissies van de internationale luchtvaart anders gerapporteerd dan binnenlandse emissies, namelijk als memo-item.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

- De tariefsverhoging moet per 1 januari 2023 ingaan. Het wetsvoorstel zal deze zomer als onderdeel van het pakket Belastingplan 2023 worden ingediend bij de Tweede Kamer.

C. Klimaat en digitaal

- De luchtvaartemissies in Nederland (gebaseerd op de in Nederland verkochte brandstoffen voor internationale luchtvaart) bedragen naar verwachting 14 Mton in 2030.
- De vliegbelasting heeft tot gevolg dat vliegen vanaf Nederlandse luchthavens duurder wordt. Hierdoor kunnen sommige reizigers afzien van reizen, anderen zullen een andere vervoerswijze kiezen, weer anderen zullen uitwijken naar buitenlandse luchthavens en een deel zal blijven vliegen.
 - De effecten van een verdrievoudiging van de vliegbelasting zijn naar verwachting op korte termijn relatief beperkt. Op Schiphol is er sprake van knellende capaciteitsrestricties, waardoor de vliegbelasting slechts de meeropbrengsten afroemt. Ook is de verwachting dat met de verhoogde vliegbelasting capaciteit knellend blijft, waardoor er in de praktijk geen verminderde vraag zal zijn.

Klimaat- en milieu-coëfficiënt volgens Annex VI van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu
N.v.t.		N.v.t.	N.v.t.

Digitale-coëfficiënt volgens Annex VII van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt
		Digitaal
N.v.t.		N.v.t.

D. DNSH-zelftoets

De vliegbelasting is een fiscale vergroeningsmaatregel.

E. Kasreeks

- Per 2023 wordt de taakstellende budgettaire opbrengst van 400 mln. euro per jaar verhoogd. Deze mutatie is weergegeven in onderstaande tabel:
(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
			-400	-400	-400	-400

F. Belanghebbenden

- Milieuorganisaties pleiten voor beprijzing in de luchtvaart en zullen positief staan tegenover een verhoging van de vliegbelasting. Bij Nederlandse luchthavens en luchtvaartmaatschappijen zal het mogelijk gevoeliger liggen vanwege al meerdere kostenverhogende maatregelen voor de luchtvaart.
- Daarnaast kan erop gewezen worden dat de luchtvaartemissies door het internationale karakter bij voorkeur samen met andere landen moet worden aangepakt (in plaats van via een nationale maatregel).

Pijler 2: Digitale transformatie

2.1 Context en uitdagingen

Deze pijler richt zich op de digitale transformatie van de economie en de samenleving. Zoals de HVF-verordening beschrijft, zijn hervormingen en investeringen in digitale technologieën, infrastructuur en processen nodig om het concurrentievermogen van de Europese Unie op mondiaal niveau te vergroten en om de Europese Unie veerkrachtiger, innovatiever en minder afhankelijk maken. Volgens de HVF-verordening zullen hervormingen en investeringen onder deze pijler zich richten op verbetering van digitalisering van diensten, de ontwikkeling van digitale en data-infrastructuur, clusters en digitale-innovatiehubs en open digitale oplossingen.

Nederland presteert goed op digitale transformatie. In de Index van de digitale economie en maatschappij (DESI) 2021⁴ staat Nederland op de vierde plaats van de 27 EU-landen. Met een DESI score van 65,1 zit Nederland ruim boven het Europese gemiddelde van 50,7. Zoals het rapport beschrijft is Nederland één van de best presterende landen, met een breed gebruik van digitale technologieën in ondernemingen en veel onlinediensten, en met een groot basis- en geavanceerde digitale vaardigheden. Uiteraard blijft ook voor Nederland vooruitgang in het digitale domein een prioriteit, in lijn met de prioriteit van digitaal op Europees niveau. Nederland presteert met een score van 79,9% voor digitale openbare diensten bovengemiddeld (EU-gemiddelde: 68,1%). Voor open data draait Nederland mee in de middenmoot, maar presteert het wel boven het gemiddelde in de EU. Er is op open data van overheden dus nog ruimte voor vooruitgang. Met een score van 27% voor big data zit Nederland boven het EU-gemiddelde van 14%, maar er blijft nog voldoende ruimte over voor verbetering. Zoals uit het DESI-rapport naar voren komt, is kunstmatige intelligentie (AI) één van de uitdagingen voor Nederland. In de landspecifieke aanbevelingen van 2019 en 2020 wordt gewezen op het belang van investeringen in digitale vaardigheden. De DESI-score van Nederland op menselijk kapitaal is met 61,5 % reeds boven het EU-gemiddelde van 47,1 %. Dit is met name omdat Nederland een goede score heeft voor digitale basisvaardigheden, digitale vaardigheden boven basisniveau en elementaire softwarevaardigheden. De score van Nederland voor vrouwelijke ICT-specialisten en afgestudeerde ICT'ers is echter onder het EU-gemiddelde. Nederland scoort ook onder het EU-gemiddelde op het gebruik van minstens 1Gbps, 5G-gereedheid, prijsindex breedband, ICT voor ecologische duurzaamheid en e-Factureren.

2.2 Nederlands beleid om uitdagingen te adresseren

Nederlands beleid zet sterk in op digitalisering. Nederland heeft een Digitaliseringsstrategie die jaarlijks wordt geactualiseerd. De meest recente Nederlandse Digitaliseringsstrategie 2021⁵ richt zich op de volgende zes prioriteiten:

- **Artificiële intelligentie.** Hierbij profileert Nederland zich als koploper rond AI-toepassingen die mens en maatschappij dienen en zet Nederland in op Europese samenwerking binnen passende ethische en juridische kaders. Nederland investeert in publiek-private samenwerking op het gebied van AI, wat onder andere blijkt uit de Nederlandse AI Coalitie. De AI Coalitie heeft bovendien het AiNed-programma ontwikkeld: een ambitieuze en integrale agenda voor de periode 2020-2027, om Nederland internationaal als de beste proeftuin neer te zetten voor de introductie van verantwoorde AI-toepassingen. Nederland zoekt hierbij de aansluiting met Europa. Nederlandse consortia weten bijvoorbeeld, mede door de actieve voorlichting door de Nederlandse overheid, de Europese financieringskaders voor AI goed te benutten. Bij de EC ICT-48 call haalden de Nederlandse deelnemers €5,9 miljoen van de € 50 miljoen binnen. Nederland richt zich bovendien op AI-projecten die publieke waarden en mensenrechten (helpen) borgen en versterken. Het Strategisch Actieplan voor Artificiële Intelligentie⁶ is de basis voor dit beleid. Ook is er een beleidsbrief⁷ met een overzicht van de kansen en risico's van AI voor publieke waarden die voortkomen uit mensenrechten. Enkele voorbeelden van initiatieven van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties uit deze beleidsbrief zijn ethische dataprincipes voor de overheid, waar het voorkomen van discriminatie onderdeel van is, en een speciale editie van de Donald Duck over AI en grondrechten.
- **Data.** Nederland zet in op verantwoord data delen, bijvoorbeeld tussen bedrijven en instellingen in de *Data Sharing Coalition*. Dataverkeer is niet gebonden aan grenzen. Daarom ziet het kabinet de Europese Unie als het primaire handelingsniveaus om kaders voor datagebruik en infrastructuurdiensten op te stellen. Naast de juiste voorwaarden

⁴ [Digital Economy and Society Index \(DESI\) 2021 | Shaping Europe's digital future \(europa.eu\)](https://digital-economy.europa.eu/digital-economy-index/)

⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/04/26/nederlandse-digitaliseringsstrategie-2021>

⁶ [Strategisch Actieplan voor Artificiële Intelligentie | Beleidsnota | Rijksoverheid.nl](https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/04/26/strategisch-actieplan-voor-artificiële-intelligentie)

⁷ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/amendementen/detail?id=2019Z19125&did=2019D39850>

voor het gebruik en uitwisselen van data is er ook behoefte aan veilige en betrouwbare opslag- en verwerkingsmogelijkheden voor data. Bovendien faciliteert het kabinet verschillende Nederlandse bedrijven die zich willen aansluiten bij het GAIA-X programma en zet zich in om de Nederlandse belangen rond het initiatief te borgen.

- **Digitale vaardigheden en inclusie.** Het is een prioriteit van Nederland om digitale vaardigheden te verbeteren. Zo zet Nederland in op een digitale transitie van het onderwijs. Hierbij is het belangrijk voor Nederland dat iedereen volwaardig aan het online onderwijs kan deelnemen. Er is ook een Rijksbrede aanpak van desinformatie, aansluitend bij de Europese bevordering van mediawijsheid. Nederland heeft ook de module Veilig online gelanceerd om mensen te helpen om veilig het internet op te gaan en de Digihulplijn is geopend om mensen te helpen bij het (veilige) gebruik van een laptop of tablet. De Groeistrategie benadrukt het belang van de digitale transitie in relatie tot het onderwijs en de arbeidsmarkt. Nederland kent al enkele goede en succesvolle initiatieven voor de (om)scholing van mensen en het bevorderen van digitale vaardigheden, zoals Make IT Work, Cloud IT Academy en Brightlands Services Campus. Een brede coalitie van publieke en private partijen werkt in het kader van de Human Capital Agenda ICT aan een opschalingsplan. Daarnaast biedt de regeling NL Leert Door mogelijkheden voor kosteloos ontwikkeladvies en om- of bijscholing. Bovendien heeft Nederland een infrastructuur gerealiseerd van 16 mkb-werkplaatsen, waar studenten en docenten van onderwijsinstellingen ondernemers helpen bij het opzetten van hun online marketing en het benutten van data in het bedrijf.
- **Connectiviteit.** De basis van het Nederlands beleid voor connectiviteit is het Actieplan Digitale Connectiviteit uit 2018.⁸ De ambitie uit het Actieplan Digitale Connectiviteit is een diverse en kwalitatief hoogwaardige mobiele connectiviteit. Het connectiviteitsdoel voor 2023: iedereen op ten minste 100 Mbit/s en een grote meerderheid op 1 Gbit/s.
- **Weerbaarheid.** Nederland heeft de Nederlandse Cybersecurity Agenda (NCSA) ontwikkeld, waaruit tal van initiatieven zijn voortgevloeid om de economische en maatschappelijke kansen van digitalisering op een veilige manier te benutten en de nationale veiligheid in het digitale domein te beschermen. Voor het verhogen van de digitale weerbaarheid van het niet-vitale bedrijfsleven is het Digital Trust Center (DTC) opgericht, dat als hoofdtaak heeft om binnen deze doelgroep samenwerkingsverbanden te stimuleren en om informatie en advies te delen. Bovendien is het bevorderen van de digitale veiligheid van ICT-producten en diensten en het Internet of Things een belangrijk onderdeel van het verhogen van de digitale weerbaarheid. Dit wordt vormgegeven met de implementatie van de Roadmap Digitaal Veilige Hard- en Software.
- **Overheid.** Het Overheidsbrede Beleidsoverleg Digitale Overheid (OBDO) stelt jaarlijks de Agenda Digitale Overheid: NL DIGIbeter op. De belangrijkste thema's in de agenda zijn digitale inclusie, digitale innovatie, publieke waarden en grondrechten, digitale weerbaarheid en digitale identiteit. Bovendien heeft Nederland de NL DIGITAAL: Interbestuurlijke Datastrategie Nederland gepubliceerd. Deze interbestuurlijke datastrategie schetst op hoofdlijnen hoe de overheid kansen om maatschappelijke opgaven met data op een effectieve manier aan te gaan vaker en beter kan realiseren, waarbij risico's van datagebruik goed worden afgewogen. Verder werkt Nederland samen met andere Europese landen aan de digitale transformatie van de overheid in de *Coalition of the Willing*, een samenwerkingsverband van 8 Europese landen waar kennis uitgewisseld wordt.

In het coalitieakkoord wordt ook sterk ingezet op digitalisering. Zo stelt het coalitieakkoord dat er geïnvesteerd zal worden in sleuteltechnologieën zoals kunstmatige intelligentie en quantum- computing. Ook wil Nederland het voortouw nemen en in Europees verband inzetten op versterking van de samenwerking tussen lidstaten op het gebied van digitalisering, onder andere op mensgerichte inzet van kunstmatige intelligentie en digitale ethiek. Iedereen krijgt de kans om mee te komen door digitale kennis- en vaardigheden aan te bieden in het onderwijs en via om- en bijscholing. In het coalitieakkoord geeft Nederland aan digibetisme gericht aan te willen pakken via een publiek-private strategie voor digitale geletterdheid en we verbeteren de toegankelijkheid van digitale overheidsdiensten.

2.3 Beschrijving van de HVP-maatregelen onder de pijler

Aansluitend bij het vlaggenschip *Modernise* en het Europese digitaal decennium, investeert Nederland in de digitalisering van de publieke sector (GrIT, digitale hervorming van de Nederlandse strafrechtketen). Hier sluit ook een hervorming bij aan om de Nederlandse overheid digitaler en transparanter te maken (Informatiemanagement Overheid (Open op Orde/Wet Open Overheid)). Nederland investeert ook in verschillende aspecten van de Europese prioriteit data, zoals investeringen in de benodigde infrastructuur en het netwerk om data uit te wisselen (GrIT) en uitwisseling en hergebruik van data (*smart mobility*). Nederland investeert ook in nieuwe technologieën met de investeringen in mensgerichte kunstmatige intelligentie en quantum. Middels voorgenoemde investeringen draagt deze pijler bij aan de

⁸ [Kaart van de snelheid van vaste internetverbindingen in Nederland | Overal snel internet](#)

doelen van het Europese digitaal decennium voor 2030, namelijk dat in 2030 75% van de bedrijven in de EU clouddiensten, kunstmatige intelligentie en big data zal gebruiken. In lijn met het voorstel van de Europese Commissie voor de Europese verklaring over digitale rechten en beginselen voor het digitale decennium, hecht de Nederlandse pijler belang aan een inclusieve digitale transformatie waarin de mens centraal staat. Dit komt met name naar voren in de investeringen Nationaal Programma Onderwijs en AINed. Met deze investeringen in digitalisering draagt Nederland bij aan een Nederland en een Europa dat klaar is voor het digitale tijdperk.

Investerings

Groundbreaking IT (GrIT)

Met deze investering wordt de IT-infrastructuur van het ministerie van Defensie vernieuwd. Met het programma wordt een compleet nieuwe IT-infrastructuur opgezet, zodat het ministerie van Defensie van betrouwbare, veilige, toekomstbestendige en flexibele systemen gebruik kan maken. Dit zal voor verbeterde capaciteiten op het gebied van informatie gebaseerde operaties, cyberoorlogvoering en big data moeten zorgen. Marktpartijen worden, onder meer middels 'strategische partnerschappen', betrokken bij de uitvoering van dit investeringsproject.

European Rail Traffic Management System (ERTMS)

Nederland gaat het bestaande analoge treinbeveiligingssysteem vervangen met de Europese digitale standaard, de ERTMS. De investering loopt van 2021 tot 2030. De spoorsector wordt daarmee aanzienlijk hervormd. Processen en systemen worden aangepast, 1.300 treinen worden omgebouwd, en meer dan 15.000 mensen worden opgeleid. Voor 2050 zal ERTMS landelijk in dienst zijn gesteld. Een belangrijk gevolg van deze investering is dat de veiligheid van het spoorstelsel wordt verhoogd, en dat de spoorverbinding met buurlanden wordt verbeterd.

Intelligente wegkantstations (IWKS)

Met deze investering, die tot 2026 loopt, worden de wegkantstations (WKS) die de matrixsignaalgevers op portalen boven Rijkswegen aansturen vervangen. Het merendeel van de huidige WKS heeft het einde van hun levensduur bereikt, en kunnen daardoor niet meer op structurele wijze worden onderhouden. Door vervanging en modernisering van de WKS kan het aantal in gebruik ook worden verlaagd. Een IWKS is in staat beide rijrichtingen aan te sturen. Het eindresultaat is dat deze vervanging tot verbetering van de verkeersdoorstroming leidt, met onder meer een positief effect op de vermindering van broeikasgasuitstoot.

Veilige, Slimme & Duurzame Mobiliteit

Het Rijk en de medeoverheden trachten met deze (co-)investering de mobiliteitstransitie op gang te brengen en te versterken. Het investeringsprogramma richt zich op het, binnen de bestaande capaciteit, optimaliseren van het gebruik van fysieke netwerken. Daarbij wordt gezocht naar gedragsverandering en innovatie in mobiliteit, zodat deze duurzamer, efficiënter, en veiliger is. De investering focust op werkgevers (zoals thuiswerken, spreiding van reistijden, betaald parkeren op werk), actieve mobiliteit (stimuleren dat mensen fietsen en lopen), logistieke IT, digitalisering van mobiliteit, en uitwisseling van voertuig-gegenereerde veiligheidsberichten.

Digitalisering van de strafrechtketen

Met deze investering worden de IT-systemen van de strafrechtketen verbeterd. De bedoeling is dat alle betrokkenen altijd toegang hebben tot de voor hun relevante informatie en op digitale wijze actie kunnen ondernemen. Verbeterde IT-systemen zullen het contact tussen betrokken organisaties (zoals de politie, het openbaar ministerie en de rechterlijke macht) faciliteren. Ook wordt al het relevante audio- en beeldmateriaal toegankelijk voor betrokkenen. Een portaal wordt ingericht om burgers betere toegang te geven tot de strafrechtketen, bijvoorbeeld met betrekking tot hun eigen rechtszaken of voor het melden van misdaad.

AI Ned

De investering, die tot 2027 loopt, is gericht op het optimaal benutten van de mogelijkheden die kunstmatige intelligentie (*artificial intelligence*; AI) de Nederlandse samenleving en economie biedt. Het investeringsvoorstel richt zich vijf geïdentificeerde knelpunten, te weten: (i) de snelheid van innovatie, (ii) de breedte van de kennisbasis, (iii) de

ontwikkeling van de arbeidsmarkt, (iv) de betrokkenheid van de bredere maatschappij, (iv) de uitwisseling van data. Om die knelpunten te adresseren wordt onder meer een talentprogramma opgericht, de Europese samenwerking bevordert, en ethische kaders ontwikkeld.

Quantum

Met dit programma, dat tot 2028 loopt, wordt geïnvesteerd in (i) quantumcomputers, (ii) quantumnetwerken en (iii) quantumsensoren. De bedoeling is dat deze investeringen het quantumecosysteem versterken, zodat Nederland in de toekomst deze disruptieve technologie kan toepassen om onder meer maatschappelijke uitdagingen aan te gaan.

Devices en internetaansluiting

Gedurende de coronacrisis zijn scholen (gedeeltelijk) gesloten geweest. Zo zijn lagere scholen ongeveer 14 weken gesloten, en middelbare scholen 19 weken. Dit heeft tot aanzienlijke leerverliezen en –achterstanden geleid. Een van de maatregelen om deze leerachterstanden te adresseren is om leerlingen te voorzien van digitale apparaten. Scholen ontvangen financiële steun voor de aankoop van apparaten die zij aan leerlingen kunnen uitlenen om online-onderwijs te vergemakkelijken. Het beleid is specifiek gericht op leerlingen van wie de ouders niet de financiële middelen hebben om deze apparaten aan te schaffen. Met een budget van EUR 24 mln. worden circa 75.000 apparaten beschikbaar gesteld.

Nationaal Onderwijslab

Met deze investering, die van 2021 tot 2031 loopt, wordt een Nationaal Onderwijslab ontwikkeld. Hier kunnen kennisinstellingen, het onderwijsveld, uitgeverijen en ICT-experts samenwerken aan digitale innovatie. De bedoeling is dat de innovatie, waar mogelijk, aansluit op het nieuwe curriculum voor het primair- en voortgezet onderwijs. Met dit initiatief adresseert Nederland het probleem dat partijen in de onderwijssector beperkte prikkels voelen om te investeren in innovatie. Ook kan deze investering bijdragen aan het dichten van de kloof tussen wetenschappelijk onderzoek en toepassing in de praktijk.

Hervormingen

Informatiemanagement Overheid

Met deze hervorming wordt het beheer van informatie door de overheid herijkt zodat de transparantie en de openheid daarvan verbeterd wordt. De hervorming richt zich op vier assen: (i) medewerkers en cultuur, (ii) processen, (iii) informatiesystemen, en (iv) bestuur, toezicht en handhaving. Elke rijksoverheidsorganisatie heeft actieplannen ingeleverd om de nodige hervormingsstappen te zetten, en de inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed wordt als toezichthouder de komende jaren versterkt.

Kostenraming voor investeringen onder pijler 2

Maatregel	Kosten (in mln EUR)							Totaal
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	
Groundbreaking IT (GrIT)	TBD	TBD	TBD	TBD	TBD	TBD	TBD	500-1000
European Rail Traffic Management System (ERTMS)		40	140	130	140	90		540
Intelligente wegkantstations (IWKS)		17,4	34,8	52,2	52,2	48,1	44	249 (TBC)
Veilig, Slim & Duurzaam Mobiliteit		25	25	50	40	20		160
Digital reform of the Dutch criminal justice system		45	46					91
AI Ned		4,4	13,2	22	26,4	17,6	4,4	88
Quantum		14,2	55,9	48,7	72	68,4	22,8	282
Devices en internetaansluiting (Maatregelen ter bestrijding		24						

van het leerverlies ten gevolge van de sluiting van scholen)								
Totaal	TBD	TBD	TBD	TBD	TBD	TBD	TBD	TBD

2.4 Bijdrage aan de landspecifieke aanbevelingen, de groene en digitale transitie en vlaggenschepen

Onderstaande tabel laat zien in welke mate de opgenomen maatregelen (investeringen en hervormingen) bijdragen aan het adresseren van de landspecifieke aanbevelingen, de groene en digitale transitie en de vlaggenschepen van het HVF.

In de preambule van de 2020 landspecifieke aanbevelingen wordt aanbevolen dat Nederland de inspanningen om individuen en ondernemingen toegang te bieden tot efficiënte digitale openbare diensten volhoudt. Nederland geeft hier gehoor aan door te investeren in de digitalisering van de strafrechtketen, defensie en open overheid. De maatregel Devices en internetaansluiting ter bestrijding van het leerverlies ten gevolge van de sluiting van scholen ziet toe op digitale inclusie en digitale vaardigheden.

Bijdrage maatregelen aan LSA's, klimaat, digitaal en vlaggenschepen

Type	Maatregel	LSA	Klimaat (%)	Digitaal (%)	Vlaggenschip
Investering	Groundbreaking IT (GrIT)	2020.3		100%	Modernise
Investering	European Rail Traffic Management System (ERTMS)		40%	100%	Recharge and refuel
Investering	Intelligente wegkantstations (IWKS)	2020.3	40%	100%	
Investering	Veilig, Slim & Duurzaam Mobiliteit	2020.3	40%	100%	Recharge and refuel
Investering	Digital reform of the Dutch criminal justice system	2020.3		100%	Modernise
Investering	AI Ned			100%	
Investering	Quantum			100%	
Hervorming	Informatiemanagement Overheid (Open op Orde/ Wet Open Overheid)			100%	Modernise
Investering	Devices en internetaansluiting (Maatregelen ter bestrijding van het leerverlies ten gevolge van de sluiting van scholen)	2020.3		100%	Reskill and upskill

2.5 Gedetailleerde omschrijving van de maatregelen

Investerings

Maatregel P2I1: Groundbreaking IT (GrIT)

Naam	Groundbreaking IT (GrIT)
Type (hervorming of investering)	Investering
Budget (in €)	€ 2,1 miljard voor het totale project (tot en met 2026), het HVP-deel hiervan is nog nader te bepalen.
Departement/directie	Ministerie van Defensie
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 2 (digitale transformatie)
Verwachte einddatum project	2027

A. Algemene beschrijving maatregel

- Het doel van de investering 'GrIT' is om de bestaande IT infrastructuur van het ministerie van Defensie te vernieuwen. Het project is gefocust op digitale transitie, door aanpassing aan nieuwe ontwikkelingen en technologieën.
- Het GrIT programma moet voor compleet nieuwe IT-infrastructuur zorgen. GrIT ontwikkelt voor de komende jaren een betrouwbare, veilige, toekomstbestendige en flexibele IT-infrastructuur en -diensten die de basis zullen vormen voor verbeterde capaciteiten op het gebied van informatie gebaseerde operaties, cyberoorlogvoering en big data. Hiermee is het ministerie van Defensie voorbereid op de digitale uitdagingen van de toekomst.
- Om dit te bewerkstelligen is het ministerie van Defensie een strategisch partnerschap aangegaan met marktpartijen om toegang te krijgen tot de benodigde vaardigheden, profiteren van het innovatieve vermogen van zulke partijen en het realiseren van waarde van het snelle tempo van innovatie binnen IT. Tegelijkertijd is de onafhankelijkheid van deze partijen gewaarborgd, aangezien er in gemixte teams wordt gewerkt met medewerkers van het ministerie en externe partijen. Dit zal leiden tot leermogelijkheden op alle niveaus.
- Het project is in het 1e kwartaal van 2021 gestart. De bouw van nieuwe datacenters (geplande duur 20 maanden) en de vernieuwing van het netwerk voor het verzenden van zeer vertrouwelijke informatie (geplande duur 12-24 maanden) zal als eerste beginnen. Het realiseren van een zelf beheerd mobiel netwerk start in het 2e kwartaal van 2022 (geplande looptijd 11 maanden).

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

- Het project bestaat uit 42 mijlpalen die worden begroot en beheerd als projecten op zich. Elk van de mijlpalen levert een reeks aan functionaliteiten en mogelijkheden waarop de operatie vertrouwt, of waarop andere mijlpalen worden gebouwd.
- Er moet worden besloten welke van deze 42 componenten het gaat redden. Een nieuwe businesscase, die in maart 2022 verschijnt, zal hier meer licht op werpen.
- De investering wordt beheerd door het ministerie van Defensie en zijn strategische commerciële partners. Er is geen betrokkenheid van lokale overheden.
- Monitoring: Het ministerie van Defensie heeft drie projecten geïnitieerd die door de Tweede Kamer worden aangemerkt als een 'groot project'. Het GrIT is daar één van en staat dus direct onder toezicht van het parlement. Tweemaal per jaar wordt hierover een speciaal verantwoordingsrapport (een evaluatie- en voortgangsrapportage) naar de Tweede Kamer gestuurd.

C. Klimaat en digitaal

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt
		Digitaal
011	011 Government ICT solutions, e-services, applications (6)	100 %
055	055 Other types of ICT infrastructure (including large-scale computer resources/equipment, data centers, sensors and other wireless equipment)	100 %

D. DNSH-zelftoets

- Niet van toepassing

E. Kasreeks

(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

- Investerings- en bedrijfskosten zijn hieronder weergegeven. Deze specifieke financiële details worden beschouwd als commerciële geclassificeerde informatie. 2028 en de jaren erna zijn voornamelijk bedrijfskosten.
- Vanwege de vertrouwelijkheid wordt een kostenreeks getoond in plaats van de werkelijke aantallen.

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Cum.
N.t.b.	N.t.b.	N.t.b.	N.t.b.	N.t.b.	N.t.b.	N.t.b.	N.t.b.

F. Belanghebbenden

- Impact – Het ministerie van Defensie is de werkgever van circa 68.000 medewerkers. Door het aanbieden van innovatieve nieuwe IT aan de medewerkers, ondersteunt het ministerie de sociale innovatieagenda van het Ministerie van Defensie, waardoor het personeel efficiënter en effectiever kan omgaan met de steeds groter wordende datastroom.
- Synergie – het ministerie van Defensie werkt samen met andere landen binnen de EU. Dit project bereidt het ministerie voor op een meer digitale toekomst. Ook andere landen bereiden zich hierop voor. De verwachting is dan ook dat er synergie zal plaatsvinden en dat andere landen hiervan zullen profiteren.

Maatregel P2I2: European Rail Traffic Management System (ERTMS)

Naam	European Rail Traffic Management System (ERTMS)
Type (hervorming of investering)	Hervorming
Budget (in €)	€ 2,5 miljard voor totale project, huidige schatting omvang HVP-deel van het project is ongeveer € 540 miljoen
Departement/directie	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat – Directie Openbaar Vervoer en Spoor
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 2 (digitale transformatie), daarnaast ook passend bij pijler 1 (groene transitie) en pijler 4 (sociale en territoriale cohesie)
Verwachte einddatum project	2030

A. Algemene beschrijving maatregel

- In 2019 heeft kabinet Rutte-III besloten het huidige analoge treinbeveiligingssysteem te vervangen door de Europese digitale standaard ERTMS. Deze opgave betreft een hervorming van de spoorsector, waarbij voor 2026-2028 een basis wordt gecreëerd (processen en systemen door de keten heen aangepast, 1.300 treinen ombouwen, 15.000+ mensen opleiden, beproeven van de operatie) en daarna het systeem in het spoor wordt aangelegd en stapsgewijs in dienst gesteld wordt. Voor 2050 zal ERTMS landelijk in dienst gesteld zijn.
- Aandachtspunten:
Het Programma ERTMS is door de Kamer aangewezen als Groot Project waardoor de gelden op een begrotingsartikel dienen te worden verantwoord en elk halfjaar over de voortgang wordt gerapporteerd. Het betreft een programma met daaronder zo'n 50-60 losse projecten (met eigen planningen en ramingen) die door ProRail en de vervoerders worden uitgevoerd.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

- De sectorbrede invoering van ERTMS vindt plaats aan de hand van migratiestappen tussen nu en 2030, tevens de mijlpalen van het Programma. Een mijlpaal is gedefinieerd als het moment waarop de sector een wijziging operationeel in gebruik neemt. Bijvoorbeeld het moment dat de eerste opgeleide machinist met de eerste ERTMS-trein gaat rijden. De voorbereiding en uitvoering van de stappen vinden veelal parallel plaats.
- Tussen nu en augustus 2026 worden op hoofdlijnen drie mijlpalen gehaald zoals opgenomen in de tabel hieronder. (Naar de Tweede Kamer zijn deze drie mijlpalen gesplitst in de eerste zeven migratiestappen).
- Alle projecten die nodig zijn om een mijlpaal te behalen worden uitgevoerd door ProRail, NS en andere vervoerders (regionale vervoerders, goederenvervoerders, leasemaatschappijen en aannemers). De provincies zijn daarbij verantwoordelijk voor de afspraken met regionale concessie. De onafhankelijke programmadirectie ERTMS bij ProRail heeft als opdrachtnemer van het Programma ERTMS een regisserende rol. Het ministerie van IenW staat als opdrachtgever relatief op afstand.

Mijlpalen ERTMS

Related Measure (Reform or Investment)	Milestone / Target	Name	Qualitative indicators (for milestones)
Invoering ERTMS	Mijlpaal	Beheerprocessen en systemen gereed voor operatie	Ketenbeheer gedefinieerd en logistieke systemen omgebouwd.
Invoering ERTMS	Mijlpaal	Inbouwen van ERTMS in materieel	De eerste trein is omgebouwd naar ERTMS
Invoering ERTMS	Mijlpaal	Opleiden van gebruikers	Opgeleid personeel gaat rijden met ERTMS

Timeline for completion		Data source / Methodology	Responsibility for reporting and implementation	Description and clear definition of each milestone and target	Assumptions/ risks	Verification mechanism
Quarter	Year					
Q4	2024	VGR aan de TK	Ministerie van IenW	Ketenbeheer gedefinieerd en logistieke systemen omgebouwd.	Zie VGR	VGR
Q4	2023	VGR aan de TK	Ministerie van IenW	De eerste trein is omgebouwd naar ERTMS.	Zie VGR	VGR
Q4	2023	VGR aan de TK	Ministerie van IenW	Opgeleid personeel gaat rijden met ERTMS.	Zie VGR	VGR

VGR (voortgangsrapportages) aan de TK = Conform Grootprojectstatus rapporteert de staatssecretaris van IenW elk halfjaar de voortgang aan de Tweede Kamer.

C. Klimaat en digitaal

Klimaat- en milieu-coëfficiënt volgens Annex VI van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu
071	Invoering van ERTMS	40%	40%

Digitale-coëfficiënt volgens Annex VII van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt
		Digitaal
071	Invoering van ERTMS	100%

D. DNSH-zelftoets

- Nader te bezien. Mogelijk risico bij graafwerk (PFAS).

E. Kasreeks

- Neem een meerjarenreeks op van de geschatte kosten per jaar. Bedragen zijn exclusief BTW.
(x € 1 mln.; + = saldooverslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
	40	140	130	140	90	

F. Belanghebbenden

- ERTMS verhoogt de veiligheid van het spoorstelsel en zorgt op termijn voor een betere spoorverbinding met buurlanden. Daarnaast draagt ERTMS bij aan het toekomstbestendig maken van het spoor door hoogfrequent spoorvervoer mogelijk te maken en een platform te bieden voor geautomatiseerd rijden of 5G-toepassingen.
- Deze maatregel zal naar verwachting niet bijdragen aan gendergelijkheid en gelijke kansen voor iedereen.

Maatregel P2I3: Intelligente wegkantstations (IWKS)

Naam	Intelligente wegkantstations (IWKS)
Type (hervorming of investering)	Investering
Budget (in €)	€247 miljoen
Departement/directie	Infrastructuur en Waterstaat / Directoraat Generaal Mobiliteit
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 2 (digitale transformatie), daarnaast ook passend bij pijler 1 (groene transitie) en pijler 4 (sociale en territoriale cohesie)
Verwachte einddatum project	2026

A. Algemene beschrijving maatregel

- De bestaande wegkantstations (WKS's), die de matrixsignaalgevers op portalen boven de Rijkswegen aansturen, zijn aan vervanging toe; meestal in verband met het bereiken van het einde van hun levensduur.
- Deze WKS's zijn verouderd, waardoor ze niet meer op structurele wijze onderhouden kunnen worden. Verder kan door modernisering het totaal aantal WKS's verlaagd worden; één intelligent wegkantstation (iWKS) is in staat om beide rijrichtingen aan te sturen.
- Voor deze vervanging is een nieuw type WKS ontwikkeld: de intelligente wegkantstations (iWKS). Het vervangen van verouderde WKS's systemen door moderne iWKS-systemen (input) leidt een-op-een tot een actualisering van de infrastructuur en een uitbreiding van het aantal functionaliteiten van de wegkantssystemen. Gevolgen van dit beleid zijn dat de matrixsignaalgevers voor de komende jaren op efficiëntere wijze aangestuurd kunnen worden. Een efficiëntere aansturing van de matrixsignaalgevers moet leiden tot een verbetering van de verkeersdoorstroming, wat weer een positief effect heeft op de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen.
- Als onderdeel van deze opdracht worden de bestaande halogeen matrixsignaalgevers vervangen door LED matrixsignaalgevers. Dit leidt tot energiebesparing.
- Naast pijlers 2 (digitale transformatie) en 4 (sociale en territoriale cohesie), draagt de maatregel ook bij aan landspecifieke aanbeveling (CSR) 2020: 'Publieke investeringsprojecten vervroegen en private investeringen aanmoedigen om het economisch herstel te bevorderen. De investeringen toespitsen op de groene en digitale transitie, met name op de ontwikkeling van digitale vaardigheden, duurzame infrastructuur, het schoon en efficiënt opwekken en gebruiken van energie, en missie gedreven onderzoek en innovatie.'

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

- Een doelstelling kan zijn in 2026 X aantal IWKS geplaatst te hebben. Rijkswaterstaat (de uitvoeringsorganisatie van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat wil de IWKS in volgend ritme vervangen:

<u>Jaar</u>	<u>Aantal kasten</u>
2020	100
2021	200
2022	400
2023	600
2024	600
2025	550
2026	500

- Deze zou je kunnen bundelen tot drie betaalmomenten in de looptijd van het HVF:

<u>Jaar</u>	<u>Aantal kasten</u>
2023	1300

2025	2450
2026	2950

- Een doelstelling kan zijn het totale aantal wegkantstations te verminderen met een nader te bepalen percentage jaar. De IWKS kunnen namelijk beide rijrichtingen aansturen.
- Rijkswaterstaat voorziet in een halfjaarlijkse voortgangsrapportage van de vervangingsopgave. De indicatoren die de basis vormen voor deze voortgangsrapportage kunnen mijlpalen vormen.

C. Klimaat en digitaal

Klimaat- en milieu-coëfficiënt volgens Annex VI van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu
026	Op energie-efficiëntie gerichte renovatie van openbare infrastructuur, demonstratieprojecten en ondersteunende maatregelen	100%	40%

Digitale-coëfficiënt volgens Annex VII van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt
		Digitaal
063bis	Digitalisation of transport when dedicated in part to GHG emissions reduction: road	100%

D. DNSH-zelftoets

- De simpele DNSH zelftoets volstaat, de maatregel heeft op geen manier inbreuk op één van de zes DNSH-doelstellingen.

E. Kasreeks

Verplichtingen – splits de verplichtingen uit per activiteit en geeft ook het totaal bedrag.
(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoerbeterend)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
iWKS	0	10.510	13.143	28.500	46.223	47.000	101.643

F. Belanghebbenden

- Belanghebbenden zijn op de eerste plaats weggebruikers die tijdens hun reis gebruik maken van efficiëntere en slimmere wegkantstations.
- In meer algemene zin is er een collectief/maatschappelijk belang aangezien er klimaatwinst wordt geboekt door lager energieverbruik.

Maatregel P2I4: Veilige, Slimme & Duurzame Mobiliteit

Naam	Veilige, Slimme & Duurzame Mobiliteit
Type (hervorming of investering)	Investering
Budget (in €)	160 miljoen
Departement/directie	Infrastructuur en Waterstaat directie Mobiliteit & Gebieden
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 2 (digitale transformatie), daarnaast ook passend bij pijler 1 (groene transitie)
Verwachte einddatum project	2026

A. Algemene beschrijving maatregel: Slimme en Duurzame Verstedelijking en Mobiliteit versterken

- Door middel van co-investeringen van Rijk en medeoverheden (gelijk aandeel) het op gang brengen dan wel versterken van de mobiliteitstransitie, tegen de achtergrond van en in samenhang met de grote opgaven op het gebied van verstedelijking, woningbouw, klimaatadaptatie en energie. Het programma richt zich op maatregelen die binnen de capaciteit van de bestaande fysieke netwerken het gebruik van deze netwerken optimaliseren, op korte termijn realiseerbaar zijn en leiden tot structurele effecten op straat voor reizigers, vervoerders en bedrijven en inwoners van stedelijke en rurale gebieden in het algemeen, met investeringen gericht op gedragsverandering en innovatie in mobiliteit. Inzet daarbij is minder, anders en duurzamere/efficiëntere/veiligere mobiliteit. Inhoudelijk richten de maatregelen zich op:
 1. Werkgevers (thuis/hybride werken, spreiden van reistijden, vervangen van vaste lease-vloten door deelmobiliteit en MaaS, betaald parkeren bij het werk),
 2. Actieve mobiliteit (fietsen en lopen ipv auto; veiligheidsverbeteringen tbv fietsen en lopen),
 3. Logistieke IT (datadelen ter vermindering van onnodige transportkilometers, efficiënter energiegebruik, inzet ZE-middelen),
 4. Digitalisering mobiliteit/smart mobility (o.a. vorming Nationaal Toegangspunt Mobiliteitsdata, verbeteren netwerkregistraties, versnelde digitalisering overheden, MaaS, deelmobiliteit, data-uitwisseling in en tussen verkeer(-sdeelnemers),
 5. Uitwisseling van voertuig-gegeneerde veiligheidsgerelateerde berichten (Talking Traffic 2.0, afsprakenstelsel MaaS-OV-deelmobiliteit, ontwikkeling hubs, uiteenlopende Smart City toepassingen)
- Voornaamste uitdagingen liggen op het vlak van samenwerking en organisatie (rijk-medeoverheden, publiek-privaat, integraal/domeinoverstijgend), beschikbare capaciteit en (digitale) kennis en expertise (met name bij gemeenten) en beschikbaarheid chips (supply chain issues die mondiaal gelden)
- Mitigaties liggen op het vlak van bestuurlijke afspraken en borging, gecoördineerde inkoop en implementatie-/projectmanagement, inkoopvormen als raamovereenkomsten. Daar is vanuit Infrastructuur en Waterstaat sinds 2010 veel ervaring mee opgedaan (Beter Benutten, Formule E team, MaaS-programma, Talking Traffic programma).

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

- De afspraken met de medeoverheden (provincies, gemeenten, vervoerregio's) worden bestuurlijk vastgelegd op het bestuurlijk overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (BO MIRT). Aan de voorkant worden voorstellen getoetst op kosteneffectiviteit, opschaalbaarheid en verwachte effecten. Maatregelen die bijdragen aan meerdere beleidsdoelen hebben daarbij de voorkeur.
- Gedurende de uitvoering wordt de voortgang van maatregelen gemonitord; hierover worden afspraken gemaakt met betrokken medeoverheden en uitvoerende partijen. De structuur hiervoor kent maatwerk per regio. Om te kunnen beoordelen of maatregelen daadwerkelijk hebben bijgedragen aan het doel van het programma wordt ingezet op een mix van 'kwalitatieve overall' verantwoording en meting achteraf per onderwerp (reductie aantal reisbewegingen, afname CO₂, e.d.).

C. Klimaat en digitaal

- De maatregelen zijn allemaal gericht op zowel verduurzaming en CO₂ (overigens ook leefbaarheid in NO_x en PM-) reductie als op het inzetten van informatietechnologie om verduurzaming en slimme verstedelijking effectief vorm te geven. Toewijzen van percentages aan programmaonderdelen is daarom niet mogelijk.

Klimaat- en milieu-coëfficiënt volgens Annex VI van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu
076bis	Digitalisation of transport when dedicated in part to GHG emissions reduction: urban transport	40%	0%

Digitale-coëfficiënt volgens Annex VII van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt
		Digitaal
063 bis	Digitalisation of transport when dedicated in part to GHG emissions reduction: road	100%

D. DNSH-zelftoets

- Een simpele toets volstond: de maatregelen richten zich juist op DNSH doelstellingen 1, 2, 5 en 6 en zijn niet gerelateerd aan DNHS doelstellingen 3,4 (hooguit indirect aan deze laatste)

E. Kasreeks

- Neem een meerjarenreeks op van de geschatte kosten per jaar.
(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
	25	25	50	40	20	

F. Belanghebbenden

- De maatregelen richten zich op een breed palet aan doelgroepen als werkgevers, forenzen en studenten in met name verstedelijkte gebieden maar ook in de leegloop-vergrijzende gebieden (keerzijde verstedelijking, vervoersarmoede, wegvallen sociale verbanden en voorzieningen). Met name versnelling in de beschikbaarheid van deelmobiliteit, hubs, terugdringen van onnodige vervoerbewegingen in wijken heeft een positief effect op kinderen, ouderen en lagere inkomensgroepen en de leefbaarheid in steden in algemene zin.

Maatregel P2I5: Digitale hervorming van de Nederlandse strafrechtketen

Naam	Digitale hervorming van de Nederlandse strafrechtketen
Type (hervorming of investering)	Investering
Budget (in €)	€ 91 miljoen
Departement/directie	Justitie en Veiligheid / Directoraat-Generaal Rechtspleging en Rechtshandhaving / Directie Strafrechtketen (DSK)
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 2 (Digitale transformatie)
Verwachte einddatum project	2024

A. Algemene beschrijving maatregel

In juni 2020 keurde het ministerie van Financiën aanvullende financiering goed (45 miljoen voor 2021 en 46 miljoen voor 2022) voor digitale hervorming van de Nederlandse strafrechtketen, gecoördineerd door het ministerie van Justitie en Veiligheid. Het doel van het programma is om IT-systemen te verbeteren, zodat alle belanghebbenden binnen het strafrechtelijk systeem toegang hebben tot relevante informatie en op elk moment digitaal handelingen kunnen uitvoeren.

Het programma heeft drie subdoelen. In de eerste plaats zullen partners binnen de strafrechtketen (zoals de Nationale Politie, het Openbaar Ministerie en de Rechtspraak) stukken over alle zaken digitaal delen in plaats van op papier. Ten tweede wordt al het video- en audiomateriaal met betrekking tot casussen toegankelijk gemaakt voor alle belanghebbenden. Ten derde wordt een portaal gelanceerd waarmee burgers handelingen met betrekking tot strafzaken kunnen uitvoeren, zoals het melden van misdrijven. Hierdoor hebben burgers een betere toegang tot het strafrechtelijk systeem. Ook zal het proces van strafzaken gestroomlijnder verlopen, omdat inefficiënties als gevolg van papierwerk tot een minimum worden beperkt.

De investering is niet structureel

Alle projectactiviteiten worden beoordeeld met behulp van een kwaliteitskader. Een van de elementen van dit raamwerk is privacy en veiligheid.

Het programma draagt volledig (100%) bij aan digitale hervorming (pijler 2), MVO 2020-3 en vlaggenschip 5, 'Moderniseren', aangezien de maatregel volledig bestaat uit eenmalige investeringen in digitalisering. Afgezien van extra inkomsten voor IT- en adviesbureaus die deelnemen aan het programma, heeft de maatregel geen directe impact op de Nederlandse economie. Door digitalisering van de strafrechtketens worden processen echter wel 'lean' en 'mean', wat bijdraagt aan de rechtsstaat. Dit laatste is een sleutelement van de EU-lidstaten en is ook essentieel voor een stabiele economie.

In 2017, bij de start van het derde kabinet-Rutte, heeft het kabinet eenmalig budget gereserveerd in het regeerakkoord voor digitale hervorming van het strafrechtelijk systeem (in totaal 296 miljoen, bedoeld voor de periode tussen 2018 en 2022). Het budget is niet direct verstrekt aan de organisaties binnen het strafrechtelijk systeem, maar werd gecontroleerd door het ministerie van Financiën. Het ministerie van Justitie en Veiligheid moest elk jaar een plan opstellen om het budget effectief te besteden, dat vervolgens werd geanalyseerd en goedgekeurd door het ministerie van Financiën. In juni 2020 keurde het ministerie van Financiën het plan goed met betrekking tot de begroting voor 2021 en 2022.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

Voorbeelden van concrete (tussentijdse) mijlpalen:

- In 2021 is er een digitaal portaal, waarmee burgers handelingen in strafzaken kunnen uitvoeren, zoals aangifte doen.
- In 2021 worden alle zaken binnen het strafrechtelijk systeem digital afgehandeld.
- In 2022 wordt video- en audiomateriaal over zaken toegankelijk gemaakt voor alle belanghebbenden.

C. Klimaat en digitaal

Digitale-coëfficiënt volgens Annex VII van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt
		Digitaal
011	Government ICT solutions, e-services, applications	100%

D. DNSH-zelftoets

DNSH doelstellingen	Impact maatregel	
1. Tegengaan van klimaatverandering	Nee	Maatregel heeft geen positief of negatief effect op het tegengaan van klimaatverandering
2. Klimaatadaptatie	Nee	Maatregel heeft geen positief of negatief effect op klimaatadaptatie
3. Duurzaam gebruik en bescherming van mariene hulpbronnen	Nee	Maatregel heeft geen positief of negatief effect op duurzaam gebruik en bescherming hulpbronnen
4. Circulaire economie	Nee	Maatregel heeft geen positief of negatief effect op circulaire economie
5. Tegengaan van milieuvervuiling	Nee	Maatregel heeft geen positief of negatief effect op tegengaan van milieuvervuiling
6. Bescherming en herstel van biodiversiteit en ecosystemen	Nee	Maatregel heeft geen positief of negatief effect op de bescherming en het herstel van biodiversiteit en ecosystemen

E. Kasreeks

(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
	45	46				

	jaar 2022	jaar 2023
<i>bedragen *€ 1,0 mio</i>		
Papier uit de keten (doelstelling 1)	€ 28	€ 27
Multimedia (doelstelling 2)	€ 6	€ 8
Dienstverlening (doelstelling 3)	€ 8	€ 8
Overig	€ 3	€ 3
	€ 45	€ 46

F. Belanghebbenden

Een beter werkende strafrechterketen heeft voor zowel bedrijven als burgers een positieve impact.

Maatregel P2I6: AI Ned

Naam	AI Ned
Type (hervorming of investering)	Investering
Budget (in €)	88 miljoen
Departement/directie	Ministerie Economische Zaken en Klimaat (EZK), Directie Bedrijfsleven en Innovatie
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 2 (digitale transformatie)
Verwachte einddatum project	2027

A. Algemene beschrijving maatregel

Het voorstel AiNed is een investeringsprogramma om het potentieel van artificiële intelligentie (AI) voor de Nederlandse economie en samenleving te benutten. Het omvat twaalf instrumenten om specifieke knelpunten aan te pakken. Instrumenten in het toegekende deel zijn onder andere een talentprogramma, het bevorderen van Europese samenwerking, het bevorderen van scholingsactiviteiten en het ontwikkelen en toepassen van ethische kaders. In het voorstel wordt AI als een enabling technology gepresenteerd, welke alle sectoren van de economie en maatschappij raakt. In het voorstel is expliciet aandacht voor de relatie tussen regionale (deel)ecosystemen, het nationale ecosysteem en de relatie met internationale ecosystemen.

Specifiek wordt er een hubs-en-spaken-model voorgesteld om regionale sterktes met nationale slagkracht te combineren. Er wordt gekozen voor een selectie van 'toepassingsgebieden' en thematisch aanpalende ecosystemen van AI, waar NL een sterke positie heeft. Hiermee is een pragmatische afkadering gegeven, welke recht doet aan het enabling karakter van AI en tegelijkertijd de nodige keuzes maakt. Er wordt expliciet rekening gehouden met de volledige ketens binnen het ecosysteem, en er wordt een integrale benadering gekozen. Hoewel het voorstel openstaat voor alle geïnteresseerden, is niet geheel duidelijk of er een 'level-playing-field' is tussen leden van de NLAIC en de niet-leden.

Om de kansen te benutten, worden de vijf knelpunten in onderlinge samenhang aangepakt:

1. Innovatie. De nu nog te trage ontwikkeling van innovatieve AI-toepassingen bij bedrijven (groot en klein), overheden en in waardeketens wordt versneld.
2. Kennisbasis. De kennisbasis van fundamenteel en toegepast onderzoek wordt versterkt, en bevordert ook het aantrekken, opleiden en behouden van meer specialisten en studenten om tekorten bij bedrijven, overheid en kennisinstellingen weg te werken.
3. Arbeidsmarkt. De capaciteit voor AI-opleidingen en trainingen van werknemers wordt op alle niveaus in de arbeidsmarkt vergroot, zodat werknemers goed voorbereid zijn op werken met producten en diensten die door AI veel krachtiger zijn dan nu.
4. Maatschappij. Alle belanghebbenden worden betrokken om mensgerichte AI met heldere ethische en juridische kaders en behulpzame regelgeving in Europese context te ontwikkelen, zodat de sociaaleconomische effecten van AI beheersbaar worden en er vertrouwen is in de werking van AI.
5. Data Delen. Oplossingen voor het beschikbaar maken van data voor AI worden ontwikkeld en toegepast om data op een veilige en verantwoorde wijze te benutten in zinvolle AI-toepassingen.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

Dankzij het AiNed programma wordt bereikt dat in 2027 Nederland een sterk AI-ecosysteem heeft met hoge innovatiesnelheid voor AI-oplossingen:

- Het kennisniveau van AI is op alle niveaus in het onderwijs, bedrijfsleven en maatschappij sterk verbeterd.
- Er zijn oplossingen beschikbaar voor het ontwikkelen van betrouwbare en mensgerichte AI-systemen.
- Het delen van data voor AI-oplossingen tussen bedrijven onderling en de overheid is sterk vereenvoudigd.
- Het aantal MKB-bedrijven dat AI ontwikkelt of adopteert, is verdubbeld.(aanzienlijk toegenomen)
- En Nederlandse bedrijven hebben AI-producten, processen en diensten ontwikkeld die internationaal impact hebben en waarmee Nederland als excellent AI-land wordt herkend.

C. Klimaat en digitaal

Digitale-coëfficiënt volgens Annex VII van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt
		Digitaal
021ter	Ontwikkeling van zeer gespecialiseerde ondersteunende diensten en voorzieningen voor overheidsdiensten en -ondernemingen (nationale HPC-kenniscentra, cybercentra, voorzieningen voor het testen van en experimenteren met kunstmatige intelligentie, blockchain, internet der dingen, enz.)	100%

D. DNSH-zelftoets

- a. Mitigatie van klimaatverandering: niet van toepassing
- b. Adaptatie van klimaatverandering: niet van toepassing
- c. Duurzaam gebruik en de bescherming van water en mariene hulpbronnen: niet van toepassing
- d. Circulaire economie: niet van toepassing
- e. Preventie en bestrijding van milieuvervuiling: niet van toepassing
- f. Bescherming en het herstel van de biodiversiteit en ecosystemen: niet van toepassing

E. Kasreeks

(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
-	4.4	13.2	22	26.4	17.6	4.4

F. Belanghebbenden

- Door meer in te zetten op AI zal de Nederlandse economie verder moderniseren waarbij bedrijven internationaal toonaangevend kunnen zijn. Hierdoor is het van belang voor Nederlandse de ICT industrie om voorop te blijven lopen. Verdere pilaren van het plan zijn om mensen op te leiden en de maatschappij verder te brengen met behulp van AI.

Maatregel P2I7: Quantum

Naam	Quantum
Type (hervorming of investering)	Investering
Budget (in €)	282 miljoen
Departement/directie	Ministerie Economische Zaken en Klimaat (EZK)
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 2 (digitale transformatie)
Verwachte einddatum project	2028

A. Algemene beschrijving maatregel

Het voorstel Quantum Delta NL richt zich op het versterken van het Nederlandse quantum ecosysteem, door te investeren in (1) quantumcomputers, (2) quantumnetwerken en (3) quantumsensoren. Quantum is een ontwikkelende technologie die disruptief kan zijn op het gebied van rekenkracht en daarmee voor nieuwe verdienmodellen en oplossingen voor maatschappelijke problemen kan zorgen. Door quantumtechnologie kunnen er in de toekomst mogelijk veel veiligere netwerken en communicatie tot stand gebracht worden.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

Potentiële mijlpalen en doelstellingen:

1. Het opzetten van 40 startups
2. 50 Nederlandse bedrijven een rol laten spelen bij de technologieontwikkeling
3. 300 wetenschappelijke publicaties vanuit Quantum Inspire

C. Klimaat en digitaal

Digitale-coëfficiënt volgens Annex VII van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt
		Digitaal
021quater	Investeringen in geavanceerde technologieën zoals: High-performance computing en kwantumcomputing/-communicatie (met inbegrip van kwantumencryptie); ontwikkeling, productie en systeemintegratie van micro-elektronica; volgende generatie Europese data-, cloud- en edgecapaciteit (infrastructuur, platformen en diensten); virtual en augmented reality, DeepTech en andere geavanceerde digitale technologieën. Investeringen in het veiligstellen van de digitale toeleveringsketen	100%

D. DNSH-zelftoets

1. Mitigatie van klimaatverandering: niet van toepassing
2. Adaptatie van klimaatverandering: niet van toepassing
3. Duurzaam gebruik en de bescherming van water en mariene hulpbronnen: niet van toepassing
4. Circulaire economie: niet van toepassing
5. Preventie en bestrijding van milieuvervuiling: niet van toepassing
6. Bescherming en het herstel van de biodiversiteit en ecosystemen: niet van toepassing

E. Kasreeks

(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoerbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
	14.2	55.9	48.7	72	68.4	22.8

F. Belanghebbenden

Door de toename van Quantum zal de Nederlandse economie verder moderniseren waarbij bedrijven internationaal toonaangevend kunnen zijn. Hierdoor is het van belang voor Nederlandse de ICT-industrie om voorop te blijven lopen. Verdere pilaren van het plan zijn om mensen op te leiden en de maatschappij verder te brengen met behulp van AI.

Maatregel P2I8: Devices en internetaansluiting (Maatregelen ter bestrijding van het leerverlies ten gevolge van de sluiting van scholen)

Naam	Devices en internetaansluiting (Maatregelen ter bestrijding van het leerverlies ten gevolge van de sluiting van scholen)
Type (hervorming of investering) ⁹	Investering
Budget (in €)	24 miljoen
Departement/directie	Ministerie van OCW
Onder welke pijler(s) past de maatregel? ¹⁰	Pijler 2: Digitale transformatie (ook passend bij pijler 3 t/m 6)
Verwachte einddatum project	2021/2022

A. Algemene beschrijving maatregel

Scholensluiting: De sluiting van scholen heeft geleid tot aanzienlijke leerverliezen bij leerlingen in het basis-, voortgezet en postsecundair beroepsonderwijs. Tot deze sluitingen werd besloten in een poging om de uitbraak van de COVID-pandemie in te dammen.

Lagere scholen waren ongeveer 14 weken gesloten en middelbare scholen ongeveer 19 weken (op het moment van schrijven, februari 2020). Uit een studie van de Universiteit van Oxford onder duizenden basisschoolleerlingen in Nederland blijkt dat leerlingen tijdens de eerste periode van de schoolsluitingen¹¹ (8 weken in maart-mei) gemiddeld geen leervorderingen hebben gemaakt.

Volgens de Oxford-studie hebben de meest kwetsbare leerlingen zelfs kennis "verloren" in vergelijking met de periode vóór de periode van thuis leren.

Er zijn verschillende maatregelen genomen om (1) de accumulatie van nieuwe leerverliezen te voorkomen en (2) reeds opgelopen verliezen te herstellen. Het pakket maatregelen is gericht op zowel alle leerlingen als groepen leerlingen die van oudsher al het risico lopen leerverliezen op te lopen, aangezien uit verschillende studies blijkt dat deze groep de hardste klappen heeft gekregen in termen van leervorderingen. Daarmee wordt er ook direct een bijdrage geleverd aan kansengelijkheid voor iedereen.

Het pakket maatregelen gericht op de leerverliezen heeft in 2021 een totale omvang van 1,013 miljard euro en bestaat uit de volgende maatregelen.¹² Een belangrijk onderdeel daarvan is 'Devices en internetaansluiting':

Devices en internetaansluiting (Devices and internet connection). Het totale budget is 24 miljoen euro, voor circa [75.000 devices](#), dat via een aanvulling op de bekostiging is overgemaakt naar de scholen¹³. Scholen ontvangen financiële steun voor de aankoop van apparaten die zij aan leerlingen kunnen uitlenen om online-onderwijs te vergemakkelijken. Het beleid is specifiek gericht op leerlingen van wie de ouders niet de financiële middelen hebben om deze apparaten aan te schaffen. De scholen beslissen welke leerlingen in deze categorie vallen. Bij het aanvragen van middelen wordt voorrang gegeven aan scholen die traditioneel een leerlingenpopulatie hebben met een groter risico op achterstand. Hiervoor wordt een bestaande indicator (de zogenaamde "CBS-indicator") gebruikt, die kijkt naar factoren zoals het gemiddelde opleidingsniveau van de ouders van de leerlingen.

⁹ Zie [guidance document 1](#) p. 14 – 19 voor definities van investeringen en hervormingen

¹⁰ Zie [RRF verordening](#) art 3. (p. 31) voor een beschrijving van de pijlers

¹¹ Engzell, Frey & Verhagen (2020), Learning inequality during the COVID-19 pandemic <https://ideas.repec.org/p/osf/socarx/ve4z7.html>

¹² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/01/22/funderend-onderwijs-tijdens-en-na-de-coronacrisiseen-nationaal-programma>

nationaal-programma

¹³ Zie [2e ISB '21](#). Zie onder meer de [Kamerbrief 18 december 2020](#).

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

Doelstellingen

- *Devices en internetaansluiting:* Het verschaffen van een vooraf ingeschat aantal devices (75.000) en internaansluitingen aan (kwetsbare) leerlingen i.v.m. de schoolsluitingen en later het hybride onderwijs.

Mijlpalen

- Succesvol opzetten van de verschillende subsidieprogramma's en aankondiging daarvan op de website van de overheid.
- Toekennen van subsidies aan scholen waarvan de plannen aan de criteria voldoen.
- Lanceren van een onlineplatform met lesmateriaal voor leerlingen in hun laatste jaren
- Monitoring van de effecten van de verschillende beleidsmaatregelen op de leerresultaten.

Monitoring en verantwoording

Monitoronderzoek naar de devices-actie door een onderzoeksbureau, deze is nog niet openbaar. Verantwoording over de subsidie door SIVON. Deze vindt in 2022 plaats. Zie ook de [veegbrief 2021](#).

Meerjarenprogramma

Het aangekondigde meerjarenprogramma heeft als doel alle leerverliezen te elimineren tegen het einde van schooljaar 2022-2023. Dit programma bestaat uit meer interventies dan hier worden beschreven. De regering

werkt momenteel aan een monitoring- en evaluatieschema voor dit meerjarenprogramma, waarin zowel naar cognitieve als psychologische indicatoren zal kijken.

Alle maatregelen zijn genomen naar aanleiding van de uitbraak van het COVID-virus in Nederland (maart 2020) en zijn van toepassing op dit schooljaar (september 2020-augustus 2021). De regering heeft de eerste maatregelen aangekondigd in een brief aan het parlement op 15 mei 2020¹⁴. Het beleid 'extra hulp voor de klas' is toegevoegd op 16 november 2020¹⁵. De voortgang werd uiteengezet in een brief aan het parlement op 22 januari 2021¹⁶xx. Op 17 februari 2021 kondigde de regering nieuwe maatregelen aan, alsmede uitbreiding van de lopende programma's¹⁷.

C. Klimaat en digitaal Zie fiche 2. Klimaattracering en Digital Tagging voor nadere toelichting

Digitale-coëfficiënt volgens Annex VII van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt
		Digitaal
012	IT services and applications for digital skills and digital inclusion	100%

D. DNSH-zelftoets Zie fiche 3. DNSH-zelftoets voor nadere toelichting

Doet geen ernstig afbreuk aan klimaat of milieu.

E. Kasreeks Zie fiche 4. Kostenramingen voor nadere toelichting

¹⁴ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2020), Kamerbrief Compensatie studenten en ondersteuningsmaatregelen onderwijs COVID-19,

¹⁵ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2020), Kamerbrief over extra hulp voor de klas en verbeterde naleving maatregelen COVID-19

¹⁶ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2020), Kamerbrief over programma voor funderend onderwijs tijdens en na de coronacrisis

¹⁷ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2021), nationaal Programma Onderwijs: steunprogramma voor herstel en perspectief, https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2021Z03294&did=2021D07290

- Neem een meerjarenreeks op van de geschatte kosten per jaar.

(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
	24					

F. Belanghebbenden

Met dit pakket beleidsmaatregelen wordt beoogd te voorkomen dat een hele generatie een achterstand oploopt wat leerresultaten betreft. Door te investeren in het aanpakken en voorkomen van leerachterstanden wordt het arbeidsmarktperspectief van de toekomstige generatie rooskleurig worden gehouden. Ook het specifiek richten op groepen leerlingen met een groter risico op achterstand als gevolg van hun sociaaleconomische achtergrond is van essentieel belang in termen van gelijke kansen. Dit is zowel om redenen van rechtvaardigheid als om redenen van economische efficiëntie van belang. Als het onderwijsstelsel geen extra steun krijgt, zullen de gevolgen voor het BBP ernstig zijn. Een studie van de OESO waarschuwt dat de gevolgen van de sluiting van scholen kunnen resulteren in een negatief effect van 3% op het persoonlijk inkomen en een lagere jaarlijkse groei van het bbp op lange termijn van 1,5%¹⁸. Dit onderstreept de urgentie van een snelle en substantiële beleidsreactie

¹⁸ OECD (2020), The Economic Impacts of Learning Losses

Maatregel P2I9 Nationaal Onderwijslab

Naam	Nationaal Onderwijslab
Type (hervorming of investering) ¹⁹	investering
Budget (in €)	37,3 miljoen t/m 2026 (ca. € 80 miljoen totaal t/m 2031)
Departement/directie	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Onder welke pijler(s) past de maatregel? ²⁰	Pijler 2: digitale transitie, Pijler 6: de volgende generatie
Verwachte einddatum project	2031

• Algemene beschrijving maatregel

Inleiding

Deze maatregel beoogt een Nationaal Onderwijslab te ontwikkelen waarin kennisinstellingen, onderwijsveld, uitgeverijen en ICT-experts samen werken aan innovatieve digitale toepassingen, die - waar mogelijk - aansluiten op het nieuwe curriculum voor het po/vo.

Probleemanalyse en hoofddoel

Een dergelijk lab is gewenst omdat de huidige markt voor onderwijsinnovatie enkele knelpunten kent bij verschillende partijen op deze markt. Aan de zijde van het onderwijs, de vraagkant, is er een te gefragmenteerd onderwijslandschap om tot gezamenlijke gedragen visie over ICT in het onderwijs en gezamenlijke vraagarticulatie te komen.

Bij de aanbodzijde, de kant van de educatieve ontwikkelaars, is er weinig noodzaak en prikkel tot investering in innovatie (o.a. door beperkte concurrentie). Hierdoor is er ook een relatief laag R&D budget (zowel absoluut als relatief in vergelijking met andere sectoren). Er is weinig tot geen incentive om te investeren in commercieel minder interessante producten en fundamentele innovatie, zoals toepassingen voor (zeer) specifieke doelgroepen.

Op wetenschappelijk gebied zien we dat de academie gericht is op meer fundamenteel onderzoek. Onderzoekers vinden het soms lastig om onderzoeksvragen te formuleren die bijdragen aan vraagstukken uit de praktijk. Daar komt bij dat het budget voor fundamenteel onderzoek beperkt is. Ook is er in de onderwijssector weinig publiek-private samenwerking tussen universiteiten, scholen en ontwikkelaars om producten en diensten te ontwikkelen en verbeteren.

Het Nationaal Onderwijslab kan een brug vormen tussen fundamenteel (wetenschappelijk) onderzoek en de markt. Deze doelstelling sluit aan bij de behoeften om in te zetten op co-creatie, meer middelen voor innovatie te bieden en de kwaliteit en doelmatigheid van bestaande en nieuwe producten te beoordelen en vergroten. Bovendien sluit de behoefte aan bij de 'Groeistrategie voor Nederland op de lange termijn' om een positie op kunstmatige intelligentie te creëren door o.a. het Strategisch Actieplan voor Artificiële Intelligentie (SAPAI)²¹, en sluit het aan bij de discussie binnen de Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek²² over welke kennis en vaardigheden in de toekomst nodig is.

Uitwerking van het lab

Het Onderwijslab bestaat primair uit een (publieke) werkplaatsomgeving, waar op projectbasis publieke en/of private partijen samenwerken aan AI-gebaseerde c.q. geavanceerde digitale onderwijsinnovaties die belangrijke uitdagingen uit het onderwijs adresseren. Bij de ontwikkeling van producten en diensten ligt de focus op projecten die aantoonbaar bijdragen aan de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs. Het gaat dus in de eerste plaats om innovaties die een verbetering opleveren van het primaire (onderwijs)proces. De verwachting is dat op kunstmatige intelligentie gebaseerde vernieuwingen in het onderwijs een bijdrage gaan leveren op de prestaties van leerlingen, maar ook werk uit handen nemen van docenten waardoor er meer tijd overblijft voor individuele begeleiding. Denk daarbij aan de monitoring van leerlingprestaties of de voorbereiding van lesstof.

Bredere context

Het Nationaal Onderwijslab is onderdeel van een omvangrijker projectvoorstel genaamd 'Transitie naar innovatief en toekomstbestendig onderwijs'. Totale omvang van dit voorstel bedraagt € 3,8 mld over de periode 2021 t/m 2027. Van dit projectvoorstel is enkel de maatregel van het Nationaal Onderwijslab toegekend.

- Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

Het tijdspad van deze maatregel beslaat een periode van 10 jaar die is opgedeeld in twee fases van elk 5 jaar. In deze periode vinden drie evaluaties plaats; (a) een tussentijdse evaluatie na 2-2,5 jaar; (b) een mid-term review na 5 jaar (basis voor het besluit om het lab al dan niet voor te zetten); en (c) een eindevaluatie na afloop.

Voor beide tranches van de maatregel zijn KPI's opgesteld, waaronder de volgende na 5 jaar:

- Zijn 30 projecten succesvol afgerond. Succesvol betekent dat een project heeft bijgedragen aan waardevolle kennis en inzicht op ten minste een van de volgende doelen:
 1. Het versterken van onderwijs op maat (met het oog op 'onderpresterende' leerlingen¹⁹);
 2. Educatieve producten en diensten die de motivatie bij leerlingen verhogen;
 3. Verhogen van leerwinst en/of -opbrengsten;
 4. Vrijspelen van les- en/of voorbereidingstijd van docenten;
- Zijn er ten minste 6 minimal viable products waarvan ten minste 3 hun technologie hebben gedemonstreerd in een onderwijsomgeving (oftewel TRL-niveau 6 hebben bereikt);
- Worden de opgeleverde resultaten van het Onderwijslab door leraren, schoolleiders en bestuurders met minimaal een 7 gewaardeerd;

- Klimaat en digitaal

Klimaat- en milieu-coëfficiënt volgens Annex VI van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu
006	Investerings in immateriële activa in openbare onderzoekscentra en instellingen voor hoger onderwijs die rechtstreeks verband houden met onderzoek en innovatie	0%	0%
003	Investerings in vaste activa, met inbegrip van onderzoeksinfrastructuur, in openbare onderzoekscentra en instellingen voor hoger onderwijs die rechtstreeks verband houden met onderzoek en innovatie	0%	0%

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt
		Digitaal
012	IT-diensten en toepassingen voor digitale vaardigheden en digitale inclusie. Met inbegrip van: maatregelen ter ondersteuning van de digitalisering van onderwijs- en opleidingsinstellingen (inclusief investeringen in infrastructuur voor informatietechnologie en communicatie), met inbegrip van beroepsonderwijs en -opleiding en volwassenenonderwijs.	100%

- DNSH-zelftoets *Zie fiche 3. DNSH-zelftoets voor nadere toelichting*

1. Mitigatie van klimaatverandering: niet van toepassing
2. Adaptatie van klimaatverandering: niet van toepassing
3. Duurzaam gebruik en de bescherming van water en mariene hulpbronnen: niet van toepassing
4. Circulaire economie: niet van toepassing

¹⁹ Zie [guidance document 1](#) p. 14 – 19 voor definities van investeringen en hervormingen

²⁰ Zie [RRF verordening](#) art 3. (p. 31) voor een beschrijving van de pijlers

²¹ Kamerbrief 29 696, nr 7 Groeistrategie voor Nederland op de lange termijn, vergaderjaar 2019-2020.

²² Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek; Houdbaar voor de toekomst.

5. Preventie en bestrijding van milieuvervuiling: niet van toepassing
6. Bescherming en het herstel van de biodiversiteit en ecosystemen: niet van toepassing

- Kasreeks

(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
-	0,0	5,5	5,6	6,0	6,4	13,8

Totaal is een bedrag van ca. € 80 mln toegekend over de totale periode 2021 t/m 2031. Aanvankelijk is dit toegekend onder de voorwaarde van een uitgewerkt plan. Omdat een dergelijk plan inmiddels is ingediend en positief is bevonden, is de toekenning nu onvoorwaardelijk. De middelen zullen echter wel gefaseerd vrijkomen.

- Belanghebbenden

Deze maatregel richt zich in het bijzonder op innovatieve digitale toepassingen die – waar mogelijk – aansluiten op het nieuwe curriculum voor het po/vo. Belangrijkste belanghebbenden omvatten de docenten en studenten die gebruik zullen maken van deze toepassingen. Omdat de toepassingen beogen het Nederlandse onderwijssysteem te verbeteren, profiteert in bredere zin de hele maatschappij hier potentieel van.

Hervormingen

Maatregel P2H1: Informatiemanagement Overheid (Open op Orde/Wet Open Overheid)

Naam	Informatiemanagement Overheid (Open op Orde/Wet Open Overheid)
Type (hervorming of investering)	Hervorming
Departement/directie	BZK/Directoraat Generaal Digitalisering en Overheidsorganisatie
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 2 (digitale transformatie)
Verwachte einddatum project	31-12-2026

A. Algemene beschrijving maatregel

- Transformatie naar een transparante en open overheid passend bij de Informatiesamenleving.
- Op 6 april 2021 heeft het Kabinet het generieke actieplan 'Open op Orde' aan het parlement aangeboden. Dit actieplan richt zich op de benodigde structurele verbetering van de informatiehuishouding (informatiemanagement) binnen de gehele Rijksoverheid. De volledigheid en betrouwbaarheid van overheidsinformatie dient de democratische verantwoording en de individuele belangen van rechthebbende en rechtzoekende burgers. Het is een randvoorwaarde om te komen tot een open en transparante overheid.
- Op 10 mei 2021 heeft het kabinet de beleidslijn actieve openbaarmaking Rijksoverheid ter bespreking naar het parlement gestuurd. De informatievoorziening aan het parlement moet adequater, opener en completer. Het kabinet heeft aangekondigd per 1 juli 2021 een start te willen maken met het openbaar maken van de onderliggende beslisnota's bij elke brief die aan het parlement wordt gestuurd. In een 'beslisnota' zijn de overwegingen, alternatieven, relevante feiten en risico's ambtelijk op een rij gezet voor de bewindspersoon. Door het openbaar maken van deze nota's wordt op een toegankelijke en compacte wijze inzicht geboden in de afwegingen en betrokken belangen bij de besluitvorming. De beslisnota's worden digitaal openbaar gemaakt op www.rijksoverheid.nl en op <https://open.overheid.nl>.
- Op 27 oktober 2021 heeft de Eerste Kamer het wetsvoorstel Wet open overheid (Woo) aangenomen. De Wet open overheid (Woo) heeft als doel alle overheden en semi-overheden transparanter te maken. De wet moet ervoor zorgen dat overheidsinformatie voor burgers, pers en media, Kamerleden en medewerkers beter vindbaar, uitwisselbaar, eenvoudig digitaal te ontsluiten is. De wet treedt grotendeels op 1 mei 2022 in werking.
- De verandering waar overheden voor staan om tot een open en transparante overheid te komen passend in de nieuwe informatiesamenleving is groot en vraagt een verandering langs alle vier de assen (actielijnen) van medewerkers/cultuur, processen, informatiesystemen en bestuur/toezicht/handhaving. Het digitaal ontsluiten van informatiesystemen van overheidsorganisaties om tot transparantie te komen vraagt ook een verandering van medewerkers in cultuur en opleiding, van inzicht in volume en aard van de te openbaren informatie via afgestemde werkprocessen en versterking van de sturing, toezicht en handhaving. Elke rijksoverheidsorganisatie heeft actieplannen ingeleverd waarin een groot aantal maatregelen per actielijn zijn opgenomen.
- De inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed wordt als toezichthouder de komende jaren versterkt en voert jaarlijks onderzoeken uit naar de stand zaken bij de centrale overheid.
- De Wet open overheid stelt een aansluiting van alle bestuursorganen op een door BZK onderhouden digitale infrastructuur verplicht. BZK is bezig met de verdere professionalisering van het Platform Open Overheidsinformatie (PLOOI) en de ontwikkeling van een overheid brede standaard ICT-koppeling. Meer dan 1000 overheidsorganisaties zullen de komende jaren gefaseerd aangesloten worden, waarbij gefaseerd 11 document categorieën openbaar toegankelijk gemaakt zullen worden.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

- Visie is dat alle relevante documenten voor een ieder eenvoudig toegankelijk zijn.
- Doelstelling: om dat te bereiken is de hoofddoelstelling (geborgd in de Wet open overheid) dat alle >1000 overheidsorganisaties (departementen, zelfstandig bestuursorganen, gemeenten, provincies, waterschappen) gefaseerd worden aangesloten op PLOOI en de 11 document categorieën via PLOOI toegankelijk zijn. De stuurgroep Open Overheid waarin alle overheidslagen zijn vertegenwoordigd, is verantwoordelijk voor het bereiken van deze opgave.

Mijlpalen:

- Op 6 april 2021 is voor de Rijksoverheid het generieke actieplan Open op Orde opgeleverd, naar het parlement gestuurd en is gestart met de uitvoering.

- In samenwerking met de Audit Dienst Rijk is een nulmeting ontwikkeld om de stappen naar een open en transparante Rijksoverheid te monitoren. Alle Rijksoverheidsorganisaties hebben per 1 december 2021 een nulmeting uitgevoerd en aan BZK aangeleverd.
- Op 1 februari 2022 hebben alle Rijksoverheid organisaties een geactualiseerd actieplan aangeleverd voor de verbetering van hun informatiehuishouding.
- Elk jaar wordt na de nulmeting, een één, twee etc. meting door elke Rijksoverheidsorganisatie uitgevoerd en een jaarrapportage over de genomen maatregelen opgesteld.
- Per 1 mei 2022 start een onafhankelijk adviescollege Openbaarheid en Informatiehuishouding. Het college adviseert de regering en de beide Kamers der Staten-Generaal gevraagd en ongevraagd over de uitvoering van de regels over openbaarmaking van publieke informatie. Het college adviseert periodiek de Minister van BZK over aanpassing van het meerjarenplan (hoe overheidsorganisaties hun digitale overheidsinformatie duurzaam toegankelijk maken). Het college rapporteert in zijn advies in elk geval over de stand van de informatiehuishouding in het bestuur, de voortgang van de uitvoering van het meerjarenplan en de toegang tot de publieke informatie.
- (Mede-)overheden hebben via een uitvoeringstoets de middelen gevraagd en gekregen om de implementatie en uitvoering van de Woo te realiseren. Vanwege een verandering in de concept wettekst van de Woo begin 2021, wordt in 2022 een nieuwe uitvoeringstoets uitgevoerd om zeker te zijn van een realistische uitvoering.
- De fasering van actieve openbaarmaking en aansluiting op PLOOI wordt bij Koninklijk besluit conform de Woo ingeregeld.
- Rapportageverplichtingen: Voor de verbetering van de informatiehuishouding wordt in het jaar aangesloten bij de interne rapportages van de rijksoverheidsorganisaties. Na afloop van het jaar is een jaarrapportage verplicht die gebruikt wordt voor de Jaarrapportage Bedrijfsvoering Rijk. Voor de Wet Open Overheid wordt een meerjarenplan voor elke bestuurslaag verplicht per 1 mei 2022 waarover het externe adviescollege Openbaarheid en Informatiehuishouding advies geeft. Een rapportageverplichting moet nog uitgewerkt worden.

C. Klimaat en digitaal

Klimaat- en milieu-coëfficiënt volgens Annex VI van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu
011	ICT-oplossingen, e-diensten, toepassingen van de overheid	0%	0%

Digitale-coëfficiënt volgens Annex VII van de HVF-verordening:

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt
		Digitaal
011	ICT-oplossingen, e-diensten, toepassingen van de overheid	100%

D. DNSH-zelftoets

- De maatregelen hebben geen of een insignificant impact op de DNSH-milieudoelstelling, een simpele DNSH toets volstaat.
 - Mitigatie van klimaatverandering: geen obstakels voorzien
 - Adaptatie van klimaatverandering: geen obstakels voorzien
 - Duurzaam gebruik en de bescherming van water en mariene hulpbronnen: geen obstakels voorzien
 - Circulaire economie: geen obstakels voorzien
 - Preventie en bestrijding van milieuvervuiling: geen obstakels voorzien
 - Bescherming en het herstel van de biodiversiteit en ecosystemen: geen obstakels voorzien

E. Belanghebbenden

- Een open en transparante overheid betekent dat overheidsinformatie voor burgers, pers en media, Kamerleden en medewerkers beter vindbaar, uitwisselbaar, eenvoudig digitaal te ontsluiten en goed digitaal te archiveren is. De volledigheid en betrouwbaarheid van overheidsinformatie dient de democratische verantwoording en de individuele belangen van rechthebbende en rechtzoekende burgers. Het is een randvoorwaarde om te komen tot een open en transparante overheid.
- Het digitaal ontsluiten van overheidsinformatie maakt geen onderscheid in gender en maakt informatie eenvoudig toegankelijk voor iedereen die er gebruik van wil maken.
- Zowel voor pers en media als voor burgers en Kamerleden is het digitaal op één plek toegankelijk hebben van alle overheidsinformatie met een goede zoek en vindfunctie een forse verbetering ten opzichte van de huidige situatie waarbij de informatie op meerdere plekken gezocht moet worden of zelfs deels nog niet is gedigitaliseerd.
- Voor belanghebbenden die moeite hebben met digitalisering wordt ook fysiek de mogelijkheid geboden om de informatie te ontvangen en hulp te krijgen bij het opvragen van informatie.

Pijler 3: Slimme, duurzame en inclusieve groei

3.1 Context en uitdagingen

De Nederlandse hervormingen en investeringen in de derde pijler van het herstel- en veerkrachtplan zijn gericht op het verhogen van het groeipotentieel en duurzame herstel van de Nederlandse economie. Deze pijler behelst in dit kader onder andere economische cohesie, banen, productiviteit, onderzoek, ontwikkeling en innovatie, sociale economie en de ontwikkeling van duurzame infrastructuur, om zodoende ook de gevolgen van de COVID-19 crisis voor de economie te beperken.

Nederland staat voor verschillende grote opgaven. De productie groeit minder snel dan voor de COVID-19 crisis en daarnaast moeten we maatregelen nemen tegen de klimaatverandering. Welvaart lijkt vanzelfsprekend, maar dat is het niet. Er moet continue gewerkt worden aan het versterken van onze economie, zodat wij een aantrekkelijk land blijven om in te leven en te ondernemen. Op vele plekken werken mensen samen aan projecten die vernieuwing mogelijk maken, waar zaken verbeterd worden. Door gericht te investeren en private investeringen aan te moedigen kunnen we de duurzame en economische groei aanjagen.²³

Naast de stagnerende economische groei, staat Nederland voor de uitdaging die wij de stikstofproblematiek noemen. Door de overmaat aan mest treden niet alleen verliezen van ammoniak naar de lucht op, maar ook van lachgas, wat een broeikasgas is. Verschillende normen en richtlijnen worden hiermee geschaad. Het is dus van belang om integraal te denken en bij maatregelen niet louter naar het effect op stikstofdepositie te kijken. Emissie van stikstofdioxide leidt daarnaast namelijk tot grote gezondheidseffecten. In dit licht zijn reducties in alle sectoren dus van belang.²⁴

3.2 Nederlands beleid om uitdagingen te adresseren

Stikstofproblematiek, ontwikkeling en innovatie, en de (toekomst)bestendigheid van de (sociale) economie zijn uitdagingen die, onder andere, in deze pijler worden geadresseerd. Dit zijn uitdagingen waar in Nederland veel aandacht aan wordt besteed.

De stikstofproblematiek wordt prominent genoemd in het Coalitieakkoord. Nederland is één van de meest vruchtbare, maar ook meest dichtbevolkte delta's ter wereld met een landbouwsector van wereldfaam. Het Kabinet heeft zich tot doel gesteld om onze unieke natuur te beschermen, het verlies van biodiversiteit te herstellen en perspectief te bieden voor de agrarische sector. Daarom investeert Nederland fors in een duurzame landbouw en in een robuust natuurareaal. Deze aanpak richt zich niet alleen op stikstof, maar ook breder op de Europese normen en opgaven van de waterkwaliteit, bodem, klimaat en biodiversiteit. Om daadwerkelijk perspectief te bieden aan de agrarische sector zet Nederland in op, onder andere, kringlooplandbouw en nieuwe verdienmodellen voor boeren en het agrarisch gebied. De doelstellingen op het gebied van stikstofreductie zijn ambitieus en ook in Europees verband zet Nederland zich hiervoor in.²⁵ Om uitvoering te geven aan het ambitieuze beleid op het gebied van stikstofreductie en klimaattransitie heeft Nederland een klimaat- en transitiefonds ingesteld ter grootte van 35 miljard voor de komende 10 jaar. Met dit fonds zal de groene industriepolitiek (duurzame herindustrialisering) worden verwezenlijkt en (publieke en private) investeringen voor innovatie op het gebied van klimaattransitie worden aangewakkerd. Hiermee zal Nederland ook invulling geven aan de 'Fit-for-55' verplichtingen van de Europese Unie.²⁶

Voor het groei- en innovatief vermogen van Nederlandse economie en de bovengenoemde publiek-private investeringen, is een sterk midden- en kleinbedrijf (MKB) van groot belang. Daarom voert het Kabinet beleid dat onnodige belemmeringen bij financieringen zal wegnemen, een meer strategische benutting van overheidsaanbestedingen stimuleert en voornamelijk de digitalisering en verduurzaming van MKB'ers ondersteunt.²⁷ Daarnaast heeft Nederland het Nationaal Groeifonds opgezet. Dit fonds stuurt publieke en private investeringen aan in projecten gericht op kennisontwikkeling, onderzoek, ontwikkeling en innovatie. Zo wordt het verdienvermogen versterkt en groei op langere termijn van de Nederlandse economie zeker gesteld. Publiek-private samenwerking op het terrein van kennis en

²³ Nationaal Groeifonds, 'Over het Nationaal Groeifonds', <https://www.nationaalgroeifonds.nl/over-het-nationaal-groeifonds/waarom-het-nationaal-groeifonds>

²⁴ Wageningen University & Research, 'Dossier: Stikstof', <https://www.wur.nl/nl/Dossiers/dossier/Stikstof-1.htm>

²⁵ Coalitieakkoord 2021 – 2025, 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst', pp. 14-16.

²⁶ Ibid., p. 10.

²⁷ Ibid., p. 31.

innovatie is in dit verband essentieel. Aanvullende investeringen in projecten gericht op kennisontwikkeling, onderzoek, ontwikkeling en innovatie. Zo versterken we ons verdienvermogen en verhogen we onze economische groei op de langere termijn. Dit nodigt uit tot verdere private investeringen.²⁸

Om een (toekomst)bestendige (sociale)economie veilig te stellen zet Nederland in op goed onderwijs en kansengelijkheid op de arbeidsmarkt. Dit alles begint bij gelijke kansen voor iedereen om zich te ontwikkelen en te ontplooiën. Daarvoor wordt de onderwijskwaliteit versterkt en wordt ook het leven lang leren gestimuleerd. Onderdeel hiervan is extra aandacht voor de meest kwetsbare groepen zoals leerlingen met leerachterstand, herintreders op de arbeidsmarkt en mensen in fysiek zware beroepen, zodat achterstanden kunnen worden ingelopen. Op deze manier wordt de sociale veiligheid en gelijke behandeling zo goed mogelijk gestimuleerd.²⁹ Daarnaast voert Nederland grote hervormingen in de arbeidsmarkt door, zodat werken loont, werkgeverschap en ondernemerschap aantrekkelijk blijft, ons welzijn stijgt en personeelstekorten in vitale sectoren opgevangen worden. Enkele voorbeelden hiervan zijn het stimuleren van re-integratie op de arbeidsmarkt, het verkleinen van de verschillen tussen vaste en flexibele arbeidscontracten, de verplichte arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen en (onder het adagium 'leven lang leren') permanente scholing.³⁰

Kortom, de uitdagingen die onder deze pijler terugkomen in het herstel- en veerkrachtplan worden breder gedragen in de Nederlandse beleidsambities en ook zodanig geadresseerd. Samen met de maatregelen in het herstel- en veerkrachtplan streeft Nederland hiermee naar slimme, duurzame en inclusieve groei.

3.3 Beschrijving van de HVP-maatregelen onder de pijler

Bij een duurzaam herstel van de economie hoort ook het vergroenen van de agrarische sector. Daarom zet Nederland in het herstel- en veerkrachtplan hier ook nadrukkelijk op in. Zo wordt er geïnvesteerd in veehouderij ten behoeve van de stikstofreductie. Daarmee hangt samen dat de natuurgebieden die geraakt zijn door de negatieve gevolgen van de stikstofuitstoot hersteld moeten worden. Hiervoor wordt er in het herstel- en veerkrachtplan een grote investering opgenomen: het Programma Natuur. Het Programma Natuur is onderdeel van de Rijksbrede stikstofmaatregelen. De focus ligt bij het systeemherstel in en rondom stikstofgevoelige Natura2000-gebieden. Deze maatregelen raken aan beide zijden van de stikstofproblematiek: de stikstofuitstoot wordt gereduceerd en de geschade natuur wordt hersteld en beschermd.

Daarnaast leveren de maatregelen in het Nederlandse herstel- en veerkrachtplan een daadkrachtige bijdrage aan de inclusieve groei. Niemand blijft achter. De maatregel *Regional Mobility Teams* (RMTs) pakt op regionaal niveau, in samenwerking met gemeenten, sociale partners en, waar nodig, onderwijsinstellingen, de (dreigende) werkloosheid aan. Hiervoor bieden de RMTs trainingen aan op het gebied van o.a. solliciteren, loopbaanverkenning. Met hetzelfde doel wordt de maatregel 'Nederland leert door' opgenomen in het Nederlandse herstel- en veerkrachtplan. Dit is een onderdeel van een sociaal pakket dat bijdraagt aan het vlaggenschip *Reskill and Upskill*. Met loopbaanadvies en gratis online trainingen draagt deze maatregel bij aan de soepele overgang van werk naar werk, het beperken van werklozen en daarmee aan een inclusief herstel van de economie na de COVID-19 crisis. Hierbij helpen ook de hervormingen die gedaan worden met het Nationaal Groeifonds. Dit fonds stuurt publieke en private investeringen aan in projecten gericht op kennisontwikkeling, onderzoek, ontwikkeling en innovatie. Daarmee draagt het bij aan de economische cohesie en inclusieve groei én raakt het aan het vlaggenschip *Renovate*.

De maatregelen onder de huidige pijler zorgen voor duurzame en inclusieve groei en herstel van de economie. Zo dragen de maatregelen bij aan een economie die werkt voor iedereen en bijdraagt aan de groene ambitie van de Europese Unie.

Investerings

Regional Mobility Teams (RMTs)

In reactie op de COVID-19 crisis, zijn er Regionale Mobiliteitsteams (Regional Mobility Teams (RMT's) opgezet als onderdeel van het aanvullend sociaal pakket om bepaalde doelgroepen (i.e., zij die werkloos zijn/dreigen te (ge)worden) tijdens de pandemie te begeleiden richting nieuwe banen, het gebruik van tools, zoals carrièreplanning, sollicitatietrainingen, *retaining programs* en op maat gemaakte programma's. De RMTs richten zich op alle

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid., p. 23

³⁰ Ibid., pp. 26-7.

werkzoekenden, zowel met als zonder uitkering. Dit komt tevens de gendergelijkheid ten goede. Het algemene doel van de RMT's is om werkloosheid te voorkomen en te bestrijden. Er zijn 35 arbeidsmarktregio's en daarmee ook 35 RMT's. In deze regio's hebben de gemeenten een coördinerende rol in de samenwerking tussen sociale partners, UWV, gemeenten en (waar nodig) onderwijsinstellingen. Deze voorbereidingen van de RMT's zijn eind 2020/begin 2021 van start gegaan. Vanaf september 2021 zijn de teams actief; deze aanpak is gegarandeerd tot eind 2022.

Nederland leert door

Nederland leert door is een beleidsmaatregel die gemaakt is om werkenden en werkzoekenden die dreigden hun baan te verliezen of hebben verloren vanwege de COVID-19 crisis te ondersteunen. Het programma, dat net als de RMT's onderdeel uitmaakt van het aanvullend sociaal pakket, bestaat uit twee onderdelen: 1) ontwikkeladvies, 2) gratis online training om mensen aan te moedigen om meer deel te nemen aan training en hen te ondersteunen in hun carrières en overstap naar een mogelijke nieuwe baan, en 3) maatwerktrajecten voor werkenden en werkzoekenden. Dit programma heeft ook tot doel om de duurzame inzetbaarheid van mensen te versterken.

Programma Natuur

Het Programma Natuur – eerste fase betreft een extra investering in natuurherstel en -ontwikkeling van 750 miljoen euro in de looptijd 2021-2023. Het programma valt onder gezamenlijke verantwoordelijkheid van het Ministerie van LNV en de gezamenlijke provincies. Het Programma Natuurherstel is onderdeel van de structurele aanpak stikstof. Het focust op systeemherstel in en rondom de stikstofgevoelige Natura2000-gebieden. Dat betekent dat maatregelen ook in de omgeving van de gebieden genomen dienen te worden. Dit raakt andere functies zoals het agrarisch gebruik. Een integrale gebiedsaanpak is hierbij een vereiste om te komen tot doelrealisatie.

Subsidieregeling sanering varkenshouderijen

Met deze investering, die tot 2023 loopt, wordt een subsidieregeling gefinancierd om varkenshouders die geuroverlast veroorzaken voor omwonenden in veedichte gebieden in Nederland financiële steun te geven om hun varkenshouderijlocatie definitief en onherroepelijk te beëindigen. Varkenshouders ontvangen een marktconforme vergoeding voor het definitief doorhalen van hun productierecht voor varkens, waarmee een blijvende krimp van de varkensstapel in Nederland wordt gerealiseerd van naar verwachting 6 tot 7%. Daarnaast ontvangen varkenshouders een vergoeding voor het waardeverlies van hun productiecapaciteit (stallen, mestkelders en -silo's, voersilo's). Met de beëindiging van de productiecapaciteit en de blijvende krimp van de varkensstapel wordt, naast reductie van geuroverlast, ook een bijdrage geleverd aan de klimaatdoelen en aan reductie van stikstofemissie op overbelast en voor stikstofgevoelige Natura2000-gebieden.

Kostenraming voor investeringen onder pijler 3

Maatregel	Kosten (in mln EUR)						
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Regional Mobility Teams (RMTs)	9	52	161	14	5		
Nederland leert door	48	58	9				
Programma Natuur		193	250	300			
Subsidieregeling sanering varkenshouderijen	25,1	189,7	53,0	7,3			
Totaal	82,1	499,7	573	321,3	5		

Hervormingen

Nieuw beleid omtrent belastingverdragen

De Nota benadrukt de prioriteit om misbruik van belastingverdragen tegen te gaan. Deze maatregelen maken deel uit van het nieuwe beleid:

- 1) De actieve implementatie van antimisbruikbepalingen in belastingverdragen via het Multilateraal Instrument van de OESO of (indien het MLI niet van toepassing is) via bilaterale onderhandelingen.
- 2) Naast antimisbruikbepalingen zal de bijzondere positie van ontwikkelingslanden worden erkend door het aanvaarden van hogere bronbelastingen, zoals op dividenden, royalty's en rente in verdragen met deze landen (in vergelijking met verdragen tussen Nederland en andere landen). Hierdoor wordt ook de ontwijking van bronheffingen in

ontwikkelingslanden via Nederland tegengegaan.

3) Nederland heeft per 2021 een bronbelasting ingevoerd op rente en royalty's betaald aan laagbelastende landen. Een aanvullende bronbelasting op dividenden aan dergelijke staten treedt vanaf 1 januari 2024 in werking. In gevallen waarin een lopend belastingverdrag met een laagbelastend land Nederland verbiedt deze bronbelasting te heffen, zal Nederland heronderhandelingen van het huidige belastingverdrag met als doel dit verbod af te schaffen.

Tegengaan mismatches bij toepassing zakenlijkeidsbeginsel

Met ingang van 1 januari 2022 is de Wet tegengaan mismatches bij toepassing zakelijkeidsbeginsel in werking getreden. De maatregelen uit deze wet bestrijden mismatches die ontstaan door een verschillende toepassing of interpretatie van het zakelijkeidsbeginsel in de vennootschapsbelasting (ook wel het zogenoemde arm's-lengthbeginsel). Dergelijke mismatches leiden met name in internationale situaties ertoe dat een deel van de winst van een multinationale onderneming niet in een naar de winst geheven belasting wordt betrokken.

Voorkomen van vrijstelling door specifieke renteaftrek

Met ingang van 1 januari 2021 is deze specifieke renteaftrekbeperking zodanig gewijzigd dat zij niet meer van toepassing is voor zover dit, per individuele schuld, leidt tot een vrijstelling van negatieve rente en/of positieve valuta wisselkoersresultaten op een belastinggrondslag uithollende intercompany schuld. Voor deze wijziging kon artikel 10a van de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 in bepaalde situaties leiden tot een vrijstelling van negatieve rente en/of positieve valutaresultaten.

Beperking liquidatie- en stakingsverliesregeling

De liquidatieverliesregeling is een uitzondering op de deelnemingsvrijstelling op basis waarvan liquidatieverliezen toch ten laste van de Nederlandse winst kunnen worden gebracht. Voor vaste inrichtingen geldt een vergelijkbare uitzondering op de objectvrijstelling voor buitenlandse ondernemingswinsten voor stakingsverliezen, namelijk de stakingsverliesregeling. Het wetsvoorstel introduceert drie nieuwe voorwaarden alvorens een liquidatie- of stakingsverlies in aanmerking kan worden genomen:

- Temporele voorwaarde: Termijn waarbinnen een liquidatie- of stakingsverlies kan worden genomen van drie jaar na (besluit tot) staking.
- Territoriale voorwaarde: Slechts aftrek van liquidatie- en stakingsverliezen uit Nederland, de EU, de EER en derde landen waarmee de Europese Unie een kwalificerend associatieverdrag heeft gesloten.
- Kwantitatieve voorwaarde: Slechts aftrek van liquidatieverliezen indien sprake is van beslissende invloed.

Beperking verliesverrekening

Met ingang van 1 januari 2022 worden de regels voor verliesverrekening in de vennootschapsbelasting beperkt. Verliesverrekening is nog slechts beschikbaar tot 50% van de belastbare winst die het bedrag van € 1 miljoen te boven gaat. Verliezen tot een bedrag van € 1 miljoen aan belastbare winst komen volledig voor aftrek in aanmerking. In combinatie met de 50% beperking kunnen verliezen onbeperkt worden verrekend (in de huidige situatie maximaal zes jaar).

Bronbelasting op dividenduitkeringen aan laag-belastende jurisdicties en in misbruiksituaties

De Nederlandse regering heeft een nieuwe bronbelasting op dividenduitkeringen naar laagbelastende jurisdicties⁴ en in misbruiksituaties ingevoerd. Deze bronbelasting zal met ingang van 1 januari 2024 worden geheven.

Differentiatie overdrachtsbelasting

Vanaf 1 januari 2021 hoeven kopers jonger dan 35 jaar oud eenmalig geen overdrachtsbelasting te betalen wanneer zij in deze woning gaan wonen. Vanaf 1 april 2021 geldt dat voor woningen met een waarde van niet meer dan € 400.000. Deze vrijstelling van de overdrachtsbelasting zorgt ervoor dat starters minder lang hoeven te sparen voor hun kosten koper. Ook de schulden van koopstarters in verhouding tot de waarde van de woning nemen af. De maatregelen zorgen ervoor dat starters, zijnde de groep die de koopwoningmarkt minder goed kan betreden, een steuntje in de rug krijgen.

Nationaal Groeifonds (NGF)

Met het Nationaal Groeifonds trekt het kabinet voor de komende 5 jaar € 20 miljard uit voor projecten. Het gaat om gerichte investeringen op 2 terreinen waar de meeste kansen aanwezig zijn voor structurele en duurzame economische groei: 1) kennisontwikkeling, en 2) onderzoek, ontwikkeling en innovatie. Deze twee terreinen zijn van cruciaal belang voor het verdienvermogen van de Nederlandse economie. Namelijk, op de lange termijn is robuuste economische groei nodig om de economie te herstellen en de staatsschuld als percentage van het Bruto Nationaal Product te verminderen.

Bedrijven kunnen voorstellen indienen bij de directie van het NGF. De directie checkt of de voorstellen voldoen aan de vereisten van het NGF, waaronder het incidentele karakter van de uitgaven, en een commissie van onafhankelijke experts beoordeelt of de projectvoorstellen kunnen worden goedgekeurd. Tot slot dienen de door commissie geselecteerde projecten goedgekeurd te worden door de politiek.

3.4 Bijdrage aan de landspecifieke aanbevelingen, de groene en digitale transitie en vlaggenscheppen

Type	Maatregel	LSA	Klimaat (%)	Digitaal (%)	Vlaggenschip
Investering	Regional Mobility Teams (RMTs)	2019.2 2020.1 2020.2	0%	0%	7. Reskill and Upskill
Investering	Nederland leert door	2019.2 2020.1 2020.2	0%	0%	7. Reskill and Upskill
Investering	Programma Natuur		40%	0%	
Investering	Subsidieregeling sanering varkenshouderijen		40%	0%	
Hervorming	Nieuw beleid omtrent belastingverdragen	2019.1 2020.4			
Hervorming	Tegengaan mismatches bij toepassing zakenlijkeheidsbeginsel	2019.1 2020.4			
Hervorming	Voorkomen van vrijstelling door specifieke renteaftrek	2019.1 2020.4			
Hervorming	Beperking liquidatie- en stakingsverliesregeling	2019.1 2020.4			
Hervorming	Beperking verliesverrekening	2019.1 2020.4			
Hervorming	Bronbelasting op dividenduitkeringen aan laag-belastende jurisdicties en in misbruiksituaties	2019.1 2020.4			
Hervorming	Differentiatie overdrachtsbelasting	2019.1 2020.4			
Hervorming	Nationaal Groeifonds	2019.3 2020.3			1. Power up; 2. Renovate; 7. Reskill Upskill

3.5 Gedetailleerde omschrijving van maatregelen

Investerings

Maatregel P3I1: Regionale Mobiliteitsteams (RMT's)

Naam	Regionale Mobiliteitsteams (RMT's)
Type (hervorming of investering)	Investering
Budget (in €)	231 miljoen
Departement/directie	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid/Participatie en Decentrale Voorzieningen
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 3 (slimme duurzame en inclusieve groei), ook passend bij pijler 5 (gezondheid, en economisch, sociale en institutionele veerkracht)
Verwachte einddatum project	2022

A. Algemene beschrijving maatregel

- Als reactie op de COVID-19-crisis heeft de Nederlandse overheid een 'Sociaal Pakket' van 1,4 miljard euro ingevoerd. Het sociaal pakket bestond uit een samenhangend geheel van maatregelen gericht op kwetsbare groepen die het hardst door de crisis zijn getroffen. Dit pakket bestond uit verschillende componenten, waarvan er één gericht was op begeleiding van werk(loosheid)-naar-werk. De Regionale Mobiliteits Teams (RMT's) zijn hier onderdeel van.
- Het algemene doel van de RMT's is om ofwel werkloosheid te voorkomen, ofwel de periode van werkloosheid zo kort mogelijk te houden. De RMT's richten zich op mensen die werkloos zijn (of een grote kans hebben om het te worden) en een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben (zonder aanvullende ondersteuning komen zij niet of moeilijk aan het werk), en helpen hen bij het vinden van een nieuwe baan.
- De RMT's bieden dienstverlening die (voor de werkzoekende in kwestie) ontbreekt in de reguliere (private en publieke) dienstverlening. Het aanvullende karakter ontstaat door gebruik te maken van de expertise en instrumenten van de verschillende partijen. De dienstverlening kan bestaan uit het opstellen van loopbaanplannen, sollicitatietrainingen, omscholingsprogramma's of andere maatwerkprogramma's (output). Het aanvullend karakter is geborgd in de voorwaarden voor financiering in de Tijdelijke ministeriele regeling³¹ die de aanpak faciliteert. Financiering van de dienstverlening vanuit reguliere beschikbare budgetten gaat voor op de inzet van de middelen vanuit de Tijdelijke regeling.
- De RMT's zijn opgericht binnen de bestaande structuur van de 35 arbeidsmarktregio's om een maximale aansluiting met de lokale arbeidsmarkt te waarborgen. Er zijn dus in totaal 35 RMT's. Binnen deze regio's hebben centrale gemeenten een coördinerende rol in de samenwerking tussen vakbonden, werkgeversorganisaties, UWV (verantwoordelijk voor de WW doelgroepbijstandgerechtigden), gemeenten (verantwoordelijk voor Participatiewet doelgroep) en onderwijsinstellingen. Alle vertegenwoordigers brengen hun eigen expertise in. Vakbonden en werkgeversvertegenwoordigers zullen fungeren als signalen van de bedrijven en sectoren waarin mensen hun baan mogelijk zullen verliezen. Het UWV heeft een groot netwerk van personeel zoekende werkgevers. Gemeenten zijn gespecialiseerd in het helpen van mensen met multiproblematiek (gezondheid, schulden, verslaving, etc.). De betrokken instellingen zijn allemaal bestaande instellingen, waardoor er minder tijd en geld nodig is voor het organisatorische/administratieve onderdeel van het plan.
- De voorbereiding van de teams heeft eind 2020 en begin 2021 plaatsgevonden. Vanaf september 2021 zijn alle 35 teams operationeel; de aanpak is gegarandeerd tot eind 2022.

³¹ [Tijdelijke regeling aanvullende crisisdienstverlening COVID-19](#)

- Van het beschikbare budget op jaarbasis (zie kasreeks) is het grootste gedeelte gereserveerd voor de financiering van de RMT's (via de Tijdelijke regeling). Voor 2022 gaat dat om 106 van 161 miljoen. Het budget is verdeeld over de regio's en kan gaandeweg worden bijgestuurd. Zo is zeker dat elke regio een team kan samenstellen en voldoende dienstverlening kan aanbieden. Het overige budget is voor de financiering van de uitvoeringskosten op landelijk niveau, de ondersteuning en de evaluatie van de aanpak. Van de 106 miljoen in 2022 is ongeveer 30% gereserveerd voor de personeelskosten van de teams. Vanuit de personele inzet wordt een belangrijk deel van de dienstverlening ingezet (het opstellen van loopbaanplannen, loopbaanadvies, scholingsadvies, matching met een werkgever). De overige 70% zijn gereserveerd voor de aanvullende inzet van instrumenten (zoals scholing).
- Van de extra budgetten voor dienstverlening is in 2021 zeer beperkt gebruik gemaakt. Vanaf eind 2021 is er een opwaartse trend zichtbaar en zal naar verwachting in 2022 verder toenemen. De eerdere financiële prognoses waren een schatting. Gezien het beperkte gebruik in 2021 wijken de realisaties hiervan af. In hoeverre het bedrag voor 2022 (161 mln) zal worden gebruikt, is moeilijk te voorspellen.
- Het bereik van RMT's was in 2021, blijkend uit de besteding van beschikbare budgetten voor de inzet van dienstverlening, lager dan in het begin van de COVID-crisis verwacht. Dit valt deels te verklaren door de gefaseerde opstart van de teams en het feit dat de werkloosheid als gevolg van de COVID-crisis veel lager was dan verwacht. De RMT's zijn ontstaan op het moment (augustus 2020) dat de steunmaatregelen naar verwachting afgebouwd zouden worden. Sommige zijn echter tot nu toe van kracht gebleven. In 2021 richtten de RMT's zich vooral op intensief persoonlijk contact, loopbaanadvies en de inzet van reeds beschikbare dienstverlening (bijvoorbeeld schuldhulpverlening of sollicitatietraining), gefinancierd uit het budget voor personeelskosten binnen de teams.
- De impact van de investering is groter dan de benutting van de beschikbare budgetten doet vermoeden. Ondanks de beperkte benutting van de budgetten draagt de investering bij aan gerichte begeleiding naar werk voor wie dat nodig heeft om werkloosheid te voorkomen of te verkorten. Daarnaast draagt de tijdelijke investering bij aan het structureel versterken van de samenwerking tussen actoren op de arbeidsmarkt. Partijen raken beter betekend met elkaar expertise en aanbod van instrumenten.
- Door de verschillende startdata van de RMT's in het afgelopen jaar is het op dit moment niet mogelijk om een volledig beeld te geven van hoeveel mensen er precies zijn geholpen door de RMT's. Er wordt gewerkt aan een dashboard met kwantitatieve informatie over de instroom, uitstroom en ingezette diensten. De verwachting is dat in de volgende monitoringbrief die rond de zomer verschijnt hier meer inzicht in zal worden gegeven. Daarnaast is eind 2021 de lerende evaluatie gestart, waarmee de werkzame elementen uit de aanpak in beeld worden gebracht. Zodra beschikbaar kunnen de uitkomsten worden gedeeld.
- Het nieuwe kabinet heeft de afspraak gemaakt de arbeidsmarktinfrastructuur uit te breiden om de overgang van werk-naar-werk en van uitkering-naar-werk te stimuleren. Onderdeel hiervan zijn instrumenten voor om- en bijscholing die de overstap naar tekortberoepen ondersteunen. Opgedane ervaringen met de regionale mobiliteitsteams in de coronacrisis worden hierbij betrokken. Het voorstel vraagt om een nadere uitwerking van de beoogde infrastructuur, de vormgeving van de samenwerking tussen de verschillende partijen op de regionale arbeidsmarkt, de beoogde inrichting van de dienstverlening en het benodigde wettelijke kader. Deze uitwerking zal in de nabije toekomst intensieve afstemming met partijen vergen. Op dit moment kan er geen verdere informatie worden verstrekt over het al dan niet permanent zijn van de maatregel. De structurele kosten zijn afhankelijk van de uiteindelijke uitwerking. Hierdoor is het onzeker of de RMT's zullen voldoen aan de voorwaarde met betrekking tot eenmalige kosten binnen de HVP-regeling.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

- Een mogelijke streefindicator voor de RMT's zou het aantal personen kunnen zijn dat medio 2022 aan een nieuwe baan is geholpen. Het specifieke streefaantal moet nog worden bepaald. De mijlpalen voor deze doelstelling zijn:
 - Wetgeving is geformaliseerd (*dit is behaald op 26 maart 2021*).
 - In elke regio worden teams opgezet (alle vertegenwoordigers zijn geselecteerd): Q2 2021 (*bereikt in Q3 2021*).
 - Teams zijn volledig operationeel: Q2 2021 (*bereikt Q3 2021*)

C. Klimaat en digitaal

Klimaat- en milieu-coëfficiënt volgens Annex VI van de [HVF-verordening](#): 0%

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu
097	Maatregelen voor betere toegang tot de arbeidsmarkt	0%	0%
098	Maatregelen voor betere toegang tot de arbeidsmarkt voor langdurig werklozen	0%	0%
102	Maatregelen voor de modernisering en versterking van de arbeidsmarktinstellingen en -diensten om de vaardigheidsbehoeften te beoordelen, eraan tegemoet te komen, en voor tijdige en op maat gesneden hulp te zorgen	0%	0%
103	Ondersteuning voor aansluiting met en overgangen op de arbeidsmarkt	0%	0%
104	Ondersteuning voor arbeidsmobiliteit	0%	0%

D. DNSH-zelftoets

- De maatregel heeft geen significante impact op de DNSH-milieudoelstelling.

E. Kasreeks

(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Oorspronkelijke budget	13	193	88				
Bijgesteld budget	9 (werkelijk gerealiseerd)	52 (werkelijk gerealiseerd)	161	14	5	PM*	PM*

*Structurele kosten zijn voorzien; in afwachting van besluitvorming (zoals vermeld in de sectie over de algemene beschrijving).

NB: Dubbelfinanciering is in de voorwaarden van de financiering van de RMT's uitgesloten. Hier is dus geen sprake van overlap met middelen uit EU-fondsen (ESF+; REACT EU en/of JTF).

F. Belanghebbenden

- RMT's bieden aanvullende en gerichte hulp aan (recent geworden) werklozen of werknemers die dreigen werkloos te worden. De begeleidingsprogramma's zijn gericht op de specifieke situatie en de vaardigheden van het individu. Er is speciale aandacht voor degenen die deel uitmaken van de zogenaamde Banenafspraken. Dit is een doelgroep met een zeer onzekere positie op de arbeidsmarkt, veelal door een handicap. Het kabinet heeft met het bedrijfsleven een afspraak gemaakt over het aantal banen dat voor deze groep moet worden gecreëerd. Wanneer deze personen hun baan verliezen, verliezen ze snel hun vaardigheden. Daarom is speciale aandacht voor deze doelgroep vereist.

Maatregel P3I2: Nederland leert door

Naam	NL leert door
Type (hervorming of investering) ¹	Investering
Budget (in €)	183,5 miljoen
Departement/directie	Sociale Zaken en Werkgelegenheid – Arbeidsverhoudingen
Onder welke pijler(s) past de maatregel? ²	Pijler 3 (slimme duurzame en inclusieve groei), ook passend bij pijler 5 (gezondheid, en economisch, sociale en institutionele veerkracht)
Verwachte einddatum project	31-12-2022 voor eindgebruikers, lente 2023 voor <i>applicants</i> (aanbieders van onderwijs)

A. Algemene beschrijving maatregel

- In reactie op de COVID-19-crisis heeft de Nederlandse overheid een 'Sociaal Pakket' van 1,4 miljard euro ingevoerd. Het sociaal pakket bestond uit een samenhangend geheel van maatregelen gericht op kwetsbare groepen die het hardst door de crisis zijn getroffen. Dit pakket bestond uit verschillende componenten, waarvan er één gericht was op bij- en omscholing en leven lang ontwikkelen. NL leert door was hier onderdeel van.
- Het programma NL leert door beoogt ondersteuning te bieden aan werknemers en werkzoekenden die hun baan hebben verloren of dreigen te verliezen als gevolg van de COVID-19-crisis. Het programma bestond uit drie onderdelen 1) loopbaanontwikkelingsadvies, 2) gratis online training om mensen aan te moedigen meer deel te nemen aan volwassenonderwijs en hen te ondersteunen in hun loopbaan en de overgang naar een nieuwe baan en 3) maatwerktrajecten voor werkenden en werkzoekenden. Het programma was ook gericht op het versterken van de duurzame inzetbaarheid van mensen op de arbeidsmarkt.
- Ten eerste werd een subsidie toegekend voor werknemers en werkzoekenden die gebruikt kon worden om loopbaanadvies aan te vragen via gecertificeerde loopbaanadviseurs en jobcoaches. Ten tweede werden online trainingsprogramma's opgezet om werknemers en werkzoekenden in staat te stellen nieuwe vaardigheden en kennis op te doen die relevant zijn voor hun arbeidsmarktpositie. Dit ging bovendien gepaard met een communicatiecampagne gericht op diegenen die het meest baat zouden kunnen hebben van dit programma (zoals zelfstandigen, langdurig werklozen en mensen met flexibele contracten). Ten derde konden er maatwerktrajecten worden opgezet door sectorale samenwerkingsverbanden ter ondersteuning van werkenden en werkzoekenden binnen die sector die dreigden hun baan te verliezen of al hadden verloren als gevolg van de COVID-19 crisis. Deze trajecten konden bestaan uit scholing, loopbaanadvies, werkondersteuning en EVC-trajecten.
- Het eerste onderdeel is vorig jaar september gesloten. Het tweede onderdeel is in 2020 opgesteld in twee rondes waarin ongeveer 55.000 kosteloze scholingstrajecten werden aangeboden. Deze rondes zijn eind vorig jaar gesloten en in maart 2022 zal er weer een nieuwe ronde opengaan waarmee er nog eens 53.000 scholingstrajecten kosteloos worden aangeboden tot eind 2022. In deze ronde is meer focus op scholing binnen tekortsectoren zoals de Techniek en ICT. Het derde onderdeel is in 2021 gestart met 30 sectorale samenwerkingsverbanden voor 71,5 miljoen euro. De uitvoering van deze trajecten loopt nog door tot eind 2022.
- In eerste instantie was de derde maatregel alleen maar gericht op werkenden die mogelijk hun baan zouden kunnen verliezen. Omdat gedurende 2021 duidelijk werd dat de arbeidsmarkt aan het aantrekken was en veel sectoren weer mensen nodig hadden, is de doelgroep van dit onderdeel verbreed naar werkzoekenden om zo meer mensen aan werk te helpen en behouden.
- De uitdaging voor NL leert door was om in een zeer korte tijd een gemakkelijke maatregel op te stellen die breed toegankelijk was voor mensen die getroffen zijn door de COVID-19 crisis. Vanwege deze specifieke omstandigheden was deze maatregel niet gericht op specifieke sectoren/beroepen of op specifieke groepen, maar dit zal onderzocht worden in de beleidsevaluatie van het programma.
- Om het programma gemakkelijk toegankelijk te maken, waren de loopbaanadviezen en online trainingsprogramma's gratis, en om meer kwetsbare groepen te betrekken zijn er communicatieprogramma's ontwikkeld. Sociale partners hebben dit programma ook bij deze doelgroepen gepromoot. De verwachting was dat het programma vooral gebruikt zou worden door hoger opgeleiden, maar de huidige monitor laat zien dat de grootste groep gebruikers een mbo-2 achtergrond (startkwalificatie om op Nederlandse arbeidsmarkt te functioneren) heeft. Daarmee lijkt het programma terecht te komen bij de mensen die het het hardst nodig hebben.

- Daarnaast wordt er een beleidsvaluatie uitgevoerd om meer informatie te vergaren over de sociaaleconomische en lange termijneffecten van het programma, met een speciale aandacht hierin voor kwetsbare groepen. Verder is er een procesevaluatie voorzien. De resultaten van de evaluatie vormen input voor het verbeteren van toekomstig beleid op het gebied van leven lang ontwikkelen en duurzame inzetbaarheid. Daarnaast wordt het programma ook apart gemonitord op uitputting en gebruik.
- Via social media zijn suggesties gedaan van oneigenlijk gebruik van de maatregelen, zoals onderbetaling van loopbaanadviseurs die zijn ingehuurd door loopbaanadviesbureaus. Er was ook kritiek op het feit dat groepen die de opleiding het hardst nodig hadden, onvoldoende werden bereikt en dat het onderwijs niet genoeg was toegespitst op beroepen waar veel vraag naar was.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

Betrokken maatregel Investerings	Mijlpalen/ Doelstelling	Benaming <u>3</u>	Kwalitatieve indicatoren (mijlpalen) <u>4</u>	Kwalitatieve indicatoren (voor streefdoelen)		
				Meeteenheid	Basisscenario	Doel
NL leert door	Mijlpaal	Het Kabinet informeert het Parlement	Op 2 juli 2020 heeft de minister van Sociale Zaken de Tweede Kamer geïnformeerd over de inhoud van het programma ³³			
NL leert door	Mijlpaal	De wet is aangenomen door het parlement.	Het programma voor loopbaanadvies is gepubliceerd op 24 juli 2020			
NL leert door	Mijlpaal	De wet is aangenomen door het parlement.	Het trainingsprogramma is gepubliceerd op 4 september 2020			
NL leert door	Doelstelling	Toegekennde subsidies voor loopbaanontwikkelingsadvies	-	Aantal adviezen/mensen	0	69.000 (momenteel gerealiseerd ong. 69.390)
NL leert door	Doelstelling (1e en 2e tranche)	Toegekennde subsidies voor online trainings	-	Aantal online trainingen/deelnemers	0	55.000 (momenteel gerealiseerd ong. 56.000)

NL leert door	Doelstelling (3e tranche)	Toegekende subsidies voor online training		Aantal online trainingen/deelnemers		53.000 (is in maart gestart)
NL leert door	Doelstelling	Toegekende subsidies voor sectoraal maatwerk		Aantal toegekende projecten		30

C. Klimaat en digitaal

Klimaat- en milieu-coëfficiënt volgens Annex VI van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu
109	Ondersteuning voor de aanpassing van werknemers, ondernemingen en ondernemers aan veranderingen	0%	0%
114	Ondersteuning voor volwassenenonderwijs (uitgezonderd infrastructuur)	0%	0%
115	Maatregelen ter bevordering van gelijke kansen en actieve participatie in de samenleving	0%	0%

D. DNSH-zelftoets

- De maatregel heeft geen significante impact op de DNSH-milieudoelstelling.

E. Kasreeks

(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

Bedragen in € mln; - = begrotingssaldo verbeterend

	2020	2021	2022	2023	2024
1. Subsidies voor loopbaanadvies	14	37			
2. Online trainingsprogramma's	34	21	9		
3. Sectoraal maatwerk		43,5	28		
Total	48	101,5	37		

NB: Er is geen sprake van overlap met EU – financieringsinstrumenten (ESF+; REACT EU en JTF). Hier is in de uitvoering van de maatregelen rekening mee gehouden.

F. Belanghebbenden

- Werknemers en werkzoekenden die door de COVID-19-crisis hun baan zijn kwijtgeraakt of op het punt staan te verliezen. De maatregel was toegankelijk voor iedereen tussen 18 en 67 jaar die verbonden is geweest met de Nederlandse arbeidsmarkt. Bovendien waren het loopbaanontwikkelingsadvies en de online training kosteloos voor gebruikers. Deze maatregel is vrij inclusief vanuit het perspectief van gendergelijkheid en gelijke kansen voor iedereen.

Maatregel P3I3: Programma Natuur

Naam	Programma Natuur – eerste fase
Type (hervorming of investering)	Investering
Budget (in €)	€ 750 miljoen tot en met 2023
Departement/directie	Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), DG Natuur en Visserij
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 3: Duurzame en inclusieve groei, Pijler 1 (groene transitie), 4 (Sociale en territoriale cohesie) en 6 (Beleid voor de volgende generaties)
Verwachte einddatum project	De eerste fase van het Programma Natuur loopt van 2021 tot en met 2023, de bedragen van de eerste fase zullen uiterlijk in 2025 door de provincies besteed zijn.

A. Algemene beschrijving maatregel

Het Programma Natuur is onderdeel van de structurele aanpak stikstof dat als doel heeft de stikstofuitstoot in Nederland te verminderen. Nederland heeft gekozen voor twee strategieën voor de stikstofproblematiek:

- Spoor 1 omvat agrarische en mobiliteits- en industriesector maatregelen gericht op het verminderen van de stikstofuitstoot in Nederland
- Spoor 2 omvat maatregelen gericht op natuurherstel- en natuurverbetering, waaronder het Programma Natuur.

Programma Natuur

- Het Programma Natuur betreft een extra investering in natuurherstel en -ontwikkeling van EUR 2,85 miljard in de looptijd 2021-2030. Het programma valt onder gezamenlijke verantwoordelijkheid van het Ministerie van LNV en de gezamenlijke provincies.
- Het Programma Natuur is onderdeel van de structurele aanpak stikstof. De maatregel focust zich op systeemherstel in en rondom de stikstofgevoelige Natura2000-gebieden. Dat betekent dat maatregelen ook in de omgeving van deze gebieden genomen dienen te worden. Dit raakt andere functies zoals het agrarisch gebruik. Dit is een grote uitdaging bij de uitvoering van het programma. Een integrale gebiedsaanpak is hierbij een vereiste om te komen tot doelrealisatie.
- Het Programma Natuur bouwt voort op het gezamenlijke ambitiedocument Nederland Natuurpositief (2019) en op de bestaande afspraken van provincies en Rijk in het Natuurpact (2013).
- Het Programma Natuur richt zich in het bijzonder op het realiseren van de condities die nodig zijn voor een landelijk gunstige staat van instandhouding op de locaties waar sprake is van een te hoge stikstofdepositie voor stikstofgevoelige soorten en habitats. Hierdoor wordt de natuur in Nederland structureel verbeterd.
- Het Programma Natuur wordt in twee fases uitgevoerd. In de eerste fase, die van 2021 tot 2023 loopt voor een bedrag van EUR 750 miljoen, wordt er gestart met de uitvoering van de eerste maatregelen. Tegelijkertijd nemen Rijk en provincies in deze eerste fase de ruimte voor 1) de verdere uitwerking van de tweede fase (die na 2024 van start gaat), 2) de maatregelen en de systematiek voor monitoring, rapportages en bijsturing, en 3) en aan een manier om nieuwe kennis en ervaringen te gebruiken in het vervolg van het programma ('het lerend vermogen').
- Gezien de bedragen van de eerste fase van het Programma Natuurherstel uiterlijk in 2025 besteed zullen zijn door de provincies, valt dit ruim binnen de tijdlijn van het HVP.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

De ambitie van het Programma Natuur is om 70% van de (milieu)condities (zoals PH, waterkwaliteit, peilhoogten, recreatiedruk, enzovoorts) op orde te hebben aan het eind van de looptijd en zo bij te dragen aan de gunstige staat van instandhouding. Om de realisatie van de (milieu)condities te bewaken wordt er een jaarlijks monitoringssysteem opgezet. Het monitoringsysteem richt zich op drie aspecten:

1. Worden de maatregelen conform afspraken uitgevoerd?
2. Wat is het effect van de maatregelen? Komen de condities op orde?
3. Komt het doelbereik dichterbij?

C. Klimaat en digitaal

Klimaat- en milieu-coëfficiënt:

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu
049	Bescherming, herstel en duurzaam gebruik van Natura 2000-gebieden	40%	100%
050	Bescherming van natuur, biodiversiteit, natuurlijk erfgoed, hulpbronnen en groene en blauwe infrastructuur	40%	100%

Code 049 is direct waar het Programma Natuur op ingaat. Code 050 is een directe uitkomst van de maatregel.

A. DNSH-zelftoets

- a. Mitigatie van klimaatverandering: positieve bijdrage
- b. Adaptatie van klimaatverandering: positieve bijdrage
- c. Duurzaam gebruik en de bescherming van water en mariene hulpbronnen: positieve bijdrage
- d. Circulaire economie: geen effect en ook geen negatief effect
- e. Preventie en bestrijding van milieuvervuiling: geen effect en ook geen negatief effect
- f. Bescherming en het herstel van de biodiversiteit en ecosystemen: draagt primair en rechtstreeks bij

D. Kasreeks

- Neem een meerjarenreeks op van de geschatte kosten per jaar.
(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
	193	250	300			

Het merendeel van de middelen (ongeveer 85% van het jaarlijkse beschikbare bedrag) wordt ingezet voor gebiedspecifieke maatregelen door provincies en Rijkswaterstaat. Hieronder vallen hydrologische maatregelen in en om N2000-gebieden, extensivering van beheer, natuurherstelmaatregelen en grondverwerving. De overige middelen worden besteed aan onderzoek, monitoring, communicatie, verhoging beheersvergoeding en het verbeteren van de basiskwaliteit natuur.

E. Belanghebbenden

- Deze maatregel draagt bij aan het verbeteren van de kwetsbare natuur en het versterken van de biodiversiteit. Daarmee raakt het dus ook een grote groep belanghebbenden; zij in de samenleving die de natuur benutten om te ontspannen en te recreëren. Het merendeel van de samenleving kan dus als belanghebbende worden bestempeld.
- Het programma is een samenwerking tussen Rijksoverheid, provincies, waterschappen, terreinbeherende organisaties en maatschappelijke partners. Onderlinge coördinatie loopt via een interbestuurlijk programmteam. Elke organisatie is zelf verantwoordelijk voor voldoende capaciteit

Maatregel P3I4: Subsidieregeling sanering varkenshouderijen

Naam	Subsidieregeling sanering varkenshouderijen
Type (hervorming of investering) ³²	Investering
Budget (in €)	275,1 miljoen
Departement/directie	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn
Onder welke pijler(s) past de maatregel? ³³	Pijler 3: Duurzame en inclusieve groei, Pijler 1 Groene Transitie
Verwachte einddatum project	1 januari 2023

A. Algemene beschrijving maatregel

Het doel van de subsidieregeling sanering varkenshouderijen is het op korte termijn verminderen van geuroverlast in veedichte gebieden; daarnaast is de reductie van stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden een belangrijk neven doel. Voor de subsidieregeling wordt vooral gekeken naar de meest urgente situaties. Dit wordt bereikt door middel van een vrijwillige subsidieregeling waar varkenshouderijlocaties die geuroverlast veroorzaken de bestaande productie van varkens en de productiecapaciteit definitief en onherroepelijk te beëindigen. Hiervoor ontvangt de varkenshouder een vergoeding die bestaat uit twee componenten:

- (1) Een vergoeding voor het doorhalen van de varkensrechten
- (2) Een vergoeding voor het waardeverlies van de productiecapaciteit (stallen, mestkelders, mest- en voersilo's).

De aanpak kent drie speerpunten:

- (1) voor productie benodigde varkensrechten worden definitief doorgehaald (waarmee de nationale productieruimte voor varkens afneemt en het aantal varkens in Nederland blijvend krimpt)
- (2) de omgevingsvergunning milieu en de vergunning Wet natuurbescherming die rusten op de productielocatie worden ingetrokken dan wel aangepast (waardoor geen intensieve veehouderij meer plaats mag vinden op de betreffende locatie), en
- (3) de begunstigde van de subsidie wordt verplicht zijn/haar productiecapaciteit (stallen, mestkelders, mest- en voersilo's) te laten slopen.

Naast vermindering van geuroverlast heeft de regeling nog andere effecten, namelijk een:

- blijvende krimp van de varkensstapel en het aantal varkenshouderijlocaties;
- dienovereenkomstige afname van de productie van dierlijke mest (stikstof en fosfaat);
- afname van de emissie van ammoniak en daarmee een afname van de stikstofdepositie op voor stikstof gevoelige en overbelaste Natura 2000-gebieden, afname van de emissies van, fijnstof en methaan;
- bijdrage aan het realiseren van de maatregelen die voor de veehouderij worden genoemd in het Voorstel voor een Klimaatakkoord (Kamerstuk [32 813, nr. H](#));
- verbetering van het algehele leefklimaat in het buitengebied, niet alleen door reductie van emissies, maar ook door afname van het aantal transportbewegingen, tegengaan van verrommeling³⁴ van het landschap, en voorkomen van ondermijning³⁵ (door verplichting tot sloop).

De regeling is gepubliceerd op 10 oktober 2019 en was in de periode 25 november 2019 tot en met 15 januari 2020 opengesteld voor het indienen van subsidieaanvragen. Na sluiting van de openstelling heeft RVO de aanvragen beoordeeld. Voor aanvragen die voldeden aan de subsidievoorwaarden werd een positieve subsidiebeschikking verstrekt aan de aanvrager. Een eerste vereiste waar subsidieontvangers aan moesten voldoen was het ondertekenen van een overeenkomst waarmee werd vastgelegd dat er op de betreffende varkenshouderijlocatie geen intensieve veehouderij meer gevestigd mocht worden. Na het ondertekenen en retourneren van de overeenkomst ontving een deelnemer binnen 6 weken een voorschot van 10%. Na het voldoen aan de verplichtingen met betrekking tot het afvoeren van varkens en mest en het laten intrekken dan wel aanpassen van

³² Zie [guidance document 1](#) p. 14 – 19 voor definities van investeringen en hervormingen

³³ Zie [RRF verordening](#) art 3. (p. 31) voor een beschrijving van de pijlers

³⁴ Term wordt gehanteerd in de ruimtelijk ordening. Ziet onder andere op verschillende typen grondgebruik en potentieel storende elementen

³⁵ Criminelen maken voor illegale activiteiten gebruik van legale bedrijven en diensten. Hierdoor vervagen normen en neemt het gevoel van veiligheid en leefbaarheid af. Dit effect heet ook wel ondermijning.

de benodigde vergunningen, kon een deelnemer een voorschot van 70% aanvragen. Na het voldoen aan de verplichtingen met betrekking tot de sloop van de productiecapaciteit (waarvoor een deelnemer 24 maanden de tijd heeft) kan de subsidie definitief worden vastgesteld. De laatste vaststellingen zullen in 2023 volgen. De regeling zal in 2023 volledig uitgevoerd zijn.

Tijddlijn (onderstaande schetst de tijddlijn op basis van de termijnen uit de subsidieregeling. In individuele gevallen kan van de termijnen afgeweken worden, bijvoorbeeld in gevallen waarbij het overleg tussen de varkenshouder en zijn gemeente en/of provincie over herbestemming van de productielocatie meer tijd in beslag nam):

- Publicatie regeling: 10 oktober 2019
- Openstelling regeling: 25 november 2019 tot en met 15 januari 2020
- Beoordeling aanvragen op subsidievoorwaarden: januari 2019 t/m juni 2020
- Verstrekken subsidiebeschikkingen aan ondernemers: juli 2020 t/m september 2020
- Ondertekenen overeenkomst (vereiste voor 10% voorschot): oktober 2020 t/m december 2020
- Beëindiging productie (vereiste 70% voorschot): januari 2021 t/m augustus 2021
- Realisatie sloop productiecapaciteit (vereiste voor definitieve subsidievaststelling): september 2021 t/m september 2023

De doelen van de regeling (reductie van de emissie van geur en stikstof) worden gerealiseerd na beëindiging van de productie op de varkenshouderijlocatie (afvoer van alle dieren en alle mest).

Bij de openstelling van de regeling bedroeg het subsidieplafond € 180 miljoen, bestaande uit € 120 miljoen uit het Regeerakkoord 2017 ('Vertrouwen in de toekomst'), aangevuld met € 60 miljoen ter realisatie van de Klimaatdoelstellingen die voortvloeiden uit het Urgenda-vonnis. Na sluiting van de aanvraagperiode oversteeg het aantal subsidieaanvragen ruimschoots het beschikbare subsidieplafond van € 180 miljoen. Vanwege de noodzaak om op korte termijn een eerste reductie van de stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden te kunnen realiseren is besloten om het subsidieplafond met € 270 miljoen uit de middelen voor de structurele aanpak van de stikstofproblematiek te verhogen naar € 450 miljoen, zodat alle subsidieaanvragen die aan de voorwaarden voldeden positief beschikt konden worden en maximale reductie van stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden gerealiseerd kon worden met gebruikmaking van deze subsidieregeling.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring *Zie fiche 1. Mijlpalen en Doelstellingen voor nadere toelichting*

Het hoofddoel van de warme sanering van de varkenshouderij is het op korte termijn verminderen van de meest urgente situaties van geuroverlast in veedichte gebieden. Met de ophoging van het subsidieplafond met €270 miljoen aan stikstofmiddelen is stikstofreductie als belangrijk neven doel toegevoegd.

Monitoring kan gebeuren via de volgende indicatoren:

1. het aantal beëindigde locaties (uitgesplitst naar vleesvarkens, zeugen, combinatie): er is subsidie verstrekt voor beëindiging van 278 varkenshouderijlocaties;
2. het totaal aan productierecht (varkensrecht) dat is doorgehaald (en de landelijke krimp van de varkensstapel die hiervan het gevolg is); het productierecht en de varkensstapel krimpen beide naar verwachting nationaal met 6 tot 7%;
3. de hoeveelheid vierkante meter varkensstal dat is gesloopt: dit is voor nu onbekend. Dit wordt meegenomen in de evaluatie van de Srv die in 2022 zal worden uitgevoerd;
4. de hoeveelheid mest die er minder wordt geproduceerd: de mestproductie daalt met circa 6 tot 7% (overeenkomend met een afname van circa 2,4 miljoen kilogram fosfaat en 6 miljoen kilogram stikstof).
5. De reductie in ammoniakemissie en daarmee de reductie in stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden (uitgedrukt in gemiddelde reductie mol N/hectare/jaar): de stikstofdepositie daalt naar verwachting gemiddeld met 2,8 mol per hectare per jaar (dit betreft een gemiddelde daling. De afname kan sterk verschillen per Natura 2000-gebied. Met name in de gebieden waar veel varkenshouderijlocaties worden beëindigd kan de daling op nabijgelegen Natura 2000-gebieden aanzienlijk hoger zijn).

Monitoring:

Op basis van de onder 1 t/m 5 genoemde gegevens kan de Wageningen-UR (of andere organisaties zoals het RIVM en PBL) de reductie van methaan, fijnstof en ammoniak (en daarmee van CO₂-equivalenten) die het directe gevolg

is van de daling van het aantal gehouden varkens in Nederland berekenen. In welke mate geuroverlast in veedichte gebieden als gevolg van de beëindigingsregeling van het Rijk zal afnemen is in zijn algemeenheid niet te zeggen. Geuroverlast is een lokaal probleem en kent vele beïnvloedende factoren, zoals andere bronnen van geuroverlast (industrie, verkeer, rioolwaterzuiveringen, andere veehouderijsectoren, etc.), weersinvloeden en individuele verschillen in gevoeligheid voor geur. Het effect van de subsidieregeling zal om die reden ook vooral lokaal merkbaar zijn.

Het stikstofeffect van de regeling is door RIVM becijferd op gemiddeld 2,8 mol per hectare per jaar. Deze prognose van de te verwachten stikstofopbrengst is per brief van 30 juni 2022 aan de Tweede Kamer gemeld³⁶.

Betrokken instanties:

De overheidslagen die betrokken zijn geweest bij deze regeling zijn de provincies en gemeenten in de twee gebieden waartoe de regeling was afgebakend, te weten de concentratiegebieden Zuid (provincies Noord-Brabant en Limburg) en Oost (provincies Gelderland, Overijssel en een deel van Utrecht) uit de Meststoffenwet³⁷. Samen met provincies en gemeenten is bezien hoe een subsidieregeling voor vrijwillige beëindiging van varkenshouderijlocaties in veedichte en geurbelaste gebieden het beste kan worden vormgegeven. Sturing op emissies van veehouderijbedrijven is een bevoegdheid van gemeenten en, in voorkomende gevallen, provincies. Gemeenten zijn het bevoegd gezag voor het verlenen, intrekken en wijzigen van omgevingsvergunningen aan veehouderijbedrijven. Provincies zijn bevoegd gezag als het gaat om het verlenen, intrekken en wijzigen van vergunningen Wet natuurbescherming. Zowel provincies als gemeenten hadden daarmee een actieve rol bij de beëindiging van individuele varkenshouderijlocaties waarvoor subsidie werd verstrekt op grond van de regeling. Er is financiële ondersteuning voor gemeenten mogelijk om de piek aan beëindigingen die het gevolg was van de regeling op te vangen.

De regeling wordt uitgevoerd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). RVO heeft over individuele dossiers (varkenshouderijlocaties) contact met de betreffende provincie en gemeente. RVO stelt regelmatig voortgangsrapportages op.

C. Klimaat en digitaal Zie fiche 2. *Klimaattracering en Digital Tagging voor nadere toelichting*

Klimaat- en milieu-coëfficiënt volgens Annex VI van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu
049	Protection, restoration and sustainable use of Natura 2000 sites	40%	100%
048	Air quality and noise reduction measures	40%	100%

Digitale-coëfficiënt volgens Annex VII van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt
		Digitaal
xxx	xxx	[0%/40%/100%]

³⁶ <https://zoek.officiëlebezoekingen.nl/kst-28973-244.html>

³⁷ Het stelsel van productierechten (varkensrechten, pluimveerechten en fosfaatrechten voor melkvee) is opgenomen in de Meststoffenwet. Voor varkens- en pluimveerechten worden drie gebieden onderscheiden, te weten de concentratiegebieden Zuid en Oost en het gebied Overig. Varkens- en pluimveerechten mogen door veehouders niet van het gebied Overig naar de concentratiegebieden verplaatst (verkocht of verleasd) worden.

D. DNSH-zelftoets Zie fiche 3. *DNSH-zelftoets voor nadere toelichting*

Part 1 – Member States should filter the six environmental objectives to identify those that require a substantive assessment. For each measure, please indicate which of the below [six DNSH-objectives]... require a substantive DNSH assessment of the measure. **Gebruik Nederlands en geen Engels voor de schriftelijke verklaring.**

Please indicate which of the DNSH-objectives below require a substantive DNSH assessment of the measure	Yes	No	Simple justification (simpele DNSH-rechtvaardiging) if 'No' has been selected
1. Tegengaan van klimaatverandering		X	De definitieve beëindiging van varkenshouderijlocaties en de daarmee gepaard gaande blijvende krimp van de varkensstapel in Nederland draagt bij aan de reductie van broeikasgassen
2. Klimaatadaptatie		X	Zie punt 1
3. Duurzaam gebruik en bescherming van mariene hulpbronnen		X	De blijvende krimp van de varkensstapel resulteert in een afname van de productie en het gebruik van dierlijke mest en daarmee van de belasting van grond- en oppervlaktewater.
4. Circulaire economie		X	De blijvende krimp van de varkensstapel resulteert in een afname in gebruik van plantaardig voedsel als diervoeder, een afname in het gebruik van schoon drinkwater voor dierlijke productie en een afname in energieverbruik.
5. Tegengaan van milieuvervuiling		X	Zie punt 1
6. Bescherming en herstel van biodiversiteit en ecosystemen		X	De blijvende krimp van de veestapel resulteert in een afname van de depositie van stikstof op Natura 2000-gebieden, wat bijdraagt aan het herstel van deze gebieden de realisatie van de doelen van de Vogel- en habitatrichtlijn (VHR). Door de blijvende krimp van de varkensstapel is er minder behoefte aan de (eenzijdige) teelt van voedergewassen zoals maïs. Vrijkomende landbouwgrond kan (deels) ingezet worden voor extensievere vormen van landbouw of omgezet worden in natuur. Dit draagt bij aan het versterken van de biodiversiteit.

E. Kasreeks Zie fiche 4. *Kostenramingen voor nadere toelichting*

Neem een meerjarenreeks op van de geschatte kosten per jaar.

(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
25,1	189,7	53,0	7,3			

Na sluiting van de openstelling heeft RVO de aanvragen beoordeeld. Voor aanvragen die voldeden aan de subsidievoorwaarden werd een positieve subsidiebeschikking verstrekt aan de aanvrager. Een eerste vereiste waar subsidieontvangers aan moesten voldoen was het ondertekenen van een overeenkomst waarmee werd vastgelegd dat er op de betreffende varkenshouderijlocatie geen intensieve veehouderij meer gevestigd mocht worden. Na het ondertekenen en retourneren van de overeenkomst ontving een deelnemer binnen 6 weken een voorschot van 10%. De eerste voorschotten zijn verstrekt vanaf augustus 2020. Na het voldoen aan de verplichtingen met betrekking tot het afvoeren van varkens en mest en het laten intrekken dan wel aanpassen van de benodigde vergunningen, kon

een deelnemer een voorschot van 70% aanvragen. Na het voldoen aan de verplichtingen met betrekking tot de sloop van de productiecapaciteit (waarvoor een deelnemer 24 maanden de tijd heeft) kan de subsidie definitief worden vastgesteld. De laatste vaststellingen zullen in 2023 volgen.

De meeste subsidies zijn in 2020 beschikt en dat heeft geleid tot een 70%-voorschot in 2021. De hierboven aangegeven standen voor 2020 en 2021 betreffen de realisaties. Voor 2022 en 2023 gaat het om ramingen die op basis van de verwachte einddata van de gesloten overeenkomsten zijn opgesteld. Deze bedragen zijn juridisch verplicht.

F. Belanghebbenden

De belanghebbenden zijn varkenshouders en gemengde bedrijven met een varkenstak die gelegen zijn in concentratiegebied Zuid of Oost (conform afbakening in de Meststoffenwet), die hun bedrijf of een locatie van hun bedrijf willen beëindigen en die geuroverlast veroorzaken op geurgevoelige objecten in een straal van 1.000 meter rond de varkenshouderijlocatie. Zij kunnen in aanmerking komen voor: een marktconforme vergoeding voor definitief door te halen varkensseenheden (het varkensrecht) en een vergoeding voor het waardeverlies van hun productiecapaciteitstallen (stallen, mestkelders, mest- en voersilo's).

De doelgroep voor de regeling bestaat in theorie uit alle varkenshouderijbedrijven in de concentratiegebieden Zuid en Oost, in de praktijk is de doelgroep echter kleiner.

Belanghebbenden zijn ook omwonenden van veehouderijen in de concentratiegebieden. Afhankelijk van de specifieke lokale omstandigheden, kan er sprake zijn van een mate van overlast die het leefklimaat en het woongenot kan schaden. Met name geurhinder door varkenshouderijen zorgt voor problemen. Geurhinder kan bij de mens verschillende reacties en effecten veroorzaken, die bij toenemende blootstelling kunnen leiden tot lichamelijke (hoofdpijn, misselijkheid, verstoorde ademhaling en verstoorde hartslag) en/of psychische klachten (spanningen, structurele onvrede over het woon- en leefklimaat, vermindering van activiteiten buitenshuis). Geurhinder kan tot waardevermindering van bestaande woningen leiden en de mogelijkheden voor nieuwbouw beperken. Geur van veehouderijen heeft dus gevolgen voor het leefklimaat en -genot van mensen en voor de inrichting van het landelijk gebied.

Hervormingen

Maatregel P3H1: Nieuw beleid omtrent belastingverdragen

Naam	Nieuw beleid omtrent belastingverdragen
Type (hervorming of investering)	Hervorming
Budget (in €)	
Departement/directie	DGFZ
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 3 , ook passend bij pijler 5 Gezondheid en economische, sociale en territoriale veerkracht;
Verwachte einddatum project	Doorlopend nieuw beleid

A. Algemene beschrijving maatregel

- In mei 2020 heeft de Nederlandse regering een nieuwe Nota Fiscaal Verdragsbeleid gepubliceerd. Het beleid in deze Nota maakt deel uit van de Nederlandse agenda om belastingontwijkingen en via Nederland aan te pakken.
- De Nota benadrukt de prioriteit om misbruik van belastingverdragen tegen te gaan. Twee maatregelen maken deel uit van het nieuwe beleid:
 - 1) De actieve implementatie van antimisbruikbepalingen in belastingverdragen via het Multilateraal Instrument van de OESO of (indien het MLI niet van toepassing is) via bilaterale onderhandelingen.
 - 2) Naast antimisbruikbepalingen zal de bijzondere positie van ontwikkelingslanden worden erkend door het aanvaarden van hogere bronbelastingen, zoals op dividenden, royalty's en rente in verdragen met deze landen (in vergelijking met verdragen tussen Nederland en andere landen). Hierdoor wordt ook de ontwijking van bronheffingen in ontwikkelingslanden via Nederland tegengegaan.
 - 3) Nederland heeft per 2021 een bronbelasting ingevoerd op rente en royalty's betaald aan laagbelastende landen. Een aanvullende bronbelasting op dividenden aan dergelijke staten treedt vanaf 1 januari 2024 in werking. In gevallen waarin een lopend belastingverdrag met een laagbelastend land Nederland verbiedt deze bronbelasting te heffen, zal Nederland heronderhandelingen van het huidige belastingverdrag met als doel dit verbod af te schaffen.
- Het fiscaleverdragsbeleid verduidelijkt de Nederlandse onderhandelingspositie vooruitlopend op eventuele toekomstige onderhandelingen.
- Ontwikkelingslanden worden actief benaderd met voorstellen om anti-misbruikmaatregelen op te nemen in de belastingverdragen. Het sluiten of wijzigen van belastingverdragen langs de lijnen van het geactualiseerde belastingverdragenbeleid zal naar verwachting het gebruik van het Nederlandse belastingstelsel om belasting te ontwijken tegengaan. Verder zal het ervoor zorgen dat ontwikkelingslanden mogelijkheden krijgen om economische activiteiten op hun grondgebied te belasten en de vruchten te plukken van internationale handel en investeringen.
- Deze maatregel is in overeenstemming met de volgende landen specifieke aanbeveling voor Nederland: "Onderneem stappen om de kenmerken van het belastingstelsel die agressieve belastingplanning in de hand werken, met name op uitgaande betalingen, met name door de vastgestelde maatregelen uit te voeren en de doeltreffendheid ervan te waarborgen. Zorg voor effectief toezicht op en handhaving van het kader tegen het witwassen van geld (CSR2020-4)." Het draagt ook bij aan de prioriteiten van de SRF, met name het vergroten van de economische veerkracht (niet alleen binnen de EU, maar ook in ontwikkelingslanden).
- Bovendien is de maatregel in overeenstemming met pijler 3 "inclusieve groei" en pijler 5 "Gezondheid, en economische, sociale en institutionele veerkracht". Dit is het geval in Nederland, waar eerlijke belastingheffing bijdraagt tot meer inclusieve groei, bestrijding van ongelijkheid en een grotere belastingmoraal, en in de ontwikkelingslanden die de mogelijkheden tot belastingheffing kunnen vergroten (bronbelasting).
- De aanpassing van belastingverdragen kost tijd en menskracht. De voortgang hangt niet alleen af van Nederland maar ook van de desbetreffende verdragspartner.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

- Deze worden in de bovenstaande drie meetbare onderdelen gemonitord:
 - 1) De actieve implementatie van antimisbruikbepalingen in belastingverdragen via het Multilateraal Instrument van de OESO of (indien het MLI niet van toepassing is) via bilaterale onderhandelingen.
 - 2) Erkenning bijzondere positie van ontwikkelingslanden door meer heffingsrechten aan ontwikkelingslanden toe te kennen (B.v hogere bronbelastingen, zoals op dividenden, royalty's en rente in verdragen met deze landen (in

vergelijking met verdragen tussen Nederland en andere landen).

3) Heronderhandeling in gevallen waarin een lopend belastingverdrag met een laagbelastend land Nederland verbiedt de nieuwe bronbelasting te heffen, met als doel dit verbod af te schaffen.

- Ten aanzien van ontwikkelingslanden wordt de voortgang van de aanpassing van de belastingverdragen gevolgd.

C. Klimaat en digitaal

- De maatregel heeft geen of geen significante voorzienbare impact, in positieve noch negatieve zin, op de groene transitie en de digitale transformatie.

D. DNSH-zelftoets

- De maatregel heeft geen significante impact op de DNSH-milieudoelstelling.
- Hierbij volstond een simpele DNSH-toets.

E. Kasreeks

- Er wordt van uitgegaan dat de maatregelen een prohibitief effect zullen hebben; aandeelhouders, in het bijzonder buitenlandse ondernemingen, zullen hun aandeelhoudersstructuur wijzigen. Naar verwachting zullen deze maatregelen dus geen budgettaire gevolgen hebben in Nederland. Maatregel 2 zal leiden tot meer belastingopbrengsten in ontwikkelingslanden. In Nederland kan de maatregel (zeer) beperkte neerwaartse budgettaire effecten hebben.

(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
0	0	0	0	0	0	0

F. Belanghebbenden

- De maatregel is gericht op het tegengaan van belastingontwijking en daarmee gericht op bedrijven.
- Communicatie loopt via de reguliere kanalen. De groep belastingplichtigen die geraakt wordt door de beperkingen laat zich veelal bijstaan door specialisten.
- De maatregel draagt niet bij aan gendergelijkheid of genderongelijkheid

Maatregel P3H2: Tegengaan mismatches bij toepassing zakelijkheidsbeginsel

Naam	Tegengaan mismatches bij toepassing zakelijkheidsbeginsel
Type (hervorming of investering)	Hervorming
Budget (in €)	
Departement/directie	DGFZ
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 3 Duurzame en inclusieve groei en pijler 5 Gezondheid en economische, sociale en territoriale veerkracht;
Verwachte einddatum project	1-1-2022

A. Algemene beschrijving maatregel

- Met ingang van 1 januari 2022 is de Wet tegengaan mismatches bij toepassing zakelijkheidsbeginsel in werking getreden. De maatregelen uit deze wet bestrijden mismatches die ontstaan door een verschillende toepassing of interpretatie van het zakelijkheidsbeginsel in de vennootschapsbelasting (ook wel het zogenaemde *arm's-length* beginsel). Dergelijke mismatches leiden met name in internationale situaties ertoe dat een deel van de winst van een multinationale onderneming niet in een naar de winst geheven belasting wordt betrokken.
- De wet ziet primair op mismatches die betrekking hebben op een verschil in verrekenprijzen en, zonder toepassing van de maatregelen, tot dubbele niet-heffing leiden. Daarnaast voorziet de wet ook in een flankerende maatregel die – kort gezegd – betrekking heeft op kapitaalstortingen en winstuitdelingen in natura. In dergelijke gevallen is er namelijk geen sprake van een verrekenprijsverschil waar de wet primair bij aangrijpt, maar van een verschil in waardering van verkregen vermogensbestanddelen dat tot een dubbele niet-heffing leidt.
- De wet bewerkstelligt, kort gezegd, dat bij de belastingplichtige een neerwaartse aanpassing van de winst op grond van het zakelijkheidsbeginsel wordt beperkt voor zover bij het andere lichaam dat bij de transactie betrokken is geen of een te lage corresponderende opwaartse aanpassing in de belastinggrondslag wordt betrokken. De wet raken structuren met zogenaemde informele kapitaalstortingen en verkapte winstuitdelingen.
- Met de wet wordt beoogd om verrekenprijs- of waarderingsverschillen te neutraliseren en situaties van dubbele niet-heffing te voorkomen (een aftrek zonder betrekking in de heffing of een dubbele aftrek). Hiermee loopt Nederland internationaal ook meer in de pas.
- De wet sluit aan bij één van de aanbevelingen van de Adviescommissie belastingheffing van multinationals (Commissie Ter Haar).
- De in deze wet opgenomen maatregelen zijn in overeenstemming met de landen specifieke aanbeveling CSR2020-4, waarin Nederland wordt aanbevolen om stappen te ondernemen om de kenmerken van zijn belastingstelsel die agressieve belastingplanning in de hand werken aan te passen. .
- Bovendien is de maatregel in overeenstemming met de derde pijler, "inclusieve groei", en de vijfde pijler, "gezondheid en economische, sociale en institutionele veerkracht". Dit is het geval in Nederland, waar eerlijke belastingen bijdragen aan meer inclusieve groei, bestrijding van ongelijkheid en een hogere belastingmoraal.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

- Het doel van deze wet is om mismatches weg te nemen die ontstaan als gevolg van een verschillende toepassing van het zakelijkheidsbeginsel (*arm's length*-beginsel) en met name in internationale situaties ertoe leiden dat dubbele niet-heffing ontstaat.

Het effect van de wet zal gemonitord worden. De aangifteformulieren worden zo aangepast dat een belastingplichtige dient aan te kruisen of hij het standpunt inneemt dat voldaan is aan de bewijslast dat een corresponderende opwaartse aanpassing wordt betrokken in een naar de winst geheven belasting bij het gelieerde lichaam. In die gevallen doet zich namelijk niet (langer) dubbele niet-heffing voor, omdat sprake is van een corresponderende opwaartse aanpassing die wordt betrokken in een naar de winst geheven belasting bij het gelieerde lichaam. Aan de hand hiervan zal de effectiviteit van de maatregel worden gemonitord.

C. Klimaat en digitaal

- De maatregel heeft geen of geen significante voorzienbare impact, in positieve noch negatieve zin, op de groene transitie en de digitale transformatie.

D. DNSH-zelftoets

- De maatregel heeft geen significante impact op de DNSH-milieudoelstelling.
- Hierbij volstond een simpele DNSH-toets.

E. Kasreeks

- De maatregel is saldo verbeterend omdat de maatregel dubbele niet-heffing bestrijdt die ontstaat door een verschillende toepassing van het zakelijkheidsbeginsel.
- Vanaf 2024 is de opbrengst structureel.
(x € 1 mln.; + = saldoverslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
		- 175	- 212	- 231		

F. Belanghebbenden

- De maatregel raakt bedrijven die grensoverschrijdende transacties aangaan met gelieerde vennootschappen.
- Communicatie loopt via de reguliere kanalen. De groep belastingplichtigen die geraakt wordt door de wet laat zich doorgaans bijstaan door belastingadviseurs.
- De maatregel draagt niet bij aan gendergelijkheid of genderongelijkheid

Maatregel P3H3: Voorkomen van vrijstelling door specifieke renteaftrekbeperking

Naam	Voorkomen van vrijstelling door specifieke renteaftrekbeperking (artikel 10a Wet Vpb 1969)
Type (hervorming of investering)	Hervorming
Budget (in €)	
Departement/directie	DGFZ
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 3 Duurzame en inclusieve groei en pijler 5 Gezondheid en economische, sociale en territoriale veerkracht;
Verwachte einddatum project	1-1-2021

A. Algemene beschrijving maatregel

- Artikel 10a Wet op de vennootschapsbelasting 1969 (Wet Vpb 1969) verbiedt de aftrek van rentelasten, met inbegrip van kosten en wisselkoersresultaten (zowel positief als negatief), op specifieke intercompany schulden die verband houden met aangetaste transacties, teneinde uitholling van de belastinggrondslag in Nederland te voorkomen.
- Met ingang van 1 januari 2021 is deze specifieke renteaftrekbeperking zodanig gewijzigd dat zij niet meer van toepassing is voor zover dit, per individuele schuld, leidt tot een vrijstelling van negatieve rente en/of positieve valuta wisselkoersresultaten op een belastinggrondslag uithollende intercompany schuld. Voor deze wijziging kon artikel 10a van de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 in bepaalde situaties leiden tot een vrijstelling van negatieve rente en/of positieve valutaresultaten.
- Het is onwenselijk dat deze specifieke antimisbruikmaatregel in specifieke omstandigheden tot een vrijstelling zou kunnen leiden. Dit is onwenselijk omdat een vrijstelling als belastingontwijking kan worden gezien. Als gevolg van deze wijziging kan artikel 10a van de Wet op de inkomstenbelasting 1969 niet langer leiden tot een vrijstelling van negatieve rente en/of positieve valutaresultaten.
- Dit wetsvoorstel wordt opgesteld in het kader van de belangrijke beleidsdoelstelling van Nederland om belastingontwijking en belastingontduiking tegen te gaan.
- Deze maatregel is in overeenstemming met CSR2020-4 omdat hij ervoor zorgt dat bedrijven met winstgevende activiteiten in Nederland onderworpen zijn aan de vennootschapsbelasting.
- Verder is de maatregel in lijn met Pijler 3 "inclusieve groei" en 5 "Gezondheid, en economische, sociale en institutionele veerkracht". Dit is het geval in Nederland waar eerlijke belastingheffing bijdraagt tot meer inclusieve groei, bestrijding van ongelijkheid en een grotere belastingmoraal.
- wij voorzien geen significante uitdagingen in de uitvoering van de maatregel.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

- Deze specifieke antimisbruikbepaling beoogt binnen concernverband grondslaguitholling door renteaftrek tegen te gaan.

C. Klimaat en digitaal

- De maatregel heeft geen of geen significante voorzienbare impact, in positieve noch negatieve zin, op de groene transitie en de digitale transformatie.

D. DNSH-zelftoets

- De maatregel heeft geen significante impact op de DNSH-milieudoelstelling.
- Hierbij volstond een simpele DNSH-toets.

E. Kasreeks

De maatregel is saldo verbeterend omdat het belastingontwijking tegengaat.

(x € 1 mln.; + = saldooverslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
-42	- 83	- 125	- 125	- 125	- 125	- 125

F. Belanghebbenden

- De maatregel is gericht op het tegengaan van belastingontwijking en daarmee gericht op bedrijven.

- Communicatie loopt via de reguliere kanalen. De groep belastingplichtigen die geraakt wordt door de wet laat zich doorgaans bijstaan door belastingadviseurs.
- De maatregel draagt niet bij aan gendergelijkheid of genderongelijkheid

Maatregel P3H4: Beperking liquidatie- en stakingsverliesregeling

Naam	Beperking liquidatie- en stakingsverliesregeling
Type (hervorming of investering)	Hervorming
Budget (in €)	
Departement/directie	DGFZ
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 3 Duurzame en inclusieve groei en pijler 5 Gezondheid en economische, sociale en territoriale veerkracht;
Verwachte einddatum project	1-1-2021

A. Algemene beschrijving maatregel

- De liquidatieverliesregeling is een uitzondering op de deelnemingsvrijstelling op basis waarvan liquidatieverliezen toch ten laste van de Nederlandse winst kunnen worden gebracht. Voor vaste inrichtingen geldt een vergelijkbare uitzondering op de objectvrijstelling voor buitenlandse ondernemingswinsten voor stakingsverliezen, namelijk de stakingsverliesregeling. Het wetsvoorstel introduceert drie nieuwe voorwaarden alvorens een liquidatie- of stakingsverlies in aanmerking kan worden genomen:
 - Temporele voorwaarde: Termijn waarbinnen een liquidatie- of stakingsverlies kan worden genomen van drie jaar na (besluit tot) staking.
 - Territoriale voorwaarde: Slechts aftrek van liquidatie- en stakingsverliezen uit Nederland, de EU, de EER en derde landen waarmee de Europese Unie een kwalificerend associatieverdrag heeft gesloten.
 - Kwantitatieve voorwaarde: Slechts aftrek van liquidatieverliezen indien sprake is van beslissende invloed.
- Ten aanzien van de territoriale en kwantitatieve voorwaarde geldt een franchise van € 5.000.000.
- Het doel van de maatregel is daarmee om een ondergrens in de vennootschapsbelasting te creëren.
- Deze maatregel is in overeenstemming met CSR2020-4 omdat hij ervoor zorgt dat bedrijven met winstgevendende activiteiten in Nederland onderworpen zijn aan de vennootschapsbelasting.
- Verder is de maatregel in lijn met Pijler 3 "inclusieve groei" en 5 "Gezondheid, en economische, sociale en institutionele veerkracht". Dit is het geval in Nederland waar eerlijke belastingheffing bijdraagt tot meer inclusieve groei, bestrijding van ongelijkheid, een grotere belastingmoraal en ontwikkelingslanden die de mogelijkheid geeft om hun grondslag te kunnen verbreden.
- Wij voorzien geen significante uitdagingen in de uitvoering van de maatregel.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

- In de bijlage 'Fiscale regelingen' van de Miljoenennota zal de ontwikkeling van de liquidatie- en stakingsverliesregeling worden opgenomen. Jaarlijks zal de ontwikkeling van deze regeling beoordeeld en toegelicht worden. Hiermee is de monitoring geborgd.

C. Klimaat en digitaal

- De maatregel heeft geen of geen significante voorzienbare impact, in positieve noch negatieve zin, op de groene transitie en de digitale transformatie.

D. DNSH-zelftoets

- De maatregel heeft geen significante impact op de DNSH-milieudoelstelling.
- Hierbij volstond een simpele DNSH-toets.

E. Kasreeks

- De maatregel is saldo verbeterend omdat het belastingontwijking tegengaat.
(x € 1 mln.; + = saldooverslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
-42	- 83	- 125	- 125	- 125	- 125	- 125

F. Belanghebbenden

- De maatregel is gericht op bedrijven.
- Communicatie loopt via de reguliere kanalen. De groep belastingplichtigen die geraakt wordt door de beperkingen laat zich veelal bijstaan door specialisten.
- De maatregel draagt niet bij aan gendergelijkheid of genderongelijkheid

Maatregel P3H5: Beperking verliesverrekening

Naam	Beperking verliesverrekening
Type (hervorming of investering)	Hervorming
Budget (in €)	
Departement/directie	DGFZ
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 3 Duurzame en inclusieve groei en pijler 5 Gezondheid en economische, sociale en territoriale veerkracht;
Verwachte einddatum project	1-1-2022
A. <u>Algemene beschrijving maatregel</u> - Met ingang van 1 januari 2022 worden de regels voor verliesverrekening in de vennootschapsbelasting beperkt. Verliesverrekening is nog slechts beschikbaar tot 50% van de belastbare winst die het bedrag van € 1 miljoen te boven gaat. Verliezen tot een bedrag van € 1 miljoen aan belastbare winst komen volledig voor aftrek in aanmerking. In combinatie met de 50% beperking kunnen verliezen onbeperkt worden verrekend (in de huidige situatie maximaal zes jaar). - Met de beperking van de verliesverrekening wordt beoogd te voorkomen dat winstgevende ondernemingen de betaling van vennootschapsbelasting ontwijken door de mogelijkheid om winsten te compenseren met verliezen uit andere jaren. - De beperking van de verliesverrekeningsregels zorgt ervoor dat ondernemingen met winstgevende activiteiten in Nederland vennootschapsbelasting op een minimumniveau. Dit leidt tot een evenwichtiger belasting van multinationals. - Dit wetsvoorstel wordt opgesteld in het kader van de belangrijke beleidsdoelstelling van Nederland om belastingontwijking en belastingontduiking tegen te gaan. Deze maatregel maakt deel uit van de unilaterale oplossingen die zijn voorgesteld door een onderzoekscommissie inzake de belastingheffing op multinationale ondernemingen³⁸. - Deze maatregel is in overeenstemming met CSR2020-4 omdat hij ervoor zorgt dat bedrijven met winstgevende activiteiten in Nederland onderworpen zijn aan de vennootschapsbelasting. - Verder is de maatregel in lijn met Pijler 3 "inclusieve groei" en 5 "Gezondheid, en economische, sociale en institutionele veerkracht". Dit is het geval in Nederland waar eerlijke belastingheffing bijdraagt tot meer inclusieve groei, bestrijding van ongelijkheid en een grotere belastingmoraal. - Wij voorzien geen significante uitdagingen in de uitvoering van de maatregel.	
B. <u>Mijlpalen, doelstellingen en monitoring</u> - Het doel van de maatregel is om een ondergrens in de vennootschapsbelasting te creëren door de mogelijkheid winsten te compenseren met verliezen uit andere jaren te beperken. - De maatregel is per 1 januari 2022 van kracht. - De maatregel wordt als effectief beschouwd als deze erin slaagt om de mogelijkheid om winsten te compenseren met verliezen uit andere jaren te beperken. Dat zal het naar verwachting ook doen. - Aan de hand van de geraamde opbrengsten kan worden gemeten of de maatregel succesvol is ingevoerd.	
C. <u>Klimaat en digitaal</u> De maatregel heeft geen of geen significante voorzienbare impact, in positieve noch negatieve zin, op de groene transitie en de digitale transformatie.	
D. <u>DNSH-zelftoets</u> - De maatregel heeft geen significante impact op de DNSH-milieudoelstelling. - Hierbij volstond een simpele DNSH-toets.	
E. <u>Kasreeks</u>	

³⁸ Adviescommissie belastingheffing van multinationals, 'Op weg naar balans in de vennootschapsbelasting', 15 april 2020, bijlage bij Kamerstukken II, 2019/20, 31066, nr. 623 (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31066-623.html>)

De maatregel is saldo verbeterend omdat het belastingontwijking tegengaat.

(x € 1 mln.; + = saldoverslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
0	- 117	- 995	- 889	- 776	- 555	- 555

F. Belanghebbenden

- De maatregel is gericht op bedrijven.
- Communicatie loopt via de reguliere kanalen. De groep belastingplichtigen die geraakt wordt door de beperkingen laat zich veelal bijstaan door specialisten.
- De maatregel draagt niet bij aan gendergelijkheid of genderongelijkheid

G. Staatssteuntoets

De maatregel wordt niet gefinancierd met staatsmiddelen, er is geen sprake van een selectief voordeel voor ondernemingen en de maatregel dreigt de concurrentie niet te vervalsen/beïnvloedt het handelsverkeer tussen de lidstaten niet ongunstig. Er is dus geen sprake van een steunmaatregel in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU.

Maatregel P3H6: Bronbelasting op dividenduitkeringen aan laagbelastende jurisdicties en in misbruiksituaties

Naam	Bronbelasting op dividenduitkeringen aan laagbelastende jurisdicties en in misbruiksituaties
Type (hervorming of investering)	Hervorming
Budget (in €)	
Departement/directie	DGFZ
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 3 Duurzame en inclusieve groei en Pijler 5 Gezondheid en economische, sociale en territoriale veerkracht;
Verwachte einddatum project	1-1-2024
A. Algemene beschrijving maatregel - De Nederlandse regering heeft een nieuwe bronbelasting op dividenduitkeringen naar laagbelastende jurisdicties³⁹ en in misbruiksituaties ingevoerd. Deze bronbelasting zal met ingang van 1 januari 2024 worden geheven. - Het doel van de bronbelasting is het tegengaan van dividendstromen die onbelast kunnen worden uitgekeerd aan gelieerde lichamen die gevestigd zijn in laagbelastende jurisdicties. - De bronbelasting op dividenden ziet op twee specifieke situaties: 1) Laagbelastende verdragslanden: winstuitkeringen aan gelieerde lichamen gevestigd in een laagbelastende jurisdictie waarmee Nederland een belastingverdrag heeft gesloten. 2) Niet-houdstercoöperaties: winstuitkeringen van een zogenoemde niet-houdstercoöperatie⁴⁰ aan gelieerde lichamen die in een laagbelastende jurisdictie zijn gevestigd. - Beide beschreven situaties zijn volgens de geldende wetgeving niet onderworpen aan de Nederlandse dividendbelasting. - Op grond van de nieuwe maatregelen zullen dividenduitkeringen in de beschreven situaties vanaf 2024 worden onderworpen aan een nieuwe bronbelasting tegen het hoogste Nederlandse vennootschapsbelastingtarief (2022: 25,8%). - Op die manier wordt de mogelijkheid om vrij van Nederlandse bronheffing een dividend uit te keren aan lichamen, gevestigd in een laagbelastende jurisdictie, zoveel mogelijk aan banden gelegd. - Deze maatregel is in overeenstemming met de volgende aanbeveling voor Nederland: "Neem maatregelen om de kenmerken van het belastingstelsel die agressieve belastingplanning in de hand werken, met name bij uitgaande betalingen, met name door de vastgestelde maatregelen uit te voeren en de doeltreffendheid ervan te waarborgen. Zorg voor effectief toezicht op en handhaving van het kader tegen het witwassen van geld (CSR2020-4)." De maatregelen maken dus deel uit van de Nederlandse agenda om agressieve belastingplanning in en via Nederland aan te pakken. - Voorts is de maatregel in overeenstemming met pijler 3 "inclusieve groei" en pijler 5 "Gezondheid, en economische, sociale en institutionele veerkracht." Dit is het geval in Nederland waar eerlijke belastingheffing bijdraagt tot meer inclusieve groei, bestrijding van ongelijkheid en een grotere belastingmoraal, en in de ontwikkelingslanden die de mogelijkheden tot belastingheffing kunnen vergroten (bronbelasting).	
B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring - De maatregel is aangekondigd in het tweede kwartaal van 2020 en inmiddels aangenomen. De maatregel zal in 2024 in werking treden. - Het doel van de maatregelen is om dividendstromen vanuit Nederland naar laagbelastende jurisdicties zoveel mogelijk aan banden te leggen. Met De Nederlandse Bank (DNB) is afgesproken dat gegevens over de financiële stromen die via bijzondere financiële instellingen (bfi's) door Nederland lopen, kunnen worden gebruikt om de effecten van de bronbelasting te monitoren. In de tabellen die DNB jaarlijks publiceert over bfi's zullen voortaan de stromen naar laagbelastende jurisdicties apart worden getoond. Dit naast de ontwikkeling van de aantallen bfi's, de ontwikkeling van de balanstotalen van de bfi's en de ontwikkeling van de inkomensstromen die door de bfi's lopen, inclusief een geografische uitsplitsing.	

³⁹ Landen met een winstbelastingtarief van minder dan 9% en landen die op de EU-lijst van niet-coöperatieve jurisdicties staan.

⁴⁰ Een houdstercoöperatie wordt gedefinieerd als een coöperatie waarvan de activiteiten voor 70% of meer bestaan in het houden van deelnemingen en/of het direct of indirect financieren van gelieerde personen of entiteiten

- Een effectmeting van de bronbelasting op dividenden kan pas enkele jaren na invoering worden uitgevoerd.
- Het meetbare doel is daarmee dus om over enkele jaren de financiële stromen via bfi's richting laagbelastende jurisdicties te bekijken. Als deze stroom (grotendeels) is opgedroogd, dan is het doel van de maatregel geslaagd. Indien dit niet het geval is, zal er over de geldstroom belasting worden betaald, waarmee ook het doel van het tegengaan van belastingontwijking wordt bereikt.

C. Klimaat en digitaal

- De maatregel heeft geen of geen significante voorzienbare impact, in positieve noch negatieve zin, op de groene transitie en de digitale transformatie.

D. DNSH-zelftoets

- De maatregel heeft geen significante impact op de DNSH-milieudoelstelling.
- Hierbij volstond een simpele DNSH-toets.

E. Kasreeks

- Het is de bedoeling dat de nieuwe voorwaardelijke bronbelasting een remmend effect zal hebben; aandeelhouders zullen hun aandeelhoudersstructuur wijzigen als gevolg van deze nieuwe ongunstige bronbelasting. Derhalve wordt verwacht dat deze wetgeving geen budgettaire gevolgen zal hebben.
- Deze ramingen zijn gecertificeerd door het Centraal Plan Bureau (CPB).
(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoerbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
0	0	0	0	0	0	0

F. Belanghebbenden

- De maatregel is gericht op het tegengaan van belastingontwijking en daarmee gericht op bedrijven.
- Communicatie loopt via de reguliere kanalen. De groep belastingplichtigen die geraakt wordt door de beperkingen laat zich veelal bijstaan door specialisten.
- De maatregel draagt niet bij aan gendergelijkheid of genderongelijkheid

Maatregel P3H7 Nationaal Groeifonds (NGF)

Naam	Nationaal Groeifonds
Type (hervorming of investering)	Hervorming
Budget (in €)	
Departement/directie	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK)
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 1: Groene transitie; Pijler 2: Digitale transitie; Pijler 3: Duurzame en inclusieve groei; Pijler 5: Gezondheid en economische, sociale en territoriale veerkracht; Pijler 6: Beleid voor de volgende generaties.
Verwachte einddatum project	Het fonds heeft een looptijd van 5 jaar, van 2020-2025. Het budget is 20 miljard euro. Het is geen vast bedrag per jaar, maar het hangt af van de kwaliteit van de voorstellen en of deze worden goedgekeurd.

A. Algemene beschrijving maatregel

Met het Nationaal Groeifonds trekt het kabinet voor de komende 5 jaar € 20 miljard uit voor projecten. Het gaat om gerichte investeringen op 2 terreinen waar de meeste kansen aanwezig zijn voor structurele en duurzame economische groei: 1) kennisontwikkeling, en 2) onderzoek, ontwikkeling en innovatie.

Het terrein **kennisontwikkeling** is een van de terreinen waarop het Nationaal Groeifonds investeert in projecten. Het gaat over kansen die er liggen om te investeren in onderwijs en het leren van vaardigheden. Investeren in menselijk kapitaal leidt tot economische groei. Namelijk, investeringen in kennisontwikkeling, oftewel menselijk kapitaal, vormen een trefzekere voorbereiding op een toekomst die zich nog lastig laat voorspellen. Deze investeringen versterken het verdienvermogen via verschillende wegen.

Ten eerste zal het beschikken over relevante kennis en vaardigheden de arbeidsproductiviteit in Nederland direct verhogen. Personeel dat beschikt over de juiste kennis en vaardigheden zal de kwaliteit van werk vergroten. Daarnaast is er een dynamisch effect. Menselijk kapitaal vergroot het aanpassingsvermogen van een economie. Hierdoor kan flexibel worden ingespeeld op de economie van morgen en de vaardigheden die de economie dan van ons vraagt. Dat begint bij bouwen aan ijzersterk primair, voortgezet, middelbaar en hoger onderwijs. Daar wordt een sterke en bestendige basis voor Nederland gelegd. Belangrijk is bovendien dat we ook na de schoolcarrière en collegebanken blijven leren. Scholing en omscholing tijdens de loopbaan moet veel gebruikelijker worden dan het nu is. Met een investeringsimpuls in menselijk kapitaal kan op deze terreinen een sprong worden gemaakt. Dit betreft éénmalige investeringsprojecten die bijdragen aan het verdienvermogen op de lange termijn, en dus geen reguliere of structurele uitgaven.

Het terrein **onderzoek, ontwikkeling en innovatie** is een van de terreinen waarop het Nationaal Groeifonds investeert in projecten. Op dit terrein liggen kansen voor economische groei en die willen wij graag met initiatiefnemers verzilveren. Investeren in R&D en innovatie vormen namelijk een belangrijke pijler onder productiviteitsgroei in ontwikkelde economieën als Nederland. De doelstelling om 2,5% van ons bbp te besteden aan R&D wordt al jaren niet gehaald. Hierbij spelen zowel private als publieke R&D-uitgaven een rol. Landen die voor ons de benchmark zijn, investeren beduidend meer. Bedrijven kiezen vooral plekken uit met een goede toegang tot onderscheidende kennisbronnen, getalenteerde onderzoekers en mogelijkheden voor samenwerking in onderzoek.

Daar waar de maatschappelijke baten van investeringen in R&D en innovatie groter zijn dan de private baten is er een reden voor de overheid om deze investeringen ook te stimuleren. Investeren in R&D en innovatie leveren het meeste op wanneer de overheid, het bedrijfsleven en de wetenschap hierin samenwerken. Het is zaak die kracht verder uit te bouwen, bestaande onderzoeks- en innovatie-ecosystemen te versterken en nieuwe veelbelovende ecosystemen op te bouwen. Dit betekent dat tegelijkertijd wordt ingezet op onderzoek en ontwikkeling en onderzoeksinfrastructuren als op startups en scale-ups, regelgeving en menselijk kapitaal. Investeren in de economie van de toekomst, bijvoorbeeld op het gebied van kunstmatige intelligentie, robotica en duurzaamheidstechnologie, kunnen een sleutel zijn voor toekomstige innovatie. Ook fundamenteel onderzoek valt binnen deze pijler. Investeringsvoorstellen van alle wetenschapsdisciplines komen in principe in aanmerking, zolang deze voldoen aan het doel en de criteria van het fonds.

Bouwstenen Nationaal Groeifonds:

- Met de oprichting van het Nationaal Groeifonds (NGF) is er een institutionele infrastructuur opgericht welke focust op het bevorderen van duurzame en efficiënte publieke investeringen. Het NGF focust op publieke investeringen welke bijdragen aan de lange termijn effecten op het verdienvermogen van de Nederlandse economie. Deze investeringen zijn noodzakelijk om belangrijke uitdagingen zoals: een verouderende populatie, klimaatverandering en stagnerende productiviteitsgroei aan te pakken.
- Nederland heeft momenteel te maken met de consequenties van de coronacrisis. Hieruit is gebleken dat het essentieel is om te blijven investeren in de Nederlandse economie. Hierdoor heeft de overheid tijdelijke maatregelen genomen om de economie te ondersteunen. Op de lange termijn is robuuste economische groei nodig om de economie te herstellen en de staatsschuld als percentage van het Bruto Nationaal Product te verminderen.
- Het NGF komt voort uit de groeistrategie van het Kabinet. Hierbij observeert de overheid dat extra incidentele investeringen noodzakelijk zijn om koopkracht te versterken.
- Kennisontwikkeling en onderzoek samen met onderzoek en ontwikkeling zijn de belangrijkste pilaren van het NGF. Deze twee zijn ook van cruciaal belang voor het verdienvermogen van de Nederlandse economie.
- Bedrijven kunnen voorstellen indienen bij de directie van het NGF. De directie checkt of de voorstellen voldoen aan de vereisten van het NGF, waaronder het incidentele karakter van de uitgaven, en een commissie van onafhankelijke experts beoordeelt of de projectvoorstellen kunnen worden goedgekeurd. De opinie van de commissie is zeer invloedrijk, maar uiteindelijk moet er politieke goedkeuring gegeven worden voordat projecten financiering uit het NGF kunnen ontvangen.
- Het NGF is in principe voor de periode 2020-2025 in het leven geroepen, maar het kabinet heeft de intentie om het NGF na deze vijf jaar door te laten gaan. Dit neemt niet weg dat alle financiering vanuit het NGF voor projecten incidenteel dient te zijn.
- Het NGF is in 2020 ingesteld als een niet-departementale begroting. Om de voor begrotingsfondsen geldende waarborgen, zoals de parlementaire controle, wettelijk te verankeren is later besloten het fonds in te stellen als begrotingsfonds.

C. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

Instellingswet:

1. Instellingswet voor het Nationaal Groeifonds
2. Op 22 november 2021 is het wetsvoorstel hiertoe aangeboden aan de Tweede Kamer.
3. Op korte termijn volgt naar verwachting de behandeling van dit wetsvoorstel in een plenair debat, al dan niet voorafgegaan door een wetgevingsoverleg.
4. Na instemming van de Tweede Kamer gaat het wetsvoorstel naar de Eerste Kamer. Het streven is dat het wetsvoorstel op 1 juli 2022 in werking zal treden.
5. Bij een spoedige parlementaire behandeling kan voor het jaar 2023 een begroting volgens de nieuwe systematiek van een begrotingsfonds ingediend worden.

Projecten en evaluatie:

6. Selectie van projecten voor de eerste ronde van het Nationaal Groeifonds
7. Selectie van projecten voor de tweede ronde van het Nationaal Groeifonds
8. Definitieve toekenningen voor de tweede ronde Nationaal Groeifonds
9. Tussentijdse evaluatie van het Nationaal Groeifonds

C. Klimaat en digitaal

Het is aannemelijk dat de NGF-projecten een positieve impact zullen generen op deze onderwerpen.

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu
xxx	xxx	[0%/40%/100%]	[0%/40%/100%]

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt
------	-----------------------	-------------

		Digitaal
xxx	xxx	[0%/40%/100%]

D. DNSH-zelftoets

- Een simpele zelftoets laat zien dat de hervorming op zichzelf geen negatieve effecten heeft op onderstaande punten:
 - g. Mitigatie van klimaatverandering:
 - h. Adaptatie van klimaatverandering:
 - i. Duurzaam gebruik en de bescherming van water en mariene hulpbronnen:
 - j. Circulaire economie:
 - k. Preventie en bestrijding van milieuvervuiling:
 - l. Bescherming en het herstel van de biodiversiteit en ecosystemen:

E. Kasreeks

- Neem een meerjarenreeks op van de geschatte kosten per jaar.
(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
		2.132	3.171	4.210	4.230	3.219

F. Belanghebbenden

Het doel van het NGF is om langdurige economische groei te verhogen, hierdoor kan het ook positieve invloed hebben op korte termijn werkgelegenheid en economische activiteit. Door in onderzoek en ontwikkeling en kennisontwikkeling te investeren creëert het NGF sociale voordelen op een groot aantal terreinen. Investeringsvoorstellen worden alleen goedgekeurd als deze sociale voordelen met zich meebrengen. Hierdoor profiteert de maatschappij van NGF projecten. De investeringen kunnen doorwerken in andere gebieden, waardoor de innovatie nog verder wordt gestimuleerd.

Pijler 4: Sociale en territoriale cohesie

4.1 Context en uitdagingen

Hervormingen en investeringen onder deze pijler dragen bij aan het verkleinen van ongelijkheid, zodat de economie kan herstellen zonder dat iemand aan zijn lot wordt overgelaten. Armoedebestrijding, het aanpakken van leerachterstanden en ongelijkheid in het onderwijs, de arbeidsmarkt en de woningmarkt zijn hierbij belangrijke aandachtspunten en uitdagingen.

In Nederland is er sprake van een bepaalde mate van sociale- en kansengelijkheid en de COVID-19 crisis heeft deze ongelijkheden vergroot. Zo leven er in Nederland 900.000 mensen in een huishouden onder de lage-inkomensgrens. Door de COVID-19 crisis is dit aantal gestegen en zal het in de toekomst ook blijven stijgen.⁴¹ Daarom is een effectieve aanpak van armoedebestrijding van groot belang om de sociale gelijkheid en -cohesie te bevorderen. Goed kwalitatief onderwijs en gelijke kansen voor iedereen kan hier een goede bijdrage aan leveren. Kansengelijkheid is helaas ook in het onderwijs nog niet gerealiseerd. De COVID-19 crisis en de schoolsluitingen ten gevolge daarvan heeft de (kansen)ongelijkheid vergroot, zo stelt onder meer de Sociaaleconomische Raad (SER).⁴² Ongelijkheid op de arbeidsmarkt is onder andere te vinden tussen zelfstandigen en werknemers. Aansluitend op de landspecifieke aanbevelingen van het Europese Semester, wordt het verschil in fiscale behandeling (en daarmee de financiële prikkel voor zelfstandigen) van werknemers en zelfstandigen verkleind. Hiermee wordt tevens een concurrentienadeel van werknemers ten opzichte van (schijn)zelfstandigen aangepakt. Dit heeft tot doel dat de sociale- en kansengelijkheid ook op de arbeidsmarkt wordt gerealiseerd.

De uitdagingen op de woningmarkt zijn tweevoud: zo is er sprake van stijgende ongelijkheid tussen woningeigenaren en huurders en de verstoring van de woningmarkt. In 2011 had, volgens het CBS, de gemiddelde woningeigenaar een vermogen (exclusief de eigen woning) dat bijna negen keer zo groot was als dat van de gemiddelde huurder. Tien jaar later is dit verschil alleen maar groter geworden: de gemiddelde woningeigenaar heeft inmiddels 14 keer meer vermogen dan de gemiddelde huurder.⁴³ Daarnaast stelt het Centraal Planbureau (CPB) dat de aanpak van de verstoringen belangrijk zijn voor een betere werking van de woningmarkt. De huizenprijzen zijn de afgelopen 25 jaar (op twee korte fasen van neergaande prijzen na) aan één stuk door gestegen. Hierdoor wordt het voor veel mensen steeds lastiger om een huis te kopen.⁴⁴

4.2 Nederlands beleid om uitdagingen te adresseren

Het Kabinet vindt dat iedereen in Nederland een goed bestaan verdient en mee moet kunnen doen in de samenleving. Dat begint bij het bieden van dezelfde kansen op het gebied van onderwijs. De leerlingen en studenten die (leer)achterstanden hebben opgelopen door de COVID-19 crisis en de daaropvolgende schoolsluitingen zijn reeds en zullen blijvend worden ondersteund. Ook investeert Nederland in voldoende en goede leraren en schoolleiders. Nederland investeert zo veel mogelijk rechtstreeks in scholen. Scholen hebben namelijk het beste zicht op de leerlingen en hebben dus ook het beste kennis op wat voor welke leerling het hardst nodig is. Daarnaast wordt er structureel 2,8 miljard euro per jaar geïnvesteerd in het versterken van de onderwijskwaliteit. Om de leerachterstanden die zijn opgelopen tijdens de COVID-19 crisis en de schoolsluitingen ten gevolge daarvan in te lopen kiest Nederland voor structurele versterkingen van scholen met veel leerachterstanden. Daarnaast krijgen scholen geld waarmee zij de kansengelijkheid kunnen verkleinen waar zij dit nodig achten.⁴⁵

⁴¹ Nieuwlicht (EO), 'Armoede neemt toe in Nederland, mede door corona', augustus 2020, <https://nieuwlicht.eo.nl/artikelen/2020/08/armoede-neemt-toe-in-nederland-mede-door-corona>

⁴² Sociaal-Economische Raad (SER), 'Beter onderwijs geeft kinderen gelijke kansen', 18 juni 2021, <https://www.ser.nl/nl/Publicaties/gelijke-kansen-onderwijs>

⁴³ Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), 'Vermogens van huurders groeiden niet, van woningbezitters wel', 19 oktober 2021, <https://www.cbs.nl/nl-nieuws/2021/42/vermogens-van-huurders-groeiden-niet-van-woningbezitters-wel>

⁴⁴ Centraal Planbureau (CPB), 'Beweging op de woningmarkt: prijzen en volumes', 12 maart 2020, <https://www.cpb.nl/beweging-op-de-woningmarkt-prijzen-en-volumes>

⁴⁵ Coalitieakkoord 2021 – 2025, 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst', pp. 23-4.

Om de arbeidsmarkt daadkrachtig aan te kunnen pakken investeert Nederland 500 miljoen euro per jaar aan het hervormen van de arbeidsmarkt, re-integratie en het aanpakken van armoede en schulden. Werken moet meer lonen en de armoedeval moet verkleind worden, zo stelt het Kabinet in het Coalitieakkoord. Hiervoor komt het Kabinet met een lastenverlichting van 3 miljard euro, met name voor lage- en middeninkomens, werkenden en gezinnen. Daarmee streeft Nederland een evenwichtig en gemiddeld positief koopkrachtbeeld voor iedereen na. Daarnaast zal de Rijksoverheid de komende jaren, in samenwerking met sociale partners, gemeenten en UWV (Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen), meer mensen naar werk begeleiden en dan met name mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Daarnaast bevordert Nederland actief de gendergelijkheid op de arbeidsmarkt, zo is het Kabinet van plan de vergoeding van de kinderopvang tot 95% te verhogen, het betaald ouderschapsverlof uit te breiden naar 70%, het bestrijden van zwangerschapsdiscriminatie en controleren op loonverschillen.⁴⁶

Specifiek voor de woningmarkt heeft Nederland de afgelopen jaren al een aantal belangrijke stappen gezet om verstoringen op de woningmarkt te adresseren en daarmee de groeiende ongelijkheid tussen woningeigenaren en huurders aan te pakken. Zo is de fiscale stimulans verminderd door de maximale hypotheekrenteaftrek versneld af te bouwen tot circa 37 procent (tarief eerste schijf in box 1), met jaarlijkse stappen van 3 procentpunt (voorheen 0,5 procentpunt) tot en met 2023. Ook wordt de aftrek wegens geen of geringe eigenwoningschuld afgebouwd tot deze volledig is uitgefaseerd in 2048 (regeling Hillen).

Ook na 1 februari 2020 zijn er maatregelen genomen om de verstoringen op de woningmarkt via een breed pakket aan maatregelen te adresseren. Een deel daarvan is gericht op het vergroten van het aanbod, bijvoorbeeld via een woningbouwimpuls van tien keer 100 miljoen euro, het afschaffen van de verhuurderheffing voor woningbouwcorporaties en 7,5 miljard euro voor goede aansluiting op infrastructuur van nieuwe woningen verspreid over 10 jaar. Daarnaast streeft Nederland er naar om de woningbouw te versnellen met 100.000 woningen per jaar. Bij de bouw van de nieuwe woningen is er speciale aandacht voor de bouw van woningen voor starters, senioren en middeninkomens. In de huidige markt is het voor deze groepen relatief lastig.⁴⁷

Onderdeel van dit brede pakket zijn ook een aantal specifieke fiscale maatregelen die in deze pijler zijn opgenomen: de verruimde schenkingsvrijstelling eigen woning wordt geschrapt, de overdrachtsbelasting wordt aangepast ten einde de positie van starters op de woningmarkt (en mogelijk hun schuldpositie) te verbeteren en de leegwaarderatio wordt afgeschaft.

4.3 Beschrijving van de HVP-maatregelen onder de pijler

De Nederlandse hervormingen en investeringen in de vierde pijler van het herstel- en veerkrachtplan zijn gericht op inclusief herstel van de Nederlandse economie waarin niemand achterblijft. In deze pijler wordt een bijdrage geleverd aan het bestrijden van armoede, het aanpakken van de werkeloosheid en het bevorderen van gelijkheid in de samenleving.

De hervormingen en investeringen leiden tot het scheppen van hoogwaardige en stabiele banen en de inclusie en (re)integratie van de (kansarme) groepen die het hardst zijn geraakt door de COVID-19 crisis en de sluiting van de samenleving en zij die voordien al op achterstand stonden. Dit komt de kansgelijkheid ten goede. De maatregelen ter bestrijding van het leerverlies ten gevolge van de sluiting van scholen tijdens de COVID-19 -crisis leveren een waardevolle bijdrage aan kansgelijkheid. Tijdens de schoolsluitingen in de afgelopen twee jaar zijn de scholieren uit de al kwetsbare groepen het hardst geraakt. De investeringen onder deze pijler moeten er, onder andere, voor zorgen dat deze groep weer aanhaakt, zo snel mogelijk meekan met de rest van de samenleving en onderlinge verschillen weer kleiner worden. Dit herstelt en voorkomt de kloof in de samenleving.

Om de maatschappelijke ongelijkheid op de woningmarkt te verkleinen voert Nederland verschillende hervormingen uit onder deze pijler. In deze regeerperiode zal de verruimde schenkingsvrijstelling eigen woning en de leegwaarderatio worden afgeschaft en wordt de overdrachtsbelasting aangepast. Daarmee wordt de positie van starters op de woningmarkt (en mogelijk hun schuldpositie) verbeterd. Daarnaast zal de sociale cohesie en gelijkheid ook bevorderd worden door de hervorming van het pensioenstelsel. Met de maatregelen onder de huidige pijler wordt de armoede in de

⁴⁶ Ibid., pp. 26-8.

⁴⁷ Ibid., pp. 16-7 (plus stuk uit de inventarisatie)

samenleving daadkrachtig aangepakt en groeit de sociale cohesie. Zo dragen de maatregelen bij aan een economie die werkt voor alle mensen.

Investerings

Maatregelen ter bestrijding van leerverlies ten gevolge van de sluiting van scholen

De sluiting van scholen heeft geleid tot aanzienlijke leerverliezen bij leerlingen in het basis-, voortgezet en postsecundair beroepsonderwijs. Tot deze sluitingen werd besloten in een poging om de uitbraak van de COVID-pandemie in te dammen. De scholen zijn tientallen weken gesloten geweest. Uit een studie van de Universiteit van Oxford onder duizenden basisschoolleerlingen in Nederland blijkt dat leerlingen tijdens de eerste periode van de schoolsluitingen⁴⁸ (8 weken in maart-mei) gemiddeld geen leervorderingen hebben gemaakt.

Woningbouwimpuls

De Woningbouwimpuls (Wbi) is een specifieke uitkering aan gemeenten ten behoeve van het versnellen van de bouw van betaalbare woningen in een kwalitatief goede leefomgeving. Om in aanmerking te komen voor een bijdrage moet er sprake zijn van een aantoonbaar financieel publiek tekort in een grootschalig woningbouwproject met een substantieel aantal betaalbare woningen. De focus ligt op het segment waar de problemen het meest nijpend zijn: betaalbare woningen voor starters en middeninkomens, en prioritair in gebieden met de grootste woningschaarste.

Kostenraming voor investeringen onder pijler 4

Maatregel	Kosten (in mln EUR)							Totaal
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	
Maatregelen ter bestrijding van leerverlies ten gevolge van de sluiting van scholen		989						989
Woningbouwimpuls (WBI)				150	210		260	620
Totaal		989		150	210		260	1609

Hervormingen

Afschaffen leegwaarderatio

De inkomsten uit verhuurde woningen worden in de inkomstenbelasting in box 3 forfaitair belast. De leegwaarderatio is een percentage van de Waardering Onroerende Zaken (WOZ)-waarde van een woning. Per 2025 zal in de inkomstenbelasting een nieuw stelsel voor het belasten van inkomen uit sparen en beleggen (box 3) worden ingevoerd, waarbij de werkelijke inkomsten worden belast. Vooruitlopend daarop zal per 2023 de leegwaarderatio worden afgeschaft, waardoor de belasting van het rendement op verhuurde woningen in box 3 meer zal gaan aansluiten bij de praktijk. Dit draagt bij aan meer balans in het huidige fiscale regime voor particulieren en beleggers die woningen voor de verhuur financieren in box 3.

Afschaffen verruimde schenkingsvrijstelling eigen woning

Iedereen tussen 18 en 40 jaar die een schenking ontvangt, heeft een vrijstelling schenkbelasting van maximaal € 106.671 (bedrag 2022) bij een schenking ten behoeve van een eigen woning. Deze vrijstelling is per schenker eenmalig (eenmaal per leven). De schenkingsvrijstelling beoogt de financiële kwetsbaarheid van huishoudens te beperken, maar wordt in de praktijk vooral gebruikt om schenkingen te doen aan een kleine groep huishoudens die al een relatief goede financiële uitgangspositie hebben. Dit heeft als nadelig neveneffect dat de ongelijkheid op de woningmarkt en de vermogensongelijkheid binnen generaties hierdoor toeneemt. De afschaffing van de schenkingsvrijstelling verkleint zodoende de ongelijkheid op de woningmarkt en de vermogensongelijkheid. De afschaffing kan hiermee een bijdrage te leveren aan een neutrale(re) behandeling van het vermogen in de eigen woning.

Verlaging van de zelfstandigenaftrek

De zelfstandigenaftrek wordt afgebouwd van € 7.280 in 2019 naar € 1.200 in 2030. De zelfstandigenaftrek is een generieke aftrekpost voor ondernemers in de inkomstenbelasting die voldoen aan het uren criterium. De maatregel

⁴⁸ Engzell, Frey & Verhagen, "Learning inequality during the COVID-19 pandemic", 2020.

verkleint de verschillen in fiscale behandeling tussen werknemers en zelfstandigen. De aard van het werk dient bepalend te zijn voor de contractvorm (inclusief de bijbehorende sociale bescherming).

4.4 Bijdrage aan de landspecifieke aanbevelingen, de groene en digitale transitie en vlaggenschepen

Type	Maatregel	LSA	Klimaat (%)	Digitaal (%)	Vlaggenschip
Investering	Maatregelen ter bestrijding van het leerverlies ten gevolge van de sluiting van scholen	2020.1	0%	0%	7. Reskill and Upskill
Investering	Woningbouwimpuls	2019.1			
Hervorming	Afschaffen leegwaarderatio	2019.1			
Hervorming	Afschaffen verruimde schenkingsvrijstelling eigen woning	2019.1			
Hervorming	Verlaging van de zelfstandigenaftrek	2019.2 2020.1 2020.2			

4.5 Gedetailleerde omschrijving van de maatregelen

Investerings

Maatregel P4I1: Maatregelen ter bestrijding van het leerverlies ten gevolge van de sluiting van scholen

Naam	Maatregelen ter bestrijding van het leerverlies ten gevolge van de sluiting van scholen
Type (hervorming of investering)	Investering
Budget (in €)	989 miljoen
Departement/directie	OCW, PO,VO,MBO,HO
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 4 Sociale en territoriale cohesie, ook passend bij pijler 3 Duurzame en inclusieve groei, 5 Gezondheid en economische, sociale en territoriale veerkracht; Pijler 6: Beleid voor de volgende generaties.
Verwachte einddatum project	2021/2022

A. Algemene beschrijving maatregel

- De sluiting van scholen heeft geleid tot aanzienlijke leerverliezen bij leerlingen in het basis-, voortgezet en postsecundair beroepsonderwijs. Tot deze sluitingen werd besloten in een poging om de uitbraak van de COVID-pandemie in te dammen.
- Lagere scholen waren ongeveer 14 weken gesloten en middelbare scholen ongeveer 19 weken (op het moment van schrijven, februari 2020). Uit een studie van de Universiteit van Oxford onder duizenden basisschoolleerlingen in Nederland blijkt dat leerlingen tijdens de eerste periode van de schoolsluitingen⁴⁹ (8 weken in maart-mei) gemiddeld geen leervorderingen hebben gemaakt.
- Volgens de Oxford-studie hebben de meest kwetsbare leerlingen zelfs kennis "verloren" in vergelijking met de periode vóór de periode van thuis leren.
- Er zijn verschillende maatregelen genomen om (1) de accumulatie van nieuwe leerverliezen te voorkomen en (2) reeds opgelopen verliezen te herstellen. Het pakket maatregelen is gericht op groepen leerlingen die van oudsher al het risico lopen leerverliezen op te lopen, aangezien uit verschillende studies blijkt dat deze groep de hardste klappen heeft gekregen in termen van leervorderingen. Daarmee wordt er ook direct een bijdrage geleverd aan kansengelijkheid voor iedereen.
- Het pakket maatregelen gericht op de leerverliezen heeft in 2021 een totale omvang van 1,013 miljard euro en bestaat uit de volgende maatregelen⁵⁰:

- a) **Inhaal- en ondersteuningsprogramma** (Program to tackle learning losses and offer educational support). Het totale budget is 501 miljoen dat is onderverdeeld in twee tranches van 280 miljoen en 221 miljoen. Deze maatregel is een subsidieprogramma⁵¹ dat de aanpak van leerverliezen door scholen financiert in het schooljaar 2020/2021 en het eerste deel van 2021/2022 (tot 31 december 2021). Scholen hebben in 2021 subsidie kunnen aanvragen voor inhaal- en ondersteuningsprogramma's. Deze programma's konden zij tot 31 december 2021 uitvoeren. Scholen hebben de autonomie om een programma te ontwerpen dat past bij de behoeften van hun leerlingenpopulatie, maar moeten wel onderbouwen hoe de voorgestelde interventies zullen bijdragen aan de aanpak van leerverliezen. 4.000 basisscholen en 600 middelbare scholen nemen deel aan het programma, waarmee ongeveer 300.000 leerlingen worden geholpen. Laatste TK-brief was de bredere brief over NPO op 17 februari 2021, eerder de [Kamerbrief 15 mei 2020](#) en [Kamerbrief 8 oktober 2020](#).

⁴⁹ Engzell, Frey & Verhagen (2020), Learning inequality during the COVID-19 pandemic <https://ideas.repec.org/p/osf/socarx/ve4z7.html>

⁵⁰ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/01/22/funderend-onderwijs-tijdens-en-na-de-coronacrisiseen-nationaal-programma>

⁵¹ [wetten.nl - Regeling - Subsidieregeling inhaal- en ondersteuningsprogramma's onderwijs 2020-2021 - BWBR0043564 \(overheid.nl\)](https://wetten.nl - Regeling - Subsidieregeling inhaal- en ondersteuningsprogramma's onderwijs 2020-2021 - BWBR0043564 (overheid.nl))

- b) **Extra hulp voor de klas** (Additional staff, inside or outside the classroom)⁵². Het totale budget is 368 miljoen (subsidie⁵³) dat is onderverdeeld in twee tranches van 210 miljoen en 158 miljoen. Basisscholen, middelbare scholen en postsecundair beroepsonderwijs kunnen financiering aanvragen om tijdelijk extra personeel aan te trekken. Dit kan zowel in de vorm van gekwalificeerde leraren, maar ook door het inhuren van extern personeel voor het verzorgen van gastlessen. Ook kunnen scholen de middelen gebruiken om personeel in dienst te nemen dat kan ondersteunen bij COVID-gerelateerde taken, zoals erop toezien dat studenten zich aan de afstandsregels houden. Het programma is bedoeld om de druk op het bestaande personeel enigszins te verlichten en extra steun te bieden aan studenten die daar het meest behoefte aan hebben. Op die manier draagt het bij tot (1) meer en (2) efficiënter onderwijs, die beide van cruciaal belang zijn om de bestaande leerverliezen snel aan te pakken. Hoe langer deze verliezen uitgesteld blijven, hoe moeilijker het zal worden om ze in een later stadium te herstellen. Dit rechtvaardigt een tijdelijke investering voor het aantrekken van extra personeel.
- c) **Aanpak leerachterstanden nieuwkomers** (Tackling learning losses among newcomers). Het totale budget is 83 miljoen (bekostiging⁵⁴) dat is onderverdeeld in twee tranches van 21 miljoen en 62 miljoen. Leerlingen die recent naar Nederland zijn gemigreerd, zijn bijzonder kwetsbaar gebleken voor opeenstapeling van leerverliezen in tijden van schoolsluitingen, aangezien zij (en hun ouders) de Nederlandse taal vaak nog niet volledig beheersen. Scholen die onderwijsprogramma's voor nieuwkomers aanbieden, hebben financiële middelen gekregen om deze groep extra onderwijsondersteuning te bieden. Voor po geldt dat het bijzondere/aanvullende bekostiging betreft op aanvraag door de school met vier peildata per jaar. Voor vo geldt dat het geld bedoeld voor nieuwkomers die tussen 1 april 2020 en 1 april 2021 korter dan 2 jaar in Nederland waren en die in de Internationale Schakelklas (ISK) of in het reguliere onderwijs zaten.
- d) **Ondersteuning studenten in het laatste jaar** (Additional support for students in their final year). Het totale budget is 37 miljoen euro (subsidie)⁵⁵. Leerlingen in hun examenjaar van het voortgezet onderwijs krijgen extra ondersteuning. Er wordt een online platform gelanceerd met webinars, opdrachten en instructievideo's over examenonderwerpen. Ook wordt extra bijles aangeboden.
- De maatregelen zijn eenmalig: zij gelden voor de periode tot en met 31 december 2021. De subsidie Inhaal- en ondersteuningsprogramma's en de subsidie Extra hulp voor de klas zijn inmiddels gesloten.
 - De Nederlandse regering heeft ook beleid aangekondigd dat gericht is op de middellange termijn (tot 2023). Samen met (de meeste van) de hier beschreven interventies vormen deze beleidsmaatregelen het zogeheten 'Nationaal Programma Onderwijs: ondersteuningsprogramma voor herstel en perspectief'⁵⁶. Dit programma heeft een totale omvang van ca. 8,5 miljard euro.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

Doelstellingen

- *A) Inhaal- en ondersteuningsprogramma:* ten minste 15% van de studentenpopulatie bereiken met extra onderwijs ondersteuning (zoals zomercursussen). Minimaal 85% van de leerlingen waarvoor subsidie is aangevraagd neemt deel aan een inhaal- of ondersteuningsprogramma, waarbij het programma aan minimale eisen moet voldoen.
- *B) Extra hulp voor de klas:* inhuren van extra personeel, voor het geven van onderwijs en voor taken die face-to-face-onderwijs vergemakkelijken in tijden van pandemie (zoals logistieke ondersteuning en toezicht om te controleren of studenten zich aan de COVID-regels). Er is geen specifieke doelstelling gespecificeerd voor het

⁵² Laatste TK-brief was de bredere brief over NPO op 17 februari 2021, de eerste brief was de [Kamerbrief 16 november 2020](#).

⁵³ [wetten.nl - Regeling - Subsidieregeling extra hulp voor de klas - BWBR0044510 \(overheid.nl\)](#). Zie ook [derde nota van wijziging OCW 2021](#) en de [6e ISB 2021](#).

⁵⁴ VO [wetten.nl - Regeling - Regeling bijzondere en aanvullende bekostiging uitvoering Nationaal Programma Onderwijs PO en VO - BWBR0045533 \(overheid.nl\)](#) en voor po: [\[CB\] Staatscourant 2021, 34185 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen \(officielebekendmakingen.nl\)](#)

⁵⁵ [wetten.nl - Regeling - Subsidieregeling extra begeleiding en nazorg mbo 2021/2022 - BWBR0044723 \(overheid.nl\)](#).

⁵⁶ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2021), nationaal Programma Onderwijs: steunprogramma voor herstel en perspectief, https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2021Z03294&did=2021D07290

44 Kaffenberger (2020), Modeling the Long-Run Learning Impact of the COVID-19 Learning Shock: Actions

aantal extra personeelsleden, aangezien dit afhangt van de mix van personeel (leraren/conciërges/onderwijsassistenten/andere) waartoe scholen besluiten. De subsidie is een tegemoetkoming in de extra kosten die scholen of instellingen tijdelijk maken om de continuïteit van het onderwijs tijdens de uitbraak van COVID-19 te kunnen waarborgen.

- C) Aanpak leerachterstanden nieuwkomers: het vergemakkelijken van de overgang van nieuwkomersonderwijs naar het reguliere onderwijs systeem.
- D) *Ondersteuning studenten in het laatste jaar*: Laatstejaars studenten tot 27 jaar met een grote kans op jeugdwerkloosheid extra begeleiden bij de overstap naar een vervolgopleiding of bij het vinden van werk en gediplomeerde schoolverlaters tot 27 met een grote kans op jeugdwerkloosheid nazorg te geven bij de overstap naar een vervolgopleiding, het vinden van werk of het doorsturen naar instanties die hen kunnen begeleiden naar werk.

Mijlpalen

- Succesvol opzetten van de verschillende subsidieprogramma's en aankondiging daarvan op de website van de overheid.
- Toekennen van subsidies aan scholen waarvan de plannen aan de criteria voldoen.
- Lanceren van een onlineplatform met lesmateriaal voor leerlingen in hun laatste jaren
- Monitoring van de effecten van de verschillende beleidsmaatregelen op de leerresultaten.

Monitoring en verantwoording

A) Inhaal- en ondersteuningsprogramma

Zie voor monitoring onder meer de [Infographic Inhaal- en ondersteuningsprogramma's onderwijs - totaal \(tijdvak 1 t/m 5\) | Publicatie | Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen \(dus-i.nl\)](#). Er vindt verder onafhankelijk onderzoek plaats naar onder meer de effecten van de IOP-regeling. Deze zijn nog niet allemaal openbaar. Daarnaast loopt de IOP-regeling mee in de bredere NPO monitoring. De eerste voortgangsrapportage van het Nationaal Programma Onderwijs is uitgebracht in oktober 2021.⁵⁷ Deze rapportage geeft een beeld van de stand bij de start van het school- en collegejaar 2021/2022 en omvat alle onderwijssectoren (po t/m ho). Verantwoording vindt plaats via het verantwoordingsformulier model G-1 voor subsidies.

B) Extra hulp voor de klas

Zie onder meer [Infographic Extra hulp voor de klas \(aanvraagronde januari 2021\) | Publicatie | Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen \(dus-i.nl\)](#). Er vindt verder onafhankelijk onderzoek plaats naar onder meer de effecten van de Extra hulp-regeling. Dit is nog niet allemaal openbaar. Daarnaast loopt de IOP-regeling mee in de bredere NPO monitoring. De eerste voortgangsrapportage van het Nationaal Programma Onderwijs is uitgebracht in oktober 2021.⁵⁸ Scholen hebben in 2021 subsidie kunnen aanvragen voor extra hulp in de klas. Activiteiten konden zij tot 31 december 2021 uitvoeren. Verantwoording vindt plaats via het verantwoordingsformulier model G-1 voor subsidies.

C) Aanpak leerachterstanden nieuwkomers

Voor po en vo geldt dat de verantwoording van de besteding van de bekostiging geschiedt in de jaarverslaggeving overeenkomstig de [Regeling jaarverslaggeving onderwijs](#). Verantwoording vindt plaats via de reguliere accountantscontrole op de totale bekostiging in het jaarverslag van het schoolbestuur in het po en vo.

D) Ondersteuning studenten in het laatste jaar

Scholen hebben in 2021 subsidie kunnen aanvragen voor extra begeleiding en nazorg. De activiteiten kunnen zij uitvoeren tot 31 december 2022. Voor monitoring: zie onder meer de [Infographic Extra begeleiding en nazorg mbo | Publicatie | Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen \(dus-i.nl\)](#). De uitvoering van de regeling loopt nog, dus er is nog geen evaluatie. Daarnaast loopt de regeling mee in de bredere NPO monitoring. De eerste voortgangsrapportage van het Nationaal Programma Onderwijs is uitgebracht in oktober 2021.⁵⁹ Verantwoording vindt plaats via het verantwoordingsformulier model G-1 voor subsidies.

Meerjarenprogramma

⁵⁷ [Eerste voortgangsrapportage Nationaal Programma Onderwijs | Rapport | Nationaal Programma Onderwijs \(nponderwijs.nl\)](#)

⁵⁸ [Eerste voortgangsrapportage Nationaal Programma Onderwijs | Rapport | Nationaal Programma Onderwijs \(nponderwijs.nl\)](#)

⁵⁹ [Eerste voortgangsrapportage Nationaal Programma Onderwijs | Rapport | Nationaal Programma Onderwijs \(nponderwijs.nl\)](#)

Het aangekondigde meerjarenprogramma heeft als doel alle leerverliezen te elimineren tegen het einde van schooljaar 2022-2023. Dit programma bestaat uit meer interventies dan hier worden beschreven. De regering werkt momenteel aan een monitoring- en evaluatieschema voor dit meerjarenprogramma, waarin zowel naar cognitieve als psychologische indicatoren zal kijken.

Alle maatregelen zijn genomen naar aanleiding van de uitbraak van het COVID-virus in Nederland (maart 2020) en zijn van toepassing op dit schooljaar (september 2020-augustus 2021). De regering heeft de eerste maatregelen aangekondigd in een brief aan het parlement op 15 mei 2020⁶⁰. Het beleid 'extra hulp voor de klas' is toegevoegd op 16 november 2020⁶¹. De voortgang werd uiteengezet in een brief aan het parlement op 22 januari 2021⁶²xx. Op 17 februari 2021 kondigde de regering nieuwe maatregelen aan, alsmede uitbreiding van de lopende programma's⁶³.

C. Klimaat en digitaal

Niet van toepassing.

D. DNSH-zelftoets

Doet geen ernstig afbreuk aan klimaat of milieu.

E. Kasreeks

(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
	989					

F. Belanghebbenden

Met dit pakket beleidsmaatregelen wordt beoogd te voorkomen dat een hele generatie een achterstand oploopt wat leerresultaten betreft. Door te investeren in het aanpakken en voorkomen van leerachterstanden wordt het arbeidsmarktperspectief van de toekomstige generatie rooskleurig worden gehouden. Ook het specifiek richten op groepen leerlingen met een groter risico op achterstand als gevolg van hun sociaaleconomische achtergrond is van essentieel belang in termen van gelijke kansen. Dit is zowel om redenen van rechtvaardigheid als om redenen van economische efficiëntie van belang. Als het onderwijsstelsel geen extra steun krijgt, zullen de gevolgen voor het BBP ernstig zijn. Een studie van de OESO waarschuwt dat de gevolgen van de sluiting van scholen kunnen resulteren in een negatief effect van 3% op het persoonlijk inkomen en een lagere jaarlijkse groei van het bbp op lange termijn van 1,5%⁶⁴. Dit onderstreept de urgentie van een snelle en substantiële beleidsreactie.

⁶⁰ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2020), Kamerbrief Compensatie studenten en ondersteuningsmaatregelen onderwijs COVID-19,

⁶¹ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2020), Kamerbrief over extra hulp voor de klas en verbeterde naleving maatregelen COVID-19

⁶² Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2020), Kamerbrief over programma voor funderend onderwijs tijdens en na de coronacrisis

⁶³ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2021), nationaal Programma Onderwijs: steunprogramma voor herstel en perspectief, https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2021Z03294&did=2021D07290

⁶⁴ OECD (2020), The Economic Impacts of Learning Losses

Maatregel P4I2: Woningbouwimpuls

Naam	Woningbouwimpuls
Type (hervorming of investering)	Investering
Budget (in €)	620 miljoen
Departement/directie	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, directie Woningbouw
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 4 (Sociale en territoriale cohesie), ook raakvlakken met pijler 1 (Groene transitie)
Verwachte einddatum project	Augustus 2026

A. Algemene beschrijving maatregel

- Tijdens de onderhandelingen over de rijksbegroting van 2020 heeft het kabinet besloten om € 1 miljard uit te trekken om betaalbare woningbouw te stimuleren. In september 2019 is de maatregel (Woningbouwimpuls) aangekondigd in de begrotingsnota (Miljoenennota 2020), als onderdeel van het pakket aan maatregelen om de bouw van betaalbare woningen te stimuleren.
- De Woningbouwimpuls (Wbi) is een specifieke uitkering aan gemeenten ten behoeve van het versnellen van de bouw van betaalbare woningen in een kwalitatief goede leefomgeving.
- Om in aanmerking te komen voor een bijdrage moet er sprake zijn van een aantoonbaar financieel publiek tekort in een grootschalig woningbouwproject met een substantieel aantal betaalbare woningen. Een project moet binnen drie jaar na toekenning kunnen starten met de bouw van de eerste woningen en binnen tien jaar na toekenning starten met de bouw van de laatste woning. Startbouw is het moment dat werkzaamheden aan de fundering van een woning of een complex van woningen aanvangen. Bovendien is er een verplichte minimale cofinanciering van 50% door medeoverheden, om de (Rijks)middelen te verdubbelen en de efficiëntie van de maatregel te vergroten.
- De focus ligt op het segment waar de problemen het meest nijpend zijn: betaalbare woningen voor starters en middeninkomens, en prioritair in gebieden met de grootste woningschaarste.
- Met een bijdrage uit de Wbi ondersteunt het Rijk de gemeenten locaties tot ontwikkeling te komen, die anders niet of later tot ontwikkeling zouden komen. De Wbi ondersteunt gemeenten bij maatregelen gericht op infrastructuur, het opruimen van vervuilde grond, stikstofdepositie, het uitplaatsen van hinder activiteiten en het aanleggen van de openbare ruimte. Het instrument richt zich op het samen met gemeenten verkleinen van de onrendabele top, die ontstaat doordat grondopbrengsten niet toereikend zijn om de noodzakelijke publieke investeringen te dekken. De onrendabele top is in toenemende mate een knelpunt bij woningbouw, aangezien er een maatschappelijk plafond bereikt lijkt te zijn in de realisatie van duurdere woningen die voorheen als kostendragers fungeerden. Uitgangspunt bij het opvoeren van kosten in een grondexploitatie voor een Wbi-aanvraag is de kostensoortenlijst die opgenomen is in de WRO. Dit voorkomt dat oneigenlijke kosten worden opgevoerd.
- De Wbi focust ook op het versnellen van plannen. Sneller bouwen betekent de komende jaren ook meer bouwen waardoor een belangrijke bijdrage wordt geleverd aan de doelstelling om jaarlijks 100.000 woningen te bouwen. Met een bijdrage aan de versnelling wordt een forse bijdrage geleverd aan het verminderen van het woningtekort op korte termijn (oplopend tot bijna 4%) en wordt de bouwproductie meerjarig hoog gehouden.
- Met de Rijksmiddelen die beschikbaar waren (850 mln.) wordt een bijdrage geleverd aan de (versnelde) realisatie van 140.000 woningen tot 2032, waarvan 65% betaalbare woningen (sociale huur, middenhuur of betaalbare koop tot de NHG-grens). Tot 2026 is de bijdrage ongeveer 650 mln. en is gestart met de bouw van 87.000 woningen.
- De allocatie van subsidies werkt als volgt: Allereerst vragen gemeentes de subsidie aan. In een periode van 13 weken adviseert een onafhankelijke commissie de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Op basis van de adviezen kent de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties vervolgens de subsidies toe aan de gemeentes. Er zijn verschillende aanvraagrondes waarin de gemeente subsidie kan aanvragen. De subsidies worden binnen enkele maanden na het besluit van de minister uitbetaald aan de gemeente. Na ontvangst van de subsidie moet de gemeente jaarlijks verantwoording afleggen.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

- Doelstelling 1: Uitzetten van de subsidie (620 mln.).
Mijlpalen: De Rijksmiddelen worden verdeeld over drie tranches uitgezet.
Monitoring: Aankondiging aanvraagtijdvak en besluit uitkomsten.

- Doelstelling 2: Doelbereik: Met 620 mln. moet een bijdrage geleverd worden aan 82.000 woningen. Een gemiddelde onrendabele top per woning is ongeveer 15.000, waarvan maximaal 50% door het Rijk wordt gesubsidieerd.
Mijlpalen: Eerste tranche 36.986 woningen, tweede tranche 27.968 woningen en derde tranche 22.046 woningen.
Monitoring: Resultaten per tranche
- Doelstelling 3: Start bouw van de woningen waar een bijdrage aan wordt geleverd.
Mijlpalen: Startbouw van de eerste woning is uiterlijk binnen 3 jaar na toekenning en met de bouw van de laatste woning wordt uiterlijk na 10 jaar na toekenning gestart. Tot eind augustus 2026 kan gestart worden met de bouw van 82.000 woningen.

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
Tranche 1	0	0	0	11.500	0	0	15.500	36.000
Tranche 2	0	0	0	0	11.500	0	14.500	26.000
Tranche 3	0	0	0	0	9.000	0	11.000	20.000
								82.000

Monitoring: Om de ontwikkeling van een project te volgen, moet de lokale overheid jaarlijks de voortgang van het project rapporteren middels de Sisa-verantwoording. De Sisaverantwoording gebeurt op basis van een aantal indicatoren, die gedeeltelijk gecontroleerd moet worden door een registeraccountant, voordat de gemeente de verantwoording indient. Om de voortgang van de woningbouw te monitoren is de vraag 'Aantal woningen waarvan bouw gestart is in (jaar T) komt overeen met de fasering uit de projectaanvraag (Ja/nee)'. Daarnaast vindt jaarlijks een kwalitatieve monitoring plaats die zich richt op de monitoring van ruimtelijke ordeningsprocedures, zoals het aanpassen van een bestemmingsplan of het aanvragen van (bouw)vergunningen.

- Doelstelling 4: Start fysieke ingrepen van de maatregelen waarvoor een bijdrage is gevraagd.
Mijlpalen: De woningbouwimpuls heeft als doel om de tekorten weg te nemen die ontstaan bij fysieke werkzaamheden die noodzakelijk zijn voor Woningbouw. Gemeenten kunnen voor 5 type fysieke maatregelen een bijdrage aanvragen (PM overzicht).
Monitoring: In de jaarlijkse Sisa-verantwoording wordt verantwoord (=gemonitord) of de realisatie van de maatregelen verloopt conform fasering en besteding in de projectaanvraag.

C. Klimaat en digitaal Zie fiche 2. *Klimaattracering en Digital Tagging voor nadere toelichting*

- Om woningbouw mogelijk te maken mogen gemeenten een bijdrage vragen voor vijf hoofdmaatregelen, namelijk de infrastructurele ontsluiting van de nieuwe woningen, het verplaatsen van hindergevendende bedrijven, het saneren van gronden, het adresseren van de stikstofuitspraak voor de woningbouw en het zorgdragen voor een kwalitatief goede leefomgeving in scope van het programma. Binnen deze maatregelen zijn tal van mogelijkheden, mits ze passen binnen de kostensoortenlijst. Dit kan gaan van het aanleggen van Wadi's om piekbuien op te vangen tot watersystemen om in tijden van droogte bodemdaling tegen te gaan. Maar ook om maatregelen m.b.t. natuurinclusiviteit, smartmobility, verduurzaming van mobiliteit, maatregelen t.b.v. energietransitie, etc. In de lijst hieronder is een greep gedaan van maatregelen die in de aanvragen terugkomen, maar die lijst is langer (bijv. 26(en 26bis), 29, 32, 33, 34 (bis), 39 (en 39bis), 40, 41 en 50). PM verdere verdieping van / check op maatregelen waar een bijdrage aan wordt geleverd.

Klimaat- en milieu-coëfficiënt volgens Annex VI van de [HVF-verordening](#):

Deze toepassing van de codering is op basis van abstractieniveau van de maatregel. Nadere onderbouwing van het steunverleningsgebied verschilt per project. Het hangt van specifieke projecten welk steunverleningsgebied van toepassing is – niet op abstract niveau vast te stellen.

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt
------	-----------------------	-------------

		Klimaat	Milieu
025ter	Bouw van nieuwe, energie-efficiënte gebouwen	40%	40%
34	Hoog efficiënte warmtekrachtkoppeling, stadsverwarming en -koeling	40%	40%
35	Maatregelen voor aanpassing aan de klimaatverandering en preventie en beheer van aan het klimaat gerelateerde risico's: overstromingen (met inbegrip van bewustmaking, burgerbescherming en rampenbestrijdingssystemen, infrastructuur en ecosysteemgerichte benaderingen)	100%	100%
37	Maatregelen voor aanpassing aan de klimaatverandering en preventie en beheer van aan het klimaat gerelateerde risico's: overige (met inbegrip van bewustmaking, burgerbescherming en rampenbestrijdingssystemen, infrastructuur en ecosysteemgerichte benaderingen)	100%	100%
46	Sanering van industrieterreinen en verontreinigde grond	0%	100%
48	Maatregelen op het gebied van luchtkwaliteit en geluidsreductie	40%	100%

Digitale-coëfficiënt volgens Annex VII van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt
		Digitaal
063	Digitalisering van het vervoer: weg	100%
063bis	Digitalisering van het vervoer, mede gericht op broeikasgasemissiereductie: weg	100%

D. DNSH-zelftoets Zie fiche 3. *DNSH-zelftoets voor nadere toelichting*

- Voor woningbouwprojecten is veel bestaande wet- en regelgeving die ervoor moeten zorgen dat de omgeving geen onherstelbare schade ondervindt door de realisatie van de woningen. Bijvoorbeeld:
 - de natuurbeschermingswet die bepaalt dat voorafgaand aan een project een toetst wordt gedaan op de impact op de omgeving.
 - de Milieubeschermingswet die projecten verplicht een Milieu Effect Rapportage op te stellen. Onderdeel van de MER is een passendheidstoets, waarin o.a. op basis van de Aerius berekeningen wordt bepaald of er een stikstofstoets moet worden gedaan.
 - In de Bro geregeld dat er een verplichte watertoets wordt gedaan. In een watertoets wordt door de provincie en het waterschap de gevolgen op de waterhuishouding in kaart gebracht.
 Al dit soort bestaande wet- en regelgeving wordt in 2023 ondergebracht in de algemene zorgplicht in de Omgevingswet.
- De woningbouwimpuls heeft geen aanzienlijke voorzienbare negatieve impact op de milieudoelstellingen. Integendeel, het mitigeren van de stikstofuitstoot met als doel de woningbouw mogelijk te maken, is een van de maatregelen waarvoor gemeenten subsidie kunnen aanvragen alsmede maatregelen om klimaatveranderingen tegen te gaan en klimaatadaptieve maatregelen. Bovendien zijn voor een kwalitatief goede leefomgeving, zoals biodiversiteit, onderdeel van de beoordeling. Echter is de bouw van woningen vooralsnog niet 100% circulair (hoewel steeds meer in ontwikkeling) en is er geen specifieke aandacht voor mariene hulpbronnen. Preventie en bestrijding van milieuvervuiling, bestaande wet en regelgeving. Bouwproject milieubeschermingstoets moet onderbouwen als onderdeel van vergunningverlening. Herstel van ecosystemen en biodiversiteit is geen doel van de WBI. Bescherming kan mogelijk onderdeel zijn van de preventieve toets. Het is echter geen verplichtstelling.

E. Kasreeks

- Kasreeks is op basis van de doelstellingen zoals hierboven geformuleerd.

- Gemiddelde onrendabele top per woning is €15.000 euro. Op basis van 82.000 woningen en een cofinanciering van 50% is er 620 mln. aan Rijksmiddelen verstrekt tbv de (versnelde) realisatie van betaalbare woningen.
(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
-	-	-	150	210	-	260

*onderdeel van het bestedingsplan is dat de middelen uit het coalitieakkoord niet worden verspreid over 10 jaar, maar over 4 jaar. Op die manier kan een significante(re) bijdrage worden geleverd. Als die afspraak tussen BZK-FIN wordt gemaakt, zou bovenstaande tabel ook moeten worden aangepast.

F. Belanghebbenden

- De WBI is een specifieke uitkering aan gemeenten. De focus ligt op het segment waar de problemen het meest nijpend zijn: betaalbare woningen voor starters en middeninkomens, en prioritair in gebieden met de grootste woningschaarste.
- Er is geen directe link met sociale woningbouwcorporaties. Wel wordt grond verkocht aan woningcorporaties om de bouw van betaalbare woningen mogelijk te maken.
- De subsidie ondersteunt publieke investeringen. Er is geen directe link naar ontwikkelaars of aannemers.

Maatregel P4I3: Subsidieregeling duurzaam maatschappelijk vastgoed

Naam	Subsidieregeling duurzaam maatschappelijk vastgoed
Type (hervorming of investering)	Investering
Budget (in €)	283 miljoen
Departement/directie	BZK / Bouwen en Energie
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 4
Verwachte einddatum project	April 2025

A. Algemene beschrijving maatregel

De regeling is bedoeld voor het verduurzamen van bestaand maatschappelijk vastgoed;

De verwachting is dat er tussen 2022 en 2024 ongeveer 7000 aanvragen worden ingediend;

De subsidieregeling heeft een indicatieve emissiereductie opgave van 0,2 Mton CO₂;

De subsidieregeling staat open voor vastgoedeigenaren van

- Gebouwen in eigendom van een provincie, een gemeente of een waterschap;
- Uit 's Rijks kas bekostigd schoolgebouwen of nevenvestigingen;
- Gebouwen in eigendom van een uit 's Rijks kas bekostigde instelling voor beroepsonderwijs, hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek;
- Gebouwen in eigendom van een zorginstelling;
- Gebouwen in eigendom van een culturele instelling met een aangewezen status als culturele algemeen nut beogende instelling;
- Rijksmonumenten die zijn ingeschreven in het rijksmonumentenregister, met uitzondering van een zelfstandig onderdeel dat in oorsprong is vervaardigd voor bewoning of dat voor meer dan de helft van de oppervlakte voor bewoning in gebruik is;
- Gebouwen in eigendom van stichtingen, verenigingen of coöperaties ter exploitatie en beheer van gebouwen met een publieksfunctie

De regeling wordt in drie tranches opengesteld voor aanvragen

- September 2022 t/m december 2022 – 55,1 miljoen euro;
- April 2023 t/m november 2023– 151,3 miljoen euro;
- April 2024 t/m november 2024 – 152,3 miljoen euro;
- De subsidieplafonds zijn respectievelijk 51,8, 144,7 en 144,3 miljoen euro. Van de eerste tranche wordt 100% meegenomen, van de andere twee 80% i.v.m. bevoorschotting. Daarmee komen we voor het HVP op 283 miljoen euro. We weten namelijk zeker dat de eerste tranche helemaal besteed wordt in de genoemde periode tot en met 31 augustus 2026, in verband met bevoorschotting en vaststelling subsidie, van de tweede en derde tranche is alleen de bevoorschotting van 80% zeker.
- Uitvoeringskosten worden dus niet meegenomen in het HVP

In de regeling worden twee trajecten gefaciliteerd:

- Het aanvragen van subsidie voor maximaal drie verduurzamingsmaatregelen op basis van een energieadvies;
- Het aanvragen van subsidie voor maximaal drie verduurzamingsmaatregelen op basis van een energieadvies;

Aanleiding voor de subsidieregeling

Het energieverbruik van gebouwen is een belangrijke bron van CO₂-uitstoot vanwege de verbranding van fossiele brandstoffen om energie op te wekken en gebouwen te verwarmen.

Door beperking van het energieverbruik in gebouwen en door het gebruiken van alternatieve vormen van energieopwekking in gebouwen, daalt de verbranding van fossiele brandstoffen en hiermee ook direct de CO₂-uitstoot van Nederland.

Binnen de gebouwde omgeving is utiliteitsbouw een belangrijke bouwsector, een derde van de CO₂-uitstoot in de gebouwde omgeving wordt door de utiliteitsbouw veroorzaakt. Daarom heeft deze sector in het Klimaatakkoord afgesproken aanvullend 1 Mton CO₂-reductie te realiseren via een besparing op aardgas. Dat kan enerzijds door de

vraag naar gas naar beneden te brengen met isolatie en andere energiebesparende maatregelen, en anderzijds door andere fossielvrije technieken voor energieopwekking toe te passen⁶⁵.

Een specifieke doorsnede van de utiliteitsbouw is maatschappelijk vastgoed, dat een maatschappelijke functie vervult en waarbij het primaire proces in dat gebouw vaak betaald wordt met publieke middelen. Twaalf sectoren met maatschappelijk vastgoed⁶⁶ hebben in het Klimaatakkoord afgesproken dat elk een sectorale routekaart maakt, waarin het pad naar 49% CO₂-reductie in 2030 en 95% reductie in 2050 staat beschreven, inclusief de knelpunten die opgelost moeten worden en wat het ongeveer kost. In deze routekaarten hebben de sectoren op basis van een top-down benadering geïnventariseerd hoe groot de voorraad is (in m²), welke kwaliteit en bouwjaar dit betreft en wat de CO₂-uitstoot van deze voorraad is.

De sectorale routekaarten maken verder duidelijk dat zonder voldoende extra middelen⁶⁷ de sectoren de reductiedoelstellingen voor 2030 en 2050 niet zullen behalen, en hier en daar niet eens aan vigerende wet- en regelgeving kunnen voldoen. De verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed kan zo niet bijdragen aan de nationale klimaatdoelstellingen.

Daar bovenop heeft de Klimaatzaak, die Urgenda aanspande tegen de Staat, onderstreept dat de overheid meer aan CO₂-besparing moet doen. Dit heeft Urgenda nog eens toegelicht in het 54 punten plan⁶⁸. Veel van deze 54 maatregelen zijn van toepassing op de gebouwde omgeving, en sommigen ook zelfs specifiek voor overheidsgebouwen, zorg en scholen.

In de Miljoenennota 2022 heeft het kabinet aangekondigd 6,8 miljard euro extra uit te geven aan een pakket aan maatregelen voor het klimaat. Deze middelen zijn bedoeld om uitvoering te geven aan het Urgenda-vonnis en voor het realiseren van doelstellingen uit het Klimaatakkoord. Als onderdeel van het pakket aan maatregelen is er 525 miljoen euro ter beschikking gesteld voor het versneld verduurzamen van bestaand maatschappelijk vastgoed. Met deze middelen wil het kabinet een impuls geven aan de verduurzamingsopgave voor het maatschappelijke vastgoed. Van het beschikbare budget wordt 358,7 miljoen euro ingezet voor een subsidieregeling waarmee eigenaren van maatschappelijk vastgoed tegemoet gekomen worden in de kosten die zij maken om te verduurzamen. Van die 358,7 miljoen euro brengen we 283 miljoen euro aan het subsidiëren van maatregelen onder in het HVP.

De regeling voorziet deels in deze extra ondersteuningsbehoefte, met de huidige middelen kunnen veel eigenaren van maatschappelijk vastgoed een verduurzamingsslag maken.

De regeling wordt uitgevoerd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), dat een ervaren agentschap is voor het uitvoeren van regelingen. BZK heeft RVO hiervoor een opdracht gegeven, inclusief middelen om de regeling uit te voeren.

Uitdagingen:

- Voor de sectoren met maatschappelijk vastgoed is dit de eerste keer dat zij in aanmerking komen voor een subsidie vanuit de rijksoverheid. Goede communicatie rondom de regeling is daarom erg belangrijk. Een oplopende reeks in tranches heeft met deze gewenning rekening gehouden.
- Gezien de opgave, de omvang en de diversiteit binnen de doelgroep zullen de huidige middelen niet voldoende zijn om de volledige doelgroep in lijn te brengen met de klimaatambities zoals afgesproken in het Klimaatakkoord.
- De doelgroep is erg divers, qua grootte en professionaliteit, waarbij het lastig is om extra administratieve lasten op te leggen bij de aanvraag
- Investeren in vastgoed vergt visie op de lange termijn, zowel richting 2030 als richting 2050. Het voornemen is daarom ook om deze regeling een langjarig karakter te geven tot en met 2030. Dit doen we door een deel van de aanvullende middelen die het kabinet in het regeerakkoord beschikbaar heeft gemaakt voor het verduurzamen van maatschappelijk vastgoed vanaf 2024 op te nemen in de regeling. Dit betekent dat we het lange termijn perspectief zo snel als mogelijk moeten gaan communiceren. Onder het HVP worden de eerste drie tranches van deze subsidieregeling meegenomen, als kick-start van dit programma.

⁶⁵ Trias Energetica is de theorie hieronder: zie [RVO Infoblad Trias Energetica](#)

⁶⁶ Zie (bijna) alle routekaarten: <https://energieslag.rvo.nl/overzichtroutekaarten>

⁶⁷ In het kader van de voorbereidingen van de formatie, hebben de sectoren met maatschappelijk vastgoed berekend 7,4 mrd euro nodig te hebben van 2022-2026 om alle doelen te kunnen halen die gepland staan in de sectorale routekaarten.

⁶⁸ <https://www.urgenda.nl/themas/klimaat-en-energie/40-puntenplan/>

- Er wordt 30% subsidie gegeven op de investering van de verduurzamende maatregelen. De uitdaging voor de vastgoedpartij in de publieke sector is ook om de resterende 70% te bekostigen, of bij een grondige renovatie, het natuurlijk moment, om ook de renovatie te bekostigen wanneer daar onvoldoende rekening mee is gehouden (onderwijsvastgoed, vastgoed in het justitiële domein).

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

Mijlpaal 1: publicatie Staatscourant 1^e tranche rond 1 juni

Mijlpaal 2: openstelling subsidieregeling 1 september

Mijlpaal 3: eerste keer uitkeren, 6 weken na eerste aanvraag, voor 1 november 2022

Mijlpaal 4: definitieve vaststelling binnen 2 jaar na aanvraag, of verzoek tot 1 jaar uitstel, 31 december 2025 zijn alle aanvragen definitief vastgesteld in de 1^e tranche; alle gebouwen die onder de 1^e tranche vallen zijn verduurzaamd.

Tranches:

1. September 2022 t/m december 2022 – 55,1 miljoen euro;
2. April 2023 t/m november 2023 – 151,3 miljoen euro;
3. •April 2024 t/m november 2024 – 152,3 miljoen euro;

De 1^e tranche is vier maanden open; deze wordt rond 1 juni gepubliceerd in de Staatscourant.

De 2^e tranche is acht maanden open

De 3^e tranche is acht maanden open; we verwachten dat op 1 april 2025 alle bevoorschotting heeft plaatsgevonden.

Tussen de tranches wordt geëvalueerd en wordt de regeling aangepast, met of het plaatsen van schotten of hekken in de regeling, of door het aanscherpen van de eisen om in aanmerking te kunnen komen voor een subsidie

Alle informatie uit de aanvragen wordt verzameld en geanalyseerd tot een 4 maands-rapportage.

In de periode van 2 jaar, met de drie tranches wordt er dus 5 keer gerapporteerd door RVO aan BZK.

De KPI's uit bijvoorbeeld het maatwerkadvies zijn:

- Beoogde CO₂-reductie
- Beoogde energieprestatieverbetering na renovatie
- Beoogde reductie aardgas
- Investeringsbedrag
- Monument ja/nee

De beoogde doelstelling van de regeling is om een CO₂-reductie van 0,2 Mton te bereiken. Dit is van tevoren berekend en ook door PBL toegekend aan de maatregel. Omdat deze beoogde CO₂-reductie in de aanvraag wordt beschreven, en niet achteraf wordt verantwoord, kunnen we voor 31 december 2024 zeggen of we deze doelstelling gehaald hebben. Het is afhankelijk van de eigenaren van het vastgoed, het gebruik en de type maatregelen of deze doelstelling wordt gehaald.

In de subsidieregeling wordt bij vaststelling gekeken of de maatregelen of integrale verduurzaming uitgevoerd zijn en niet gekeken naar de daadwerkelijke energiebesparing. Op 1 januari 2025 kan wel worden gezegd wat de bijdrage van de subsidieregeling aan de beoogde CO₂ reductie is. We verwachten dat de **beoogde CO₂ reductie minimaal 0,1 Mton** is.

De gegevens uit de periodieke monitor van RVO aan BZK worden opgenomen in de lopende Klimaatmonitor, waarbij de gegevens door (PBL of) TNO verzameld worden.

Na de 1^e rapportage, dus begin januari 2023, worden de resultaten besproken in het ambtelijke coördinatie-overleg Maatschappelijk vastgoed (met vijf departementen en VNG) en vervolgens in het driemaandelijks directeuren-overleg Maatschappelijk vastgoed⁶⁹ (met zeven departementen, incl. EZK en FIN).

Het moet dan ook duidelijk zijn of een eventueel schot of schotten in de regeling nodig zijn.

Na de 3^e rapportage moet helder zijn of de regeling succesvol is en met name wat voor type renovaties en welke sectoren gesubsidieerd zijn. Het schot wordt dan ook geëvalueerd.

De vakdepartementen (VWS en OCW) en BZK zelf kunnen richting de uitvoerder RVO en richting de sectoren aangeven of meer effort nodig is om de uitputting te bereiken.

⁶⁹ BZK, VWS, OCW, JenV, Defensie, Financiën

Overigens wordt niet verwacht dat er onderuitputting zal plaatsvinden, omdat de roep van de sectoren om extra middelen al lang loopt en steeds luider wordt. Met de berekeningen in dit bestedingsplan blijkt ook dat de groep vastgoedeigenaren groot genoeg is die op het natuurlijke moment staat om het gebouw te verduurzamen. RVO wordt gevraagd, naast een kwantitatieve monitor, ook een kwalitatieve monitor na 9 maanden te houden, om te weten of deze regeling aansluit bij de wensen van de doelgroep.

C. Klimaat en digitaal *Zie fiche 2. Klimaattracering en Digital Tagging voor nadere toelichting*

Klimaat- en milieu-coëfficiënt volgens Annex VI van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu
026bis	Energy efficiency renovation or energy efficiency measures regarding public infrastructure, demonstration projects and supporting measures compliant with energy efficiency criteria ⁷⁰	100%	40%

De subsidieregeling beoogt vastgoedeigenaren te overtuigen om energiebesparende maatregelen te nemen of om tot integrale renovaties te komen. Beide investeringen leiden tot het verbeteren van de energieprestatie in gebouwen, waarbij bij grote gebouwen ook gevraagd wordt om het energielabel achteraf af te melden om zo goed de vorderingen te kunnen volgen en deze ook mee te nemen in het Nationale gebouwenrenovatieplan. Bij de verdere ontwikkeling van de regeling (na de 1^e of 2^e tranche) zal deze ook in lijn worden gebracht met de doelstellingen zoals de EU deze voorschrijft in artikel 5/6 van de EED-revisie en artikel 8 en 9 van de EPBD-revisie.

De subsidieregeling heeft als doel om de broeikasuitstoot te verlagen. Dat zien wij als 100% klimaatgericht. Wij gaan graag het gesprek aan met de Commissie om een bijpassende coëfficiënt te identificeren.

Bij de evaluatie van de 1^e tranche kan worden gezien of het criterium van 30% CO₂-reductie vanzelfsprekend al gehaald wordt of dat dit als eis voor de 2^e of 3^e tranche meegegeven moet worden

D. DNSH-zelftoets *Zie fiche 3. DNSH-zelftoets voor nadere toelichting*

- 1) Tegengaan van klimaatverandering: door deze regeling wordt de CO₂-uitstoot beperkt.
- 2) Klimaatadaptatie: door deze regeling worden gebouweigenaren zich bewust van de impact van hun gebouw op de omgeving en kunnen ze bij het nemen van energiebesparende maatregelen rekening houden met klimaatadaptatie. Dit wordt met name door communicatie richting de doelgroep bereikt. De regeling zelf draagt niet bij aan klimaatadaptatieve maatregelen.
- 3) Duurzaam gebruik en bescherming van mariene hulpbronnen: deze regeling heeft geen invloed op het gebruik van mariene hulpbronnen
- 4) Circulaire economie: door deze regeling worden gebouweigenaren zich bewust van de impact van hun gebouw op de circulaire economie en kunnen ze bij het nemen van energiebesparende maatregelen ook kiezen voor maatregelen die passen in de circulaire economie. Dit wordt met name door communicatie richting de doelgroep bereikt.
- 5) Tegengaan van milieuvervuiling: door deze regeling wordt de CO₂-uitstoot beperkt
- 6) Bescherming en herstel van biodiversiteit en ecosystemen: door deze regeling worden gebouweigenaren zich bewust van de impact van hun gebouw op de omgeving en kunnen ze bij het nemen van energiebesparende maatregelen rekening houden met maatregelen die de biodiversiteit ten goede komen. Dit wordt met name door communicatie richting de doelgroep bereikt. De regeling zelf draagt niet bij aan maatregelen ter herstel en bescherming van biodiversiteit en ecosystemen.

⁷⁰ If the objective of the measure is (a) to achieve, on average, at least a medium-depth level renovation as defined in Commission Recommendation on Building Renovation (EU) 2019/786 or (b) to achieve, on average, at least a **30 % reduction** of direct and indirect GHG emissions compared to the ex-ante emissions. The renovation of buildings is also meant to include infrastructure in the sense of intervention fields 85 to 92.

De simpele toets is gebruikt.

E. Kasreeks

- Onderstaande reeks hoort bij de subsidieregeling

(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	
Subsidieplafond van Regeling verduurzaming maatschappelijk vastgoed op natuurlijke momenten			51,8	144,7	144,3			340,8
Uitvoering (5% van 340,8)			3,3	6,6	8,0			17,9
subtotaal								358,7

De reeks die voor het HVF van belang is, is de volgende. We weten namelijk zeker dat de eerste tranche helemaal besteed wordt in de genoemde periode tot en met 31 augustus 2026, in verband met bevoorschotting en vaststelling subsidie, van de tweede en derde tranche is alleen de bevoorschotting van 80% zeker.

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	
Subsidieplafond van Regeling verduurzaming maatschappelijk vastgoed op natuurlijke momenten			51,8	115,76	115,44			283

F. Belanghebbenden

- Gemeenten en andere decentrale overheden, schoolbesturen, zorginstellingen, monumenteneigenaren en andere eigenaren van vastgoed met een publieke functie zijn belanghebbenden. Deze zijn ook betrokken bij de ontwikkeling van de regeling.
- De regeling is ook bedoeld om de voorbeeldrol van publieke gebouwen in de energietransitie en verduurzamingsopgave uit te dragen.
- De regeling heeft geen invloed op gendergelijkheid
- De regeling probeert alle vastgoedeigenaren met maatschappelijk vastgoed gelijke kansen te geven om te verduurzamen. Dit geldt zowel voor scholen in achterstandswijken, dorps- en buurthuizen in kleine kernen of zorginstellingen voor ouderen.

Hervormingen

Maatregel P4H1: Afschaffen leegwaarderatio

Naam	Afschaffen leegwaarderatio
Type (hervorming of investering)	Hervorming
Budget (in €)	-/- 100 miljoen
Departement/directie	Financiën/DGFZ/DB&T
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 4 (Sociale en territoriale cohesie)
Verwachte einddatum project	Wetgeving afgerond voor 1 januari 2023.

Woningmarkt in Nederland

De aanbevelingen van de Europese Commissie zien op het terugdringen van de schuldenlast van huishoudens en op het nemen van maatregelen om de verstoringen op de woningmarkt terug te dringen. De fiscale behandeling van de eigen woning maakt het financieren van de eigen woning – en dan vooral met schuld – relatief aantrekkelijk. Dit bevordert eigenwoningbezit maar heeft substantiële ongewenste neveneffecten, zoals hoge huishoudschulden en budgettaire derving. Ook wordt de vermogensopbouw over de levensloop verstoord en neemt vermogensongelijkheid mogelijk toe. Daarmee wordt de tegenstelling tussen zittende bewoners en mensen die een woning zoeken steeds groter. Dit alles knelt des te meer in een krappe woningmarkt.

In de afgelopen jaren heeft de Nederlandse regering daarom een aantal belangrijke stappen gezet om deze verstoringen op de woningmarkt te adresseren; veel van deze maatregelen kennen langjarige ingroeipaden en lopen thans. Zo is de fiscale stimulans verminderd door de maximale hypotheekrenteaftrek versneld af te bouwen tot circa 37 procent (tarief eerste schijf in box 1), met jaarlijkse stappen van 3 procentpunt (voorheen 0,5 procentpunt) tot en met 2023. En wordt geleidelijk de aftrek wegens geen of geringe eigenwoningschuld afgebouwd tot deze volledig is uitgefaseerd in 2048 (regeling Hillen).

Ook door het huidige kabinet zijn er maatregelen genomen om de verstoringen op de woningmarkt via een breed pakket te adresseren. Een deel daarvan is gericht op het vergroten van het aanbod, bijvoorbeeld via een woningbouwimpuls van 10x100 miljoen, het afschaffen van de verhuurderheffing voor woningbouwcorporaties of middelen voor ontsluitende infrastructuur. Onderdeel van dit brede pakket zijn ook een aantal specifieke fiscale maatregelen: de verruimde schenkingsvrijstelling eigen woning wordt geschrapt, de overdrachtsbelasting is aangepast ten einde de positie van starters op de woningmarkt (en mogelijk hun schuldpositie) te verbeteren; en de leegwaarderatio wordt afgeschaft. Onderstaand wordt ingegaan op de maatregel afschaffing leegwaarderatio.

A. Algemene beschrijving maatregel

- De inkomsten uit verhuurde woningen worden in de inkomstenbelasting in box 3 forfaitair belast. De leegwaarderatio is een percentage van de WOZ-waarde van een woning. Het percentage hangt af van de verhouding van de jaarlijkse huurprijs tot de WOZ-waarde van de woning en varieert tussen 45% (bij een huurpercentage 0% - 1% t.o.v. de WOZ-waarde) tot 85% (bij een huurpercentage meer dan 7% t.o.v. de WOZ-waarde).
- In het coalitieakkoord staat over de belastingheffing op inkomsten uit vermogen en de maatregel: Per 2025 zal in de inkomstenbelasting een nieuw stelsel voor het belasten van inkomen uit sparen en beleggen (box 3) worden ingevoerd, waarbij de werkelijke inkomsten worden belast. Nu worden inkomsten in box 3 belast op basis van een forfaitair rendement voor sparen (-0,01) en beleggen (5,53%). De grondslag voor de forfaitaire heffing is de waarde van het totale vermogen minus een vrijstelling van € 50.000 (heffingvrije vermogen).
- Vooruitlopend daarop zal per 2023 de leegwaarderatio worden afgeschaft, waardoor de belasting van het rendement op verhuurde woningen in box 3 meer zal gaan aansluiten bij de praktijk. Dit draagt bij aan meer balans in het huidige fiscale regime voor particulieren en beleggers die woningen voor de verhuur financieren in box 3.
- In het nieuwe box 3 stelsel zal inkomen uit sparen en beleggen direct op werkelijk rendement worden belast; de waardeontwikkeling van vastgoed zal aanvankelijk echter nog forfaitair worden belast, waarbij zo snel als mogelijk de overstap wordt gemaakt naar werkelijk rendement.
- Historie: de leegwaarderatio is destijds ingevoerd om bij fictie de waarde in het economische verkeer van verhuurde woningen te benaderen, de grondslag waarover het forfaitair rendement wordt berekend. De waarde

in het economische verkeer van woningen in verhuurde staat was altijd lager dan de waarde in onverhuurde staat waar de WOZ-waarde van uitgaat. Doelmatigheidsoverwegingen om waarderingsgeschillen over de waarde in het economische verkeer te voorkomen lagen aan de waarderingsfictie ten grondslag. In de huidige markt van sterk stijgende huizenprijzen is het verschil in de waarde in het economische verkeer van woningen in verhuurde en niet verhuurde staat sterk aan het veranderen. Daardoor is het werkelijke rendement op verhuurde woningen op dit moment veel hoger dan het forfaitaire rendement van box 3 waarover belasting is verschuldigd. De rechtvaardiging van de leegwaarderatio is beperkter geworden doordat deze in de huidige markt niet meer aansluit bij de praktijk. Door de voorgenomen afschaffing van de leegwaarderatio zal de belasting van het rendement op verhuurde woningen in box 3 meer gaan aansluiten bij de praktijk.

- In de praktijk constateren we (met name in de grote steden) een toename van het aantal particulieren dat vanuit fiscale overwegingen woningen opkoopt ter belegging, al dan niet gefinancierd met vreemd vermogen. Hierdoor vermindert het aanbod voor startende kopers en de doorstroommogelijkheden van huur naar koop. Dit vergroot de vermogensongelijkheid tussen huizenbezitters enerzijds en starters en huurder anderzijds.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

- Besluitvorming heeft plaatsgevonden bij de totstandkoming van het Coalitieakkoord.
- Het kabinet is bezig met de voorbereidingen om deze maatregel bij wetsvoorstel in te voeren.
- Wetgeving wordt naar verwachting – na parlementaire behandeling op het niveau van de nationale overheid - gepubliceerd in de Staatsblad voor 1 januari 2023.
- De afschaffing van de leegwaarderatio loopt vooruit op de herziening van box 3.

C. Klimaat en digitaal

- De maatregel heeft geen of geen significante voorzienbare impact, in positieve noch negatieve zin, op de groene transitie en de digitale transformatie.

D. DNSH-zelftoets

- De maatregel heeft geen of geen significante voorzienbare impact op de zes DNSH-doelstellingen. Derhalve volstond de simpele DNSH-toets.

E. Kasreeks

- De opbrengst van de maatregel wordt geraamd op structureel € 100 miljoen met ingang van 2023.
(x € 1 mln.; + = saldooverslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	Struc
			-100	-100	-100	-100

F. Belanghebbenden

- De afschaffing van de leegwaarderatio raakt belastingplichtigen in box 3 met een geheel of gedeeltelijk verhuurde woning(en) of een verpachte woning met een voor ten minste 12 jaren aangegane pachtovereenkomst.
- De opbrengst van 100 miljoen euro, samen met een extra budget van 200 miljoen euro, wordt gebruikt om de vrijstelling (heffingvrije vermogen) in box 3 te verhogen van ca. 50.000 euro naar ca. 80.000 euro.

Maatregel P4H2: Afschaffen verruimde schenkingsvrijstelling eigen woning

Naam	Afschaffen verruimde schenkingsvrijstelling eigen woning
Type (hervorming of investering)	Hervorming
Budget (in €)	-/- 160 mln structureel
Departement/directie	Financiën/DGFZ/DB&T
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 3: Duurzame en inclusieve groei; Pijler 5: Gezondheid en economische, sociale en territoriale veerkracht;
Verwachte einddatum project	Wetgeving afgerond voor 1 januari 2023.
A. <u>Algemene beschrijving maatregel</u> - Iedereen tussen 18 en 40 jaar die een schenking ontvangt, heeft een vrijstelling schenkbelasting van maximaal € 106.671 (bedrag 2022) bij een schenking ten behoeve van een eigen woning. Deze vrijstelling is per schenker eenmalig (eenmaal per leven). - Onder schenking voor een eigen woning valt schenking voor verwerving van een eigen woning, de verbetering of het onderhoud van een eigen woning, de afkoop van rechten van erfpacht, opstal of beklemming met betrekking tot een eigen woning dan wel de aflossing van een eigenwoningschuld. - Bij evaluatie door een onafhankelijke organisatie blijkt tevens dat andere maatregelen effectiever zijn geweest om de financiële kwetsbaarheid van huishoudens te beperken en het risico op onderwaterproblematiek te verminderen dan de schenkingsvrijstelling. De schenkingsvrijstelling beoogt de financiële kwetsbaarheid van huishoudens te beperken, maar wordt in de praktijk vooral gebruikt om schenkingen te doen aan een kleine groep huishoudens die al een relatief goede financiële uitgangspositie hebben. Dit heeft als nadelig neveneffect dat de ongelijkheid op de woningmarkt en de vermogensongelijkheid binnen generaties hierdoor toeneemt. De regeling is daarom minder doeltreffend en minder doelmatig dan ander beleid. De afschaffing van de schenkingsvrijstelling verkleint zodoende de ongelijkheid op de woningmarkt en de vermogensongelijkheid. De afschaffing kan hiermee een bijdrage te leveren aan een neutrale(re) behandeling van het vermogen in de eigen woning. - Zonder deze verruimde vrijstelling zal over de schenking voor zover boven de jaarlijkse schenkingsvrijstelling⁷¹ 10% schenkbelasting door een kind, 18% door een kleinkind respectievelijk 30% door overige verkrijgers zijn verschuldigd.	
B. <u>Mijlpalen, doelstellingen en monitoring</u> - Besluitvorming heeft plaatsgevonden bij de totstandkoming van het Coalitieakkoord. - Het kabinet is bezig met de voorbereidingen om deze maatregel bij wetsvoorstel in te voeren. - Wetgeving wordt naar verwachting – na parlementaire behandeling op het niveau van de nationale overheid - gepubliceerd in de Staatsblad vóór 1 januari 2024. - Inwerkingtreding van de maatregel per 1 januari 2024, in verband met het doorvoeren van deze structuurwijziging in de uitvoeringssystemen van de Belastingdienst.	
C. <u>Klimaat en digitaal</u> De maatregel heeft geen of geen significante voorzienbare impact, in positieve noch negatieve zin, op de groene transitie en de digitale transformatie.	
D. <u>DNSH-zelftoets</u> De maatregel heeft geen of geen significante voorzienbare impact op de zes DNSH-doelstellingen. Derhalve volstond de simpele DNSH-toets.	
E. <u>Kasreeks</u> De opbrengst van het afschaffen van deze regeling bedraagt structureel 160 miljoen euro per jaar (vanaf 2043).	

⁷¹ De eenmalige verhoogde vrijstelling voor kinderen tussen 18 en 40 jaar van ouders (€ 27.731) wordt gecontinueerd.

- De opbrengst is afkomstig uit toekomstige schenkingen en nalatenschappen waardoor het structurele niveau na 20 jaar wordt bereikt. De maatregel wordt ingevoerd per 2024.

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
			0	-8	-16	-24

F. Belanghebbenden

- Iedereen tussen 18 en 40 jaar die een schenking ten behoeve van een eigen woning ontvangt, heeft een vrijstelling schenkbelasting van maximaal € 106.671 (bedrag 2022). Deze vrijstelling is per schenker eenmalig.
- Er is gekozen voor een leeftijdsgrens van 40 jaar omdat jongere huishoudens over kleine financiële buffers beschikken en moeilijk eigen geld kunnen inzetten voor de aflossing van hun schuld en omdat deze leeftijdsgrens goed aansluit bij de werkzame jaren waarin de belastingdruk en kosten voor huishoudens het hoogst zijn. Zonder leeftijdsgrens zou het budgettaire beslag veel groter zijn en ook meer estate planning voorkomen.

Maatregel P4H3: Verlaging van de zelfstandigenaftrek

Naam	Verlaging van de zelfstandigenaftrek
Type (hervorming of investering)	Hervorming
Budget (in €)	€ -1.600 mln (in 2030 ten opzichte van basispad)
Departement/directie	Financiën/DGFZ/AFP
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 4: Sociale en territoriale cohesie ook passend bij Pijler 3: Duurzame en inclusieve groei; Pijler 5: Gezondheid en economische, sociale en territoriale veerkracht;
Verwachte einddatum project	Wetgeving afgerond voor 1 januari 2023; maatregel bereikt structureel niveau in 2030.

A. Algemene beschrijving maatregel

- De zelfstandigenaftrek wordt afgebouwd van € 7.280 in 2019 naar € 1.200 in 2030. De zelfstandigenaftrek is een generieke aftrekpost voor ondernemers in de inkomstenbelasting die voldoen aan het urencriterium.
- De maatregel is in lijn met het advies van de Commissie Regulering van Werk en eerdere aanbevelingen van de OESO en van de Europese Commissie in 2019 en 2020.
 - CSR 2019: *Reduce the incentives for the self-employed without employees, promoting adequate social protection for the self-employed; strengthen life-long learning and upgrade skills.*
 - CSR 2020: *Mitigate the employment and social impact of the crisis and promote adequate social protection for the self-employed.*
- De maatregel verkleint de verschillen in fiscale behandeling tussen werknemers en zelfstandigen. De aard van het werk dient bepalend te zijn voor de contractvorm (inclusief de bijbehorende sociale bescherming).
- Door de maatregel wordt de financiële prikkel om zelfstandigen in te huren en om te werken als zelfstandige kleiner. Omdat zelfstandigen relatief duurder worden, leidt het in dienst nemen van werknemers minder tot een concurrentienadeel ten opzichte van concurrenten die werken met (schijn)zelfstandigen.
- Dit leidt tot een minder verstoorde allocatie op de arbeidsmarkt en tot betere sociale bescherming van werkenden.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

- Besluitvorming heeft plaatsgevonden bij de totstandkoming van het Coalitieakkoord in vervolg op eerdere minder vergaande besluitvorming in augustus 2019 en augustus 2020. In dit fiche is voor het overzicht het cumulatieve effect opgenomen.
- Wetgeving wordt ingediend op Prinsjesdag als onderdeel van het Belastingplan-pakket.
- Wetgeving wordt naar verwachting – na parlementaire behandeling op het niveau van de nationale overheid - gepubliceerd in het Staatsblad voor 1 januari 2023. De maatregel is dan volledig in de wet verankerd.
- De maatregel bereikt zijn structurele niveau in 2030. In de tussenliggende jaren bedraagt de zelfstandigenaftrek de bedragen volgens onderstaande tabel.

2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
7.280	7.030	6.670	6.310	5.660	5.010	4.360	3.710	3.060	2.410	1.805	1.200

C. Klimaat en digitaal

- De maatregel heeft geen of geen significante voorzienbare impact, in positieve noch negatieve zin, op de groene transitie en de digitale transformatie.

D. DNSH-zelftoets

- De maatregel heeft geen of geen significante voorzienbare impact op de zes DNSH-doelstellingen. Derhalve volstond de simpele DNSH-toets.

E. Kasreeks

- De maatregel levert structureel € 1.600 miljoen op met ingang van 2030. Hiervan is € 450 miljoen het gevolg van de besluitvorming in augustus 2019.
- Voor de jaren 2020 tot en met 2026 is het budgettaire belang van de maatregel opgenomen in onderstaande tabel.

(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
-50	-133	-216	-385	-554	-723	-892

F. Belanghebbenden

- De maatregel verkleint de verschillen in fiscale behandeling tussen werknemers en zelfstandigen (ondernemers voor de inkomstenbelasting). Werkenden als groep hebben belang bij een neutrale behandeling van de verschillende contractvormen. De aard van het werk dient bepalend te zijn voor de contractvorm.
- De maatregel raakt de koopkracht van zelfstandigen die geen gelegenheid hebben hun prijzen op korte termijn aan te passen of de overstap te maken naar werknemerschap. Daarom gaan aangekondigde verlagingen van de zelfstandigenaftrek in de eerste jaren samen met verhogingen van de arbeidskorting voor alle werkenden. Omdat alle werkenden profiteren van de verhoging van de arbeidskorting gaat de compensatie niet ten koste van het doel van de maatregelen om de verschillen te verkleinen.

Pijler 5: Gezondheid en economische, sociale en institutionele veerkracht

5.1 Context en uitdagingen

Nederland als open economie plukt de vruchten van internationalisering, maar is daardoor ook extra kwetsbaar voor exogene schokken, door bijvoorbeeld toegenomen geopolitieke spanningen. Tijdens de COVID-19 pandemie is duidelijk geworden dat crisisparaatheid de negatieve gevolgen van onverwachte schokken kan beperken en een veerkrachtig herstel kan bevorderen. De coronacrisis heeft het uiterste van de zorg gevraagd en doet dat nog steeds. De werkdruk, het ziekteverzuim en de personeelstekorten zijn door de crisis nog verder verhoogd. De crisis heeft druk zonder precedent uitgeoefend op de publieke diensten. Daarmee heeft de pandemie, net als in andere Europese lidstaten, in Nederland het belang van adequate zorgcapaciteit blootgelegd, evenals de crisisbestendigheid van het openbaar bestuur en de publieke diensten. Door prudent financieel beleid had Nederland de ruimte om extra middelen aan te wenden in tijd van crisis. Het versterken van de financieel-economische basis, onder meer door het verhogen van het groeipotentieel in Nederland, zal het bestrijden van toekomstige crisissen faciliteren.

5.2 Nederlands beleid om uitdagingen te adresseren

Nederland investeert in de zorg en implementeert daarnaast een aantal belangrijke hervormingen om de veerkracht van deze sector te borgen. Door passende zorg – waarbij zorg bewezen effectief is en overbehandeling wordt voorkomen – als de norm te zien zet Nederland ook in op efficiënt gebruik van die middelen. Planbare- en acute zorg wordt toekomstbestendig gemaakt, onder meer met onderzoek naar het zorglandschap en de geografische spreiding van vraag en aanbod. Nederland zet verder in op transparantie in prijsopbouw van genees- en hulpmiddelen en op Europese samenwerking met betrekking tot onderhandelingen daarover. Ook wordt gewerkt om het langer thuis wonen door ouderen te stimuleren, onder meer met aandacht voor innovatieve woonvormen om dat te kunnen faciliteren.

Bedrijven komen uit een zware periode door de coronacrisis. Nederland heeft bijzondere aandacht voor het midden- en kleinbedrijf (mkb). Ten aanzien van het mkb zet het Kabinet in op het aanpakken van regeldruk, het makkelijker maken om mensen in dienst te nemen en te houden en het wegnemen van onnodige belemmering bij financiering. Ondersteuning bij digitalisering en verduurzaming is ook een belangrijk streven om de economische veerkracht verder te bevorderen. Eveneens wordt het vestigingsklimaat versterkt, onder meer door bedrijven te voorzien van goed opgeleid personeel en het tekort aan technisch en praktisch opgeleide werknemers aan te pakken. De hervorming van het pensioenstelsel en de investeringen die daarbij horen zullen de toekomstbestendigheid van de arbeidsmarkt verder borgen.

De sociale veerkracht wordt op verschillende manieren versterkt. Tijdens de coronacrisis hebben bevolkingsgroepen zonder digitale vaardigheden en toegang tot digitale hulpmiddelen meer moeite gehad om het contact met anderen te onderhouden en aan het werk te blijven. Met een publiek-private strategie voor digitale geletterdheid wordt het digibetisme in Nederland aangepakt. In alle delen van het land wordt robuust, supersnel en veilig internet verkrijgbaar. Ook wordt ingezet op betere bescherming van de digitale infrastructuur, het bestrijden van digitale dreigingen en aanvallen, en goede dataveiligheid.

Door versterking van de democratische instellingen en het ambtelijk apparaat wordt de institutionele veerkracht in Nederland verbeterd. De Tweede Kamer krijgt additionele middelen, onder meer voor de Griffie, de dienst Analyse en Onderzoek en het bureau Wetgeving. Bij benoemingen van topambtenaren wordt domein specifieke expertise belangrijker en wordt de roulatiesnelheid verlaagd. Toezichthouders, zoals de Autoriteit Persoonsgegevens, de Nationale Ombudsman en de Algemene Rekenkamer en inspecties, krijgen additionele middelen om hun taken goed te kunnen uitvoeren. De gehele justitiële keten wordt versterkt en de toegang tot het recht verhoogd, onder meer met adequate en voorspelbare financiering. Bedrijven en bestuurders die zich schuldig maken aan witwassen worden steviger aangepakt, en zware criminelen worden effectiever opgespoord en vervolgd. Om dit te bereiken wordt ervoor gezorgd dat de landelijke recherche voldoende mensen en middelen krijgt, en dat de internationale samenwerking met betrekking tot grensoverschrijdende criminaliteit wordt versterkt.

5.3 Beschrijving van de HVP-maatregelen onder de pijler

Aanvullend op de hierboven genoemde stappen die al worden gezet presenteert Nederland met dit HVP een reeks investeringen en hervormingen die de veerkracht borgen. Deze zijn breed ingestoken, zodat elk onderdeel van de Nederlandse samenleving versterkt wordt. Ze sluiten daarnaast aan op de landspecifieke aanbeveling van de Europese Commissie voor Nederland. Een van de belangrijkste investeringen onder deze pijler is gericht op het opschalen van de *intensive care* (IC)-capaciteit om beter voorbereid te zijn voor toekomstige gezondheidsuitdagingen.

Op het gebied van institutionele veerkracht wordt ingezet op versterking van het anti-witwasbeleid, middels investeringen in de implementatie van Europese anti-witwasrichtlijn en aanvullende acties op nationaal niveau. Gelet op het grensoverschrijdend karakter van dit probleem zetten wij ons als Nederland onder meer in op betere multilaterale samenwerking op dit onderwerp.

Verder worden kwetsbaarheden ten aanzien van volkshuisvesting en het belastingstelsel met dit plan aangepakt. Ook wordt geïnvesteerd in het inhalen van door de pandemie veroorzaakte leerachterstanden en het digitaliseren van de strafrechtketen. Aansluitend bij het digitale decennium en het voorstel van de Europese Commissie voor de Europese verklaring over digitale rechten en beginselen voor het digitale decennium, hechten de Nederlandse maatregelen onder deze pijler belang aan een inclusieve digitale transformatie waarin de mens centraal staat en iedereen mee kan. De digitalisering van de strafrechtketen sluit aan bij het vlaggenschip *Modernise* en de doelen van het digitale decennium.

Investerings

Tijdelijke extra personele capaciteit voor de zorg in crisistijd

Met deze maatregel wordt geïnvesteerd in het versterken van de zorgsector met tijdelijk extra personele capaciteit. Ondersteunende functies worden gesubsidieerd, zodat schaars zorgpersoneel wordt ontlast. Ook worden oud-zorgprofessionals en anderen aangetrokken (en financieel ondersteund) om bij te springen bij zorgorganisaties in nood. Tot slot wordt een Nationale Zorgreserve opgezet met circa 5000 voormalig zorgprofessionals die kunnen worden ingezet in geval van crisissen, pandemieën of andere noodsituaties.

Extension Intensive Care

Ziekenhuizen kunnen gebruik maken van een subsidieregeling om de kosten te dekken van de opschaling van hun *intensive care* (IC)-capaciteit uit te breiden tijdens de coronacrisis. Het gaat daarbij om 2 twee aspecten: (i) het opleiden van IC-verpleegkundig personeel en (ii) het voeren van bouwkundige aanpassingen. De maatregel is eenmalig voor de periode tot en met 2022, omdat de opschaling van de IC-capaciteit alleen nodig is vanwege de Covid-19-crisis. Door deze investering kan de zorgsector beter tegen nieuwe coronagolven.

Anti-witwas beleid

Nederland investeert in een faciliteit waarmee opsporingsdiensten real-time banksaldi en gelstromen van verdachten kunnen bevragen. Het Verwijzingsportaal Bankgegevens (VB) wordt een effectiever instrument ter bestrijding en voorkoming van witwassen. Opsporingsdienst kunnen na afronding van deze investering direct een beeld krijgen van financiële transacties die strafbare feiten op het spoor kunnen brengen. Daarmee wordt beslaglegging van crimineel vermogen kansrijker.

Hervormingen

Hervorming pensioenstelsel tweede pijler

De tweede pijler van het pensioenstelsel wordt hervormd zodat deze transparanter, billijker en veerkrachtiger wordt. Zo wordt o.a. een persoonlijke rekening opgezet en worden premies en pensioenopbouw losgekoppeld van leeftijd. Pensioenfondsen worden geacht meer inzicht te geven in de verwachte ontwikkeling van de pensioenpotten, onder meer door middel van scenarioanalyse. Verder wordt het stelsel flexibeler, deels omdat gepensioneerden vanaf dag één 10% van het vermogen in de pensioenpot kunnen opnemen.

Kostenraming voor investeringen onder pijler 5

Maatregel	Kosten (in mln EUR)							
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
Tijdelijke extra personele capaciteit voor de zorg in crisistijd	6,0	90,0	55,0	10,0	10,0	10,0	10,0	191,0
Extension intensive care	31,0	42,0	18,0	0	0	0	0	91,0
Anti-witwasbeleid	0	0	0	0,6	3,0	3,6	2,8	10,0
Totaal	37	132	73	10,6	13	13,6	12,8	292

5.4 Bijdrage aan de landspecifieke aanbevelingen, de groene en digitale transitie en vlaggenschepen

Onderstaande tabel laat zien in welke mate de opgenomen maatregelen (investerings- en hervormingen) bijdragen aan het adresseren van de landspecifieke aanbevelingen, de groene en digitale transitie en de vlaggenschepen van het HVF.

Bijdrage maatregelen aan LSA's, klimaat, digitaal en vlaggenschepen

Type	Maatregel	LSA	Klimaat (%)	Digitaal (%)	Vlaggenschip
Investering	Tijdelijke extra personele capaciteit voor de zorg in crisistijd	2020.1	0	0	N.v.t.
Investering	Extension intensive care	2020.1	0	100	N.v.t.
Investering	Anti-witwas beleid	2020.4	0	0	N.v.t.
Hervorming	Hervorming pensioenstelsel tweede pijler	2019.1	0	0	N.v.t.

5.5 Gedetailleerde omschrijving van de maatregelen

Investerings

Maatregel P5I1: Tijdelijke extra personele capaciteit voor de zorg in crisistijd

Naam	Tijdelijke extra personele capaciteit voor de zorg in crisistijd
Type (hervorming of investering) ¹	Investering
Budget (in €)	180 miljoen
Departement/directie	Ministerie van VWS MEVA
Onder welke pijler(s) past de maatregel? ²	Pijler 5: Gezondheid en economische, sociale en institutionele veerkracht
Verwachte einddatum project	31-12-2022
A. <u>Algemene beschrijving maatregel</u> Deze maatregel behelst de investeringen van VWS om in de COVID-19 crisis te zorgen voor tijdelijke extra personele capaciteit. Dit gebeurt in de vorm van: • Het subsidiëren van ondersteunende functies waarmee schaars zorgpersoneel wordt ontlast, via de subsidieregeling Coronabaten in de Zorg. , in de vorm van oud-zorgprofessionals en anderen die bereid zijn om tijdelijk bij te springen bij organisaties in nood via Extra Handen voor de Zorg • Het financieel ondersteunen van het initiatief Extra Handen voor de Zorg, waarmee oud-zorgprofessionals die tijdens de COVID-19 crisis tijdelijk wilden bijspringen, werden gekoppeld aan zorgorganisaties in nood. • Het oprichten van een structurele Nationale Zorgreserve.	
B. <u>Mijlpalen, doelstellingen en monitoring</u> • Coronabaten in de Zorg: In 2021 is voor circa 7300 coronabaten subsidie verstrekt aan zorgorganisaties. De regeling is verlengd t/m juni 2022; hiervoor is een bedrag beschikbaar van €45 mln., waarmee circa 3900 coronabaten kunnen worden gecreëerd door zorgorganisaties. • Extra Handen voor de Zorg: Via Extra Handen voor de Zorg zijn in de periode maart 2020 – augustus 2021 circa 6300 oud-zorgprofessionals aan de slag gegaan bij zorgorganisaties in nood. • De Nationale Zorgreserve: Streven is een Nationale Zorgreserve van circa 5000 voormalig zorgprofessionals, die kunnen worden ingezet in geval van crises, pandemieën of andere noodsituaties. Inzet is afhankelijk van omstandigheden, timing en aard van een volgende crisis. In de koude fase wordt ingezet op werving, scholing en behoud van de zorgreservisten.	
C. <u>Klimaat en digitaal</u> Niet van toepassing	
D. <u>DNSH-zelftoets</u> • Alle drie de genoemde maatregelen hebben geen impact op de DNSH-doelstellingen. Het betreft initiatieven die zorgen voor meer tijdelijk extra zorgpersoneel en daarmee aan de weerbaarheid en capaciteit van de zorgsector.	

E. Kasreeks

- Coronabaten: betreft realisatiecijfers 2021 en raming 2022.
- Extra Handen voor de Zorg: betreft realisatiecijfers over 2020 en 2021.
- Nationale Zorgreserve: betreft realisatiecijfers over 2020/2021 en raming voor 2022 en verder.
(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Coronabaten in de Zorg		84,5	45				
Extra Handen voor de Zorg	5,5	4					
Nationale Zorgreserve	0,5	1,5	10	10	10	10	10
Totaal	6	90	55	10	10	10	10

F. Belanghebbenden

- Coronabaten in de Zorg: Zorgorganisaties zijn de direct belanghebbenden; indirect zijn dat de zorgverleners in dienst bij de zorgorganisaties. Coronabaten zijn ondersteunende functies die schaarse zorgverleners ontlasten.
- Extra Handen voor de Zorg: Zorgorganisaties in nood zijn de direct belanghebbenden. Zorgorganisaties in nood konden een beroep doen op Extra Handen voor de Zorg, wanneer er een acute behoefte was aan tijdelijk extra zorgpersoneel om crises binnen de organisatie het hoofd te bieden.
- Nationale Zorgreserve: Zorgorganisaties in nood (bij toekomstige crises) en de zorgreservisten zijn de direct belanghebbenden.

Maatregel P5I2: Extension Intensive Care

Naam	Extension Intensive Care
Type (hervorming of investering) ⁷²	Type: training new staff & building modifications
Budget (in €)	91 miljoen
Departement/directie	CZ/MEVA
Onder welke pijler(s) past de maatregel? ⁷³	Pijler 5 Gezondheid en economische, sociale en territoriale veerkracht, ook passend bij Pijler 3 Duurzame en inclusieve groei en pijler
Verwachte einddatum project	31-12-2022

A. Algemene beschrijving maatregel

Ziekenhuizen hebben subsidie van de Nederlandse overheid ontvangen om hun IC-capaciteit uit te breiden tijdens de Covid-19-crisis voor de periode 2020-2022. Om de IC-capaciteit uit te breiden, is er IC-verpleegkundig personeel opgeleid en zijn er bouwkundige aanpassingen gedaan. Het gaat in totaal om 67 ziekenhuizen die subsidie (kunnen) ontvangen voor opleidingskosten en bouwkundige aanpassingen.

Bouwkundige aanpassingen: Voor de bouwkundige aanpassingen is er een bouwcommissie ingesteld om ingediende plannen van ziekenhuizen waar nodig te controleren en de regering te adviseren over de noodzaak van de structurele aanpassingen en inventarisatie.

Opleidingsactiviteiten: Wat de opleidingsactiviteiten betreft, financierde de Nederlandse overheid alleen de noodzakelijke opleidingsactiviteiten voor nieuw IC-verpleegkundig personeel.

Mede door de tijdelijke investeringen in structurele aanpassingen en opleidingsactiviteiten kon de IC-capaciteit in Nederland worden uitgebreid met een groot aantal nieuwe IC-bedden. De maatregel is eenmalig voor de periode tot en met 2022, omdat de opschaling van de IC-capaciteit alleen nodig is vanwege de Covid-19-crisis. Ziekenhuizen kunnen dus alleen aanspraak maken op geld voor deze periode.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

Bouwkundige aanpassingen: Voor de uitbreiding van het aantal structurele en flexibele IC-bedden in de Covid-19 crisis, kunnen ziekenhuizen subsidie aanvragen voor o.a. benodigde (structurele) bouwkundige aanpassingen. Een aanvraag voor subsidie kon worden ingediend in de periode van maandag 2 november 2020 t/m vrijdag 13 november 2020. De aanvraag voor subsidie gaat vergezeld van een plan voor de totale bouwkundige aanpassingen en wanneer nodig bijbehorende offertes. Indien in een aanvraag de begrote kosten voor bouwkundige aanpassingen meer dan € 75.000 per structureel IC-bed of meer dan € 25.000 per flexibel IC-bed is, wordt de aanvraag ter advies voorgelegd aan het comité bouwkundige aanpassingen. De bouwkundige aanpassingen moeten zo snel mogelijk maar uiterlijk 1 oktober 2021 gereed zijn.

De aanvraag tot uiteindelijke vaststelling van de subsidie wordt ingediend voor 1 juni 2023. Deze aanvraag gaat vergezeld met een financieel verslag, waarbij inzicht wordt gegeven in de werkelijk gemaakte kosten voor de bouwkundige aanpassingen. Als uit de aanvraag blijkt dat de activiteiten zijn verricht en aan de subsidievoorwaarden en -verplichtingen is voldaan, wordt de subsidie voor de bouwkundige aanpassingen vastgesteld op basis van de werkelijk gemaakte kosten. Het financieel verslag gaat vergezeld van een controleverklaring opgesteld door een accountant.

In totaal hebben 54 ziekenhuizen een vergoeding voor bouwkundige aanpassingen ontvangen. Het grootste deel van de vergoeding is gebruikt voor de verbouwingen door de ziekenhuizen voor de uitbreiding van de intensive care ruimten en aanpassing van deze ruimten vanwege besmettingsgevaar door behandeling van COVID-patiënten. De kosten hebben betrekking op de benodigde COVID-aanpassingen van 110 bestaande vaste IC-bedden, de uitbreiding van 168 extra opgeschaalde structurele IC-bedden en de opschaling van 299 flexibele IC-bedden.

⁷² Zie [guidance document 1](#) p. 14 – 19 voor definities van investeringen en hervormingen

⁷³ Zie [RRF verordening](#) art 3. (p. 31) voor een beschrijving van de pijlers

Opleidingen IC verpleegkundigen: Ziekenhuizen kunnen subsidie aanvragen voor het omscholen en opleiden van personeel dat noodzakelijk is voor de opschaling van de IC-capaciteit en klinische capaciteit ten behoeve van de behandeling van COVID-19 patiënten. Een aanvraag voor subsidie kon worden ingediend in de periode van maandag 2 november 2020 t/m vrijdag 13 november 2020. Alle 67 ziekenhuizen die subsidie kunnen ontvangen voor opleidingskosten, hebben deze subsidie aangevraagd.

Ziekenhuizen ontvangen per opgeschaald IC-bed een vergoeding van opleidingsactiviteiten van €60.000 per jaar voor de periode 1 juli 2020 t/t 30 juni 2022. De aanvraag tot uiteindelijke vaststelling van de subsidie wordt ingediend voor 1 juni 2023. Deze aanvraag gaat vergezeld met een activiteitenverslag, waarbij inzicht wordt gegeven in de gegeven en gevolgde opleidingen en het aantal opgeleide personen per opleiding. Ten aanzien van dit activiteitenrapport wordt verantwoording afgelegd door het overleggen van een assurance rapport van een accountant.

In totaal hebben de ziekenhuizen €120.0000 voor een periode van twee jaar per opgeschaald IC-bed ontvangen voor het opleiden van extra personeel. In dit bedrag is rekening gehouden met de kosten voor de Basisopleiding Acute Zorg.

Om dubbelfinanciering van de opleidingskosten gedurende opschalingsfase 1, opschalingsfase 2 en opschalingsfase 3 te voorkomen, kan er geen subsidie worden aangevraagd voor opleidingskosten die reeds op grond van de Subsidieregeling kwaliteitsimpuls ziekenhuiszorg 2020 – 2022, SectorPlanPlus of de Beleidsregel Beschikbaarheid bijdrage (medische) vervolgoopleidingen 2020 zijn of worden opgevoerd.

C. Klimaat en digitaal

Klimaat- en milieu-coëfficiënt volgens Annex VI van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu
123	Maatregelen ter verbetering van de toegankelijkheid, doelmatigheid en veerkracht van gezondheidsstelsel (uitgezonderd infrastructuur)	0%	0%

Digitale-coëfficiënt volgens Annex VII van de [HVF-verordening](#):

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt
		Digitaal
X	X	0%

D. DNSH-zelftoets

De maatregel heeft geen of geen significante voorzienbare impact op de zes DNSH-doelstellingen. Derhalve volstond de simpele DNSH-toets. Zie de tabel hieronder.

Part 1 – Member States should filter the six environmental objectives to identify those that require a substantive assessment. For each measure, please indicate which of the below [six DNSH-objectives]... require a substantive DNSH assessment of the measure.

Please indicate which of the DNSH-objectives below require a substantive DNSH assessment of the measure	Yes	No	Simple justification (simpele DNSH-rechtvaardiging) if 'No' has been selected
1. <i>Climate change mitigation</i>		X	De maatregel heeft een insignificant impact op de DNSH-milieudoelstelling
2. <i>Climate change adaptation</i>		X	De maatregel heeft een insignificant impact op de DNSH-milieudoelstelling
3. <i>The sustainable use and protection of water and marine resources</i>		X	De maatregel heeft een insignificant impact op de DNSH-milieudoelstelling
4. <i>The circular economy, including waste prevention and recycling</i>		X	De maatregel heeft een insignificant impact op de DNSH-milieudoelstelling
5. <i>Pollution prevention and control to air, water or land</i>		X	De maatregel heeft een insignificant impact op de DNSH-milieudoelstelling
6. <i>The protection and restoration of biodiversity and ecosystems</i>		X	De maatregel heeft een insignificant impact op de DNSH-milieudoelstelling

E. Kasreeks

(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
31	42	18				

F. Belanghebbenden

De maatregel is gericht op de ziekenhuizen die IC-bedden en bijbehorende klinische bedden opschalen tijdens de Covid-19 crisis. Door het subsidiëren van benodigde bouwkundige aanpassingen alsook voor het omscholen en opleiden van personeel kunnen ziekenhuizen hun IC-capaciteit en klinische capaciteit vergroten ten behoeve van de behandeling van COVID-19 patiënten. Hierdoor kunnen ziekenhuizen meer patiënten opnemen en hoeft er minder snel keuzes gemaakt te worden welke zorg uitgesteld moet worden en welke zorg wel door kan gaan.

Maatregel P5I3: Anti-witwas beleid

Naam	Anti-witwas beleid
Type (hervorming of investering)	Investering
Budget (in €)	10,0 mln
Departement/directie	JenV / DGO , FIN / FM
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 5 Gezondheid en economische, sociale en territoriale veerkracht
Verwachte einddatum project	Q-4 2026

A. Algemene beschrijving maatregel

Deze maatregel draagt bij aan de Country Specific Recommendations 2020-3 betreffende de "money laundering framework" dat bedoeld is om de het toezicht en het belang van het AML-framework te versterken.

Inleiding

Nederland wordt gezien als een aantrekkelijk land ten aanzien van het witwassen van crimineel vermogen. De functionaliteit van het VB dat met artikel 32a van de AMLD op 10-9-2020 in productie is gegaan identificeert realtime bij welke bank een van witwassen verdacht persoon bankiert. Anno 2022 werkt project VB2-Plateau 1 aan een faciliteit waardoor opsporingsdiensten realtime banksaldi en geldstromen van verdachten kunnen bevragen. Hiermee krijgen zij direct een beeld van financiële transacties die strafbare feiten op het spoor kunnen brengen waardoor beslaglegging van crimineel vermogen kansrijker wordt. Zodra het project VB2-Plateau 1 is afgerond kunnen opsporingsorganisaties realtime financiële informatie opvragen bij de vier grootbanken (circa 80% van de rekeninghouders in Nederland). Om het Verwijzingsportaal Bankgegevens (VB) een nog effectiever instrument te maken ter bestrijding en voorkoming van witwassen en daarmee de ondermijning van de Nederlandse samenleving tegen te gaan wordt de volgende maatregel voorgesteld:

Maatregel

Er is € 10 mln. budget nodig om met project VB2-Plateau 2 de resterende maatregelen te verwezenlijken zodat het VB-portaal als instrument nog effectiever kan bijdragen aan de Country Specific Recommendations 2020-3, door:

- Het VB te ontsluiten voor de bevraging van overige bankproducten en extra identificerende gegevens zodat de bewijslast tegen de van witwassen verdachte crimineel sneller gecompleteerd kan worden en
- Het VB te ontsluiten voor de bevraging van saldo- en transactiegegevens bij de circa 60 kleine banken teneinde het grote risico van het optreden van het weglek effect bij de vier grootbanken tegen te gaan. Dit houdt in dat voorkomen moet worden dat criminelen gaan bankieren bij kleinere banken die niet door de opsporingsdiensten geautomatiseerd bevraagd kunnen worden.

Deze maatregel bespaart deze financiële dienstverleners tijd aangezien op een gestructureerde wijze sneller data verzameld en geleverd kan worden door middel van een uniforme, maximaal op privacy beveiligde Web-interface dat door Justid wordt beheerd. De benodigde wetgeving, waarin de uitbreiding van het pakket financiële en identificerende informatie geautomatiseerd via het VB zal worden gedeeld, zal in het 1^e semester van 2025 publiekelijk ter consultatie worden voorgelegd.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring**Doelstelling is drieledig:**

1. De ontwikkeling van een uniform Web-interface om gestructureerd bevragingen van opsporingsinstanties van financiële detail informatie semi-geautomatiseerd te leveren door financiële dienstverleners. Het betreft de categorie voor wie het niet proportioneel is om te investeren in volledig geautomatiseerde levering (systeemkoppeling) van financiële detailgegevens.
2. Tevens wordt het pakket van de via het VB te vorderen financiële detailgegevens uitgebreid met gegevens zoals cliënt- en hypotheekdossiers, creditcardgegevens en camerabeelden en de extra identificerende gegevens IMEI-nummer, mobile telefoon nummer en e-mail adres.
3. Tevens voorziet het VB, voor zover de wettelijke- en privacy gronden het toestaan, in de aansluitverplichting van nieuwe financiële dienstverleners zoals creditcardmaatschappijen, geldwisselkantoren, verzekeraars en hypotheekverstrekkers.

Mijlpalen:

1. Initiatie fase : Q1-2024
2. Realisatie fase van de Techniek: Q1-2025
3. Pilot Fase : Q3-2025
4. Aangepaste wetgeving Wet VB : Juli-2026 (waarin opgenomen dat de reeds bestaande wettelijke verplichting van aanlevering van financiële gegevens voortaan via het VB zal gaan verlopen).
5. Implementatie fase : Q2 -2026
6. In beheername fase : Q4 -2026

De opdrachtgever is DG Ondermijning en er is reeds een stuurgroep met een vertegenwoordiging van de stakeholders die de besluitvorming en toezicht op de projectvoortgang voor haar rekening neemt.

In 2020 is besloten de doorontwikkeling van het VB, vanwege de complexiteit, te splitsen naar Plateau 1 en 2 zoals dat is vastgelegd in de Roadmap en de Doelarchitectuur van het Verwijzingsportaal Bankgegevens.

De VB- applicatie vergt incidentele investeringskosten voor het "Herstel en Veerkrachtplan" .

De projectuitgaven vallen binnen de reikwijdte van het "Herstel en Veerkrachtplan".

De beheerkosten, na implementatie van deze applicatie, worden geabsorbeerd door de beheerbudgetten van het Ministerie van Financiën en Justitie en Veiligheid.

C. Klimaat en digitaal

- De maatregel heeft geen of geen significante voorzienbare impact, in positieve noch negatieve zin, op de groene transitie en de digitale transformatie.

D. DNSH-zelftoets

- De maatregel heeft geen significante impact op de DNSH-milieudoelstelling.
- Hierbij volstond een simpele DNSH-toets.

E. Kasreeks

Neem een meerjarenreeks op van de geschatte kosten per jaar.

(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal
			0,6	3,0	3,6	2,8	<u>10,0</u>

F. Belanghebbenden

Object - Zolang criminelen de oorsprong van hun, op criminele wijze verkregen opbrengsten, kunnen verhallen blijven zij uithanden van de opsporingsdiensten en kunnen zij ongestoord van hun rijkdom blijven genieten. Deze opbrengsten kunnen aangewend worden om andere criminele activiteiten te financieren of biedt de mogelijkheid om posities te verwerven in bonafide organisaties waarmee in sommige gevallen de autoriteit van een overheidsdienst kan worden verworven.

Actie - Het is daarom van het grootste belang dat de kanalen waarlangs deze processen plaatsvinden worden beschermd tegen misbruik en er toezicht plaatsvindt op witwassen. De AML/CFT onderdrukt en voorkomt effectief verschillende vormen van criminaliteit. De doorontwikkeling van het Verwijzingsportaal is een publiek-privaat samenwerkingsverband tussen de opsporingsdiensten, Financial Intelligence Unit, Openbaar Ministerie, Belastingdienst en de bankensector in Nederland.

Impact – Stabieler financieel systeem dat criminele transacties en het witwassen van crimineel verkregen vermogen middels monitoring, financiële recherche, toezicht op- en rapportageverplichtingen van financiële dienstverleners, zoveel mogelijk uitbant.

Aangezien preventie van witwassen "risk-based" is, is evaluatie op de effectiviteit van het beleid onmisbaar.

Nederland heeft een beleidscyclus geïmplementeerd waarin periodiek de National Risk Assessment (NRA) wordt geactualiseerd. In deze NRA schatten de experts de risico's in op de grootste potentiële impact. De eerstvolgende NRA wordt in 2022 verwacht waarin analyses zijn opgenomen op basis van KPI's. Daarnaast wordt het AML-beleid regelmatig nationaal en internationaal geëvalueerd. Voorbeelden hiervan zijn de beoordeling door de "Financial Action Task Force in 2022" en de evaluatie door de Europese Commissie die toeziet op een effectieve implementatie van de AMLD4.

Hervormingen

Maatregel P5H1: Hervorming pensioenstelsel tweede pijler

Naam	Hervorming pensioenstelsel tweede pijler
Type (hervorming of investering)	Hervorming
Budget (in €)	N.v.t.
Departement/directie	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid/Participatie en Decentrale Voorzieningen
Onder welke pijler(s) past de maatregel?	Pijler 5, ook passend bij pijler 3
Verwachte einddatum project	2026/2027. Uiterlijk 31/12/2026 moeten alle pensioenregelingen zijn aangepast aan de nieuwe wetgeving.

A. Algemene beschrijving maatregel

- De tweede pijler van het Nederlandse pensioenstelsel wordt ingrijpend hervormd met als doel dat deze pijler van het pensioenstelsel transparanter, eerlijker en schokbestendiger wordt en beter aansluit bij de veranderende arbeidsmarkt.
- Iedereen gaat pensioen opbouwen via een premieregeling. De pensioenpremie staat centraal en wordt voor alle leeftijden gelijk. Dat impliceert dat de doorsneesystematiek wordt afgeschaft. Voor alle contracten geldt dat de deelnemers een opbouw krijgen die past bij de betaalde premie. Dit maakt een einde aan herverdeling tussen jong en oud.
- Er wordt niet langer een belofte over de hoogte van de uitkering gedaan. Wel worden er afspraken gemaakt over de hoogte van de premie. Werkgever en werknemers zijn samen verantwoordelijk voor een adequate pensioenregeling.
- De pensioenuitvoerder belegt de pensioenpremie, houdt rekening met de verschillende risico's en houdt voor deelnemers het persoonlijke pensioenvermogen bij. Iedereen bouwt dus een persoonlijk pensioenvermogen op en kan zien hoeveel pensioen kan worden verwacht. Hierdoor wordt het voor werknemers beter inzichtelijk en vergelijkbaar wat de waarde van de arbeidsvoorwaarde pensioen is.
- Intergenerationele solidariteit binnen een pensioenregeling kan worden bereikt door middel van een solidariteitsreserve. Deze reserve, gevuld met overrendement en/of een klein deel van de premiebijdrage, mag niet meer bedragen dan 15% van het totale pensioenvermogen. Met deze reserve is er ruimte voor intergenerationele risicodeling en kunnen de effecten van negatieve economische schokken worden gemitigeerd.
- Het pensioen wordt straks beweeglijker. Als het goed gaat met de economie, dan gaat het verwachte pensioen of de uitkering eerder omhoog, terwijl het verwachte pensioen en de uitkeringen eerder omlaag gaan als het economisch slechter gaat.
- Jongeren hebben de tijd om meevallers en tegenvallers in de beleggingen op te vangen. Naarmate je ouder wordt, is er minder ruimte om deze tegenvallers op te vangen. De contracten zijn zo vormgegeven dat de beweeglijkheid van de uitkering minder groot wordt naarmate deelnemers dichterbij de pensioenleeftijd zitten of met pensioen zijn.
- De overgang naar een nieuw stelsel betekent in beginsel dat alle bestaande aanspraken en rechten worden omgezet naar de nieuwe regelingen binnen dat fonds ("invaren"). Alleen als dit leidt tot onevenredige effecten kan

een fonds hiervan afzien. Om maximaal te kunnen profiteren van de voordelen van het nieuwe stelsel is het belangrijk dat iedereen meedoet. Ook maakt dat het stelsel begrijpelijker, transparanter en beter uitlegbaar.

- Het fiscale kader wordt herzien en geüniformeerd. Straks geldt dat alle contracten worden begrensd op een uniforme (leeftijdsonafhankelijke) premie. Ook wordt de fiscale ruimte in de derde pijler verhoogd en gelijkgetrokken aan de tweede pijler (arbeidsvormneutraal pensioen kader).
- De nieuwe wetgeving treedt naar verwachting per 1/1/2023 in werking. Vervolgens is er een transitiefase van vier jaar waarin de bestaande regelgeving en de nieuwe regelgeving naast elkaar bestaan. Het niet tijdig afronden van de transitie heeft ingrijpende consequenties, omdat de bestaande pensioenregelingen mogelijk strijdig zijn met de wet, waardoor deze niet meer uitgevoerd kunnen worden.
- Gedurende de transitieperiode worden verschillende fasen onderscheiden. De fasen bevatten een aantal mijlpalen voor een uiterste datum om een bepaalde stap te zetten in het transitieproces. Deze mijlpalen zorgen ervoor dat de uiterste transitiedatum van 31 december 2026 door iedereen wordt gehaald.
- Gedurende de arbeidsvoorwaardelijke fase zijn sociale partners aan zet om afspraken te maken over de nieuwe pensioenregelingen en het al dan niet invaren van de bestaande afspraken. Deze afspraken moeten worden vastgelegd in een transitieplan. Deze fase duurt tot maximaal 1/1/2025. In de tweede fase wordt het pakket van arbeidsvoorwaardelijke pensioenafspraken bij een pensioenuitvoerder ondergebracht. Specifiek bij pensioenfondsen is in deze fase ook de formele opdrachtaanvaarding aan de orde. Deze fase loopt tot maximaal 1/7/2025. In de derde fase vindt de implementatie bij pensioenuitvoerders plaats, het gaat daarbij bijvoorbeeld om het aanpassen van ICT-systemen, het daadwerkelijk omzetten van bestaande pensioenaanspraken en pensioenrechten naar een nieuwe pensioenregeling en informatievoorziening richting deelnemers en pensioengerechtigden. Deze fase duurt tot uiterlijk 31/12/2026.
- Het gaat hier niet om wettelijke afdwingbare mijlpalen, de mijlpalen zijn richtinggevend bedoeld. Ook de mijlpaal van 1-1-2027 is niet wettelijk afdwingbaar, wel zijn er zoals hierboven beschreven grote consequenties verbonden aan het niet halen van deze mijlpaal. Gedurende de transitiefase zal de voortgang van de transitie worden gemonitord en zal het parlement periodiek over de voortgang worden geïnformeerd.
- Het andere onderdeel van het pensioenakkoord heeft betrekking op de arbeidsmarkt. Voor mensen die zich onvoldoende hebben kunnen voorbereiden op de eerdere verhoging van de AOW-leeftijd, komen er tijdelijk meer mogelijkheden om eerder met pensioen te gaan. Fiscale boetes voor vervroegd pensioen worden tijdelijk tot een drempelbedrag opgeheven.
- In het Pensioenakkoord is ook de eerste pijler (AOW) aangepast. De verhoging van de AOW-leeftijd is aangepast. De AOW-gerechte leeftijd blijft gekoppeld aan de levensverwachting, maar zal minder snel oplopen: een stijging van de levensverwachting met een jaar vertaalt zich in een verhoging van de AOW-gerechte leeftijd met 8 maanden.
- De belangrijkste uitdagingen die voor ons liggen zijn de parlementaire behandeling en de daaropvolgende implementatie van de wet door de sociale partners en de pensioenuitvoerders. De wet is een complexe hervorming van het pensioenstelsel, en het is mogelijk dat het politieke debat in het parlement langer duurt dan momenteel

voorzien in de planning om de doelstelling van de inwerkingtreding van de wet op 1/1/2023 te halen. Vervolgens zullen de sociale partners na inwerkingtreding van de wet moeten beslissen over de invulling van de pensioenregeling voor hun deelnemers en verder beslissen of en hoe (binnen het wettelijk kader) de bestaande pensioenrechten worden overgedragen naar het nieuwe stelsel. Bovendien zullen de pensioenfondsen en verzekeraars die betrokken zijn bij de uitvoering van de pensioenregelingen en de toezichthouders hoogstwaarschijnlijk substantiële wijzigingen in hun systemen moeten doorvoeren.

- Kortom, de pensioenwet is een complexe hervorming van het pensioenstelsel en dat brengt uitdagingen met zich mee voor alle betrokken partijen. Op dit moment lijkt de beoogde inwerkingtreding datum haalbaar, maar daarbij is het kabinet afhankelijk van de snelheid van de parlementaire behandeling.

B. Mijlpalen, doelstellingen en monitoring

Doelstellingen:

- Aanbieding van het wetsvoorstel aan de Tweede Kamer, voorjaar 2022
- Na goedkeuring door het parlement, treedt de wet begin 2023 in werking
- Sociale partners hebben uiterlijk twee jaar de tijd om afspraken te maken over de nieuwe regeling en de transitie. Deze afspraken moeten landen in een transitieplan. Deze fase duurt tot maximaal 1/1/2025.
- In de tweede fase wordt het pakket van arbeidsvoorwaardelijke pensioenafspraken bij een pensioenuitvoerder ondergebracht. Specifiek bij pensioenfondsen is in deze fase ook de formele opdrachtaanvaarding aan de orde. Deze fase loopt tot maximaal 1/7/2025.
- In de derde fase vindt de implementatie bij pensioenuitvoerders plaats. Deze fase duurt tot uiterlijke 31/12/2026.
- Alle bestaande regelingen moeten uiterlijk 31 december 2026 zijn aangepast aan de nieuwe regelgeving. Individuele pensioenfondsen kunnen eerder overstappen op het nieuwe systeem.
- Gedurende de transitiefase zal de voortgang van de transitie worden gemonitord en zal het parlement periodiek over de voortgang worden geïnformeerd.
- *NB: gebaseerd op algemene beschrijving en bovenstaand kan in overleg met EC en programmadirectie FIN verder worden nagedacht over realistische mijlpalen en doelen.*

C. Klimaat en digitaal

Klimaat- en milieu-coëfficiënt volgens Annex VI van de [HVF-verordening](#): 0%

Code	Steunverleningsgebied	Coëfficiënt	
		Klimaat	Milieu
125	Maatregelen ter modernisering van de socialebeschermingsstelsels, met inbegrip van de bevordering van de toegang tot sociale bescherming	0%	0%

D. DNSH-zelftoets

- De maatregel heeft geen significante impact op de DNSH-milieudoelstelling.

E. Kasreeks

(x € 1 mln.; + = saldoerslechterend; - = saldoverbeterend)

omschrijving (x € mln, + is uitgave)		20	21	22	23	24	25	26	27
AOW leeftijd		66+4	66+5	66+7	66+10	67			
<i>Budgettaire gevolgen uitgavenkant</i>									
A1	AOW bevriezen in 2020 en naar 67 in 2024	442	774	1.040	650	390	33	0	130
A2	RVU drempelbedrag 3 jaar voor AOW leeftijd		50	50	50	50	50		
A3a	DI Inzet leven lang ontwikkelen		10	10	10	10	10	10	10
A3b	DI: Sectoraal maatwerk		250	250	250	250			
<i>Budgettaire gevolgen lastenkant</i>									
A1	AOW bevriezen in 2020 en naar 67 in 2024	238	417	560	350	210	18	0	70
A2	RVU drempelbedrag 3 jaar voor AOW leeftijd		-5	-5	-5	-5	-5		
A4	Fiscale ruimte 3de en 2de pijler gelijk		100	100	100	100	100	100	100
A5	Bedrag ineens mogelijk maken (10%)		-19	-19	-19	-19	-19	-19	-19
A6	Verlofsparen uitbreiden met 1 jaar		3	7	10	14	17	20	24

F. Belanghebbenden

- De hervorming treft met name werknemers die pensioen opbouwen binnen de tweede pijler van het pensioenstelsel, waaraan werkgevers en werknemers bijdragen. De overgrote meerderheid van de werknemers bouwt pensioen op in de tweede pijler.
- Sociale partners in bedrijfstakken en ondernemingen moeten komen tot afspraken over de nieuwe pensioenregeling.
- Alle pensioenuitvoerders zullen hun bestaande regelingen moeten aanpassen.

Pijler 6: Beleid voor de volgende generaties

6.1 Context en uitdagingen

Een groot deel van de door de COVID-19 crisis aangerichte schade is bij de jongere generaties terechtgekomen. Onderwijsinstellingen zijn tijdelijk gesloten geweest en veel lessen hebben op afstand (digitaal) plaatsgevonden. Hierdoor zijn o.a. leerachterstanden ontstaan die de baankansen en verdienpotentieel van jongeren beperken. Ook de schuldenlast, opgebouwd om de economische schok van de crisis op te vangen, wordt bij toekomstige generaties neergelegd. Daarom implementeert Nederland hervormingen en pleegt zij investeringen om ervoor te zorgen dat deze schade zich niet permanent in de samenleving wortelt en de generatiekloof verbreedt.

Tegelijkertijd worden de volgende generaties geconfronteerd met bestaande en nieuwe uitdagingen zoals klimaatverandering, het tekort aan volkshuisvesting, de digitale transformatie en toenemende geopolitieke spanningen. De HVF biedt Nederland een uitstekende gelegenheid haar samenleving klaar te stomen voor deze uitdagingen. Zodoende is het een belangrijk streven geweest hervormingen en investering te identificeren die de welvaart, de veerkracht en het groeipotentieel van toekomstige generaties verankeren en verhogen. Om hieraan bij te dragen worden de maatregelen in het Nederlands herstelplan uitgevoerd in synergie met andere nationale investeringen en hervormingen.

6.2 Nederlands beleid om uitdagingen te adresseren

Het beleid in Nederland is erop gericht dat het land duurzaam welvarend is voor zowel de huidige als de toekomstige generaties. Die doelstelling wordt op verschillende manieren nagestreefd. Een van de belangrijkste ontwikkelingen is dat een 'generatietoets' wordt gebruikt bij beleidsontwikkeling. Deze geeft jongeren meer inspraak bij dat proces en borgt de brede-welvaartsbenadering daarbij.

Specifieker ziet Nederland dat klimaatverandering dé uitdaging van de huidige generatie is en dat investeringen nu gedaan moeten worden om de negatieve gevolgen daarvan voor toekomstige generaties te beperken. Nederland wil koploper in Europa zijn bij het tegengaan van de opwarming van de aarde. Concreet betekent dit dat Nederland uiterlijk in 2050 klimaatneutraal wil zijn en voor 2030 de CO₂-uitstoot met minstens 55% wil verlagen. Om dit te faciliteren komt onder meer een klimaat- en transitiefonds, bindende maatwerkafspraken met de grootste uitstoters van broeikasgassen over emissiereducties, en een versterking van de uitvoeringskracht van het Rijk en de medeoverheden. Ook wordt het aanbod van hernieuwbare energiebronnen gestimuleerd, worden stappen gezet voor de bouw van twee nieuwe kerncentrales, en wordt extra geïnvesteerd in onderzoek en innovatie van klimaatneutrale technologieën.

Veel Nederlanders kunnen op dit moment geen passende woning vinden, terwijl dit een eerste levensbehoefte is. Daarom versnelt Nederland de woningbouw tot rond de 100.000 woningen per jaar, met speciale aandacht voor woningen voor starters, senioren en middeninkomens. Deze woningen worden in heel Nederland gebouwd, zowel binnen- als buitenstedelijk en er wordt EUR 7,5 mld. toegevoegd aan het Mobiliteitsfonds om ervoor te zorgen dat deze goed bereikbaar zijn met de fiets, de auto en het openbaar vervoer.

Nederland investeert in infrastructuur om de bereikbaarheid van het hele land te borgen. Structureel wordt EUR 1,25 mld. per jaar uitgetrokken voor het inlopen van achterstanden bij beheer en onderhoud van wegen, spoorlijnen, bruggen, viaducten en vaarwegen. Ook wordt geld beschikbaar gesteld voor de uitbreiding en verbetering van deze infrastructuur, waarbij gefocust wordt op de grootste knelpunten. Nederland zet ook in op betere internationale treinverbindingen zodat Nederland duurzaam verbonden is aan andere Europese lidstaten.

Nederland heeft ook aandacht voor het bevorderen van een gezonde levensstijl van jongs af aan. Kinderen die ongezond opgroeien staan veelal op een achterstand. Dat kan een effect hebben op onderwijs, productiviteitsgroei, en ongelijkheid. Nederland zet daarom in op het stimuleren van gezonde keuzes door jongeren met betrekking tot sport, voeding en beweging. Daarbij wordt ook gekeken naar mentale weerbaarheid.

6.3 Beschrijving van de HVP-maatregelen onder de pijler

Deze pijler is ingericht als horizontaal thema; het overgrote deel van de maatregelen in het Herstel- en Veerkrachtplan is immers gericht op de volgende generaties. Zo helpen de maatregelen in pijler 1 de Nederlandse economie te verduurzamen voor de lange termijn. Met de maatregelen in pijlers 2 en 3 investeert Nederland in de technologie en het

groei­poten­tieel voor toekom­stige ge­ne­ra­ties, bij­voor­beeld door het versterken van het Nederlandse quantum­ecosys­teem. Onder pijler 4 vallen o.a. her­vor­mingen en in­ves­te­ringen gericht op het scheppen van hoog­waar­dige en stabiele banen, onder meer voor kansarme bevol­kings­groepen. Daarmee dragen deze maatregelen bij aan de baankansen en het verdien­poten­tieel van toekom­stige ge­ne­ra­ties. Ook pijler 5 is toekom­st­ge­richt. Zo helpt het bestrijden van het leerverlies ten ge­vol­ge van de sluiting van scholen de jongere ge­ne­ra­tie klaar te stomen en zorgt het uit­bouwen van de IC-capaciteit ervoor dat Nederland beter voor­be­reid is in het geval van toekom­stige ge­zond­heids­uit­da­gingen.

Bijlage: beknopte samenvatting landspecifieke aanbevelingen 2020 en 2019

Landspecifieke aanbevelingen 2020
2020.1. Maatregelen nemen om de pandemie doeltreffend aan te pakken en de economie te stimuleren.
2020.2. Werkgelegenheid bevorderen, de sociale effecten van de crisis beperken en adequate sociale bescherming van zelfstandigen stimuleren.
2020.3. Publieke investeringsprojecten vervroegen en private investeringen aanmoedigen (groene en digitale transitie)
2020.4 Aanpak agressieve fiscale planning. Zorgen voor effectief toezicht op en handhaving van witwaspraktijken.
Landspecifieke aanbevelingen 2019
2019.1. De bevoordeling van schulden door huishoudens en de verstoringen op de woningmarkt terugdringen. Ervoor zorgen dat de tweede pijler van het pensioenstelsel transparanter en schokbestendiger wordt. Kenmerken van het belastingstelsel aanpakken die agressieve fiscale planning tegengaan.
2019.2. De prikkels voor zelfstandigen zonder personeel verminderen en Levenslang leren versterken en vaardigheden verbeteren.
2019.3. Steunen van opwaartse trend van de investeringen. Focussen op onderzoek en ontwikkeling, met name in de particuliere sector, op hernieuwbare energie, strategieën ter vermindering van broeikasgasemissies, en op het aanpakken van knelpunten in het vervoer.

